

Dîroka hizra kurd

5

Abdusamet Yîgît

Weşanên

Dîroka hizra kurd
5
@Abdusamet yigit
Weşanên felsefe
Çap 1.
2014-Almanya-Berlin

ISBN 968-4-940894-31-1

Pêşgotin

Nivîsandina dîroka hizra kurd de wê mijarên ku mirov wan binivîsê û werênê ser ziman wê, di serî de wê, di nava wê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê, ev jî wê weke xosletekê wê bi wê hizirkirinê bê. Mijarên ku wê, hatina hildan li dest wê, zêde bin. Li vir me di ahengekê de di çerçoveya fahmkirina wê de wê, di çerçoveya pêvajoyên pêşketinê û hizirkirinê ên demên giring de wê, dem bi dem wê xwest ku wê werênina ser ziman.

Di wê beşê de wê bi zêdeyî wê çerçoveya hizra şehrezorî wê were hildan li dest. Ber ku wê şehrezorî wê, di demek wusa giring û bûhûrner de bê ku wê, pêşî wê di nava wê hewldanê de bê ku ew sentezekê bi hizrên felsefeyê ên berî xwe çêbikê û ew li demên pêşîya xwe bihizirê. Wekî din jî ew di çerçoveyek civakî û kûrbûna wê de dihizirê. Wê di wê temenê wê sazûmana hizirkirina şehrezorî a civakî û hizrî wê di zikhevdû de wê, di awayekê de wê bê hildan li dest. Wekî din wê, aliyekê din jî wê destpêka li kosmolojiya hemdem wê bi astronomikî û fîzîkî û hwd wê çawa bê wê, di wê rengê de jî wê ji suhrewerdî heta şehrezorî wê, di çerçoveya pergalek kosmolojikî a Meşşâî' de ku wê bihizirê wê çawa wê, di awayekê de wê, bi sazûmanî wê werênê ser ziman wê di dewama wê de wê rengê hizirkirina wî jî wê were kifşkirin. Şehrezorî wê, destpêka demek nû bê. Wê bi wê re wê, dema nû a ronansî ku ew dihêt wê bi aqilê xwe re wê li ser temenekê zêhnî û rasyonali wê bihizirê û wê bixwezê ku ew bi felsefeyê re kûr bibê. Di wê temenê de wê hizirkirinên wî yên li ser dîroka felsefeyê wê, bi wî re wê zêdetirî wê dîmenekê berfireh wê bi hizrên wî re wê bidina nîşandin.

Li vir em wê jî di dewama wê de wê werênina ser ziman ku şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di çerçoveyek hemdem de wê, bihizirê. Mijarên weke yên ramyarîyê, felsefe, derûnîyê, civaknasîyê, aliyên aqilî ên weke mantiq û rasyonaliyê, metafîzîk, metafîzîkê û hwd re wê, ib gelek aliyên weke wan re wê, hizirkirinên wî werina dîtin. Wekî din ew hizirkirinên xwe di çerçoveyek sazûmanî de dihênê ser ziman. Ji aliyê civakî ve ku mirov li hizrên wî dinerê wê li ser keseyetiyê û dahûrîyên wî yên li ser keseyetiyê, gîyanê û ankû rûhê û hwd wê, di wê temenê de wê, bi giringiyek mazin wê xwe bidina dîyarkirin û wê temenê hizirkirinê wê biafirênin. Şehrezorî wê mijarên zanyarî ku wê di demên hemdem de wê

êdî wê werina hildan li dest bi aqil ên weke biolojîyê, fizîkê, keseyetiyê û ankû derûniyê, civaknasiyê û hwd re jî wê, di temenekê başfahmkirinê de wê hilde li dest.

Şehrezorî wê filosofekê kurd bê û wê, di şopa suhrewerdî de ku ew jî wê weke wî kurd bê wê, werê. Di dewama wê de wê li ser felsefeya îşraqê re wê hizrên xwe wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman. Lê şehrezorî wê wilqasî ne hesan bê ku mirov hema wî wusa bi hesanî di wê dewamê de wî werênê ser ziman. Wî di awayekê de wê, ji aliyê hizrên felsefeyê ên nepenîparêzî destpêkir û hizirkirinê bi razberiyê re pêşxist û bi wê re xwest ku ew bibigihîjê şenberiyê. Di wê temenê de ew zane û aqilmendekê mazin ku ew dixwezê hemû tiştê derxê li têgihîştinê û wê fahmbikê bê. Tekoşîna fahmkirinê didê. Çendî ku wê hinek aliyên wî yên bi felsefeyê wê dîmenekê nepenî wê bidina me jî lê ew di wê temenê de wê zêde nikaribê bê xistin li nava sînorekê de. Ew di wê temenê de wê li ser têgîn a 'kifşkirinê' re ew dikê ku ew fahmbikê û ew pêde herê û bi wê re fahmkirina xwe mazintir bikê. Di wê temenê de wê, hizrên wî werina ser ziman.

Pergale hizirkirinê a şehrezorî wê, di awayekê de wê dema ku em bi epistemolojîya wê re li wê dihizirin wê felsefeyê wê ji xwe re wê esas û temen wê bigirê. Di dewama wê de wê, felsefeyê derxê li pêş. Hizrlên filosofên berî xwe di berçav derbas dikê, di çerçoveya dîroka felsefeyê de ew bi wan re hizrên xwe jî dihênê ser ziman. Bi wê re ew dixwezê temenekê hizirkirinê ê bi ber hemdemiya xwe ve biavêjê. Şehrezorî wê destpêkek giring a weke pêvajoyek bi aqil a dema destpêka ronansê jî li herêmî wê bi hizrên wî re di wê temenê de wî mirov dikarê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, hizrên wê xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin û wê karibin werina fahmkirin. Temenê wê yê hizirkirinê wê bi hizrên weke yên suhrewerdî û hwd re wê di demên piştê wê êdî wê li ser wê temenê de wê bahsa xwe wê bidina dîyarkirin.

Abdusamet Yigit

Destpøk; dîroka hizra kurd 5.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov ji kîjan aliyê ve binerê wê dîroka hizra kurd wê, di awayekê de wê, pêvajoyên wê yên pêşketinê wê, xwe bi berdewamî wê di dewama hevdû de wê bidina dîyarkirin. Di awayekê de bi teybetî ku em demên serdemên navîn û pêvajoyên wan ên hizrî ên demên wê yên dawî wê hilde li dest wê, di wê temenê de wê temenekê hizirkirinê wê, di çerçoveyek têgînî a rasyonali de wê, xwe bide dîyarkirin. Ev têgîna rasyonali ku em dikarin weke di çerçoveya têgîn û gotina rasyonalisma kurd de jî wê bi nav bikê û wê werênê ser ziman ku wê li demên hemdem wê weke m ireteyekê wê xwe bide domandin wê, bi awayekê ji dinwerî û heta cizirî û di dewama wan de wê, ji hallac, suhrewerdî û heta şehrezorî û hwd wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, ev çerçoveya hizirkirinê wê bi van zaneyên ku me navê wan hanî ser ziman re wê çerçova û xate pêvajoyên pêşketina hizra rasyonalisma kurd jî wê di awayekê de wê, bide afirandin.

Berî wê, di demên mîtra û heta serdeşt û Manî û piştî wî Mezdek re wê ev di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê çerçoveyê de wan jî

li ser temenekê rasyonali a felsefeyî ku wê, di demên wê yên kevnera û çerçoveya hizirkirina wê de wê werênê ser ziman. Pêvajoyên hizirkirinê wê, ji serdemên navîn û pê de wê, di awayekê teybet de wê xwe bidina dîyarkirin. Bi teybetî weke ku em dibînin wê ji demên serdemên navîn û pê de wê, çerçoveyek hizirkirinê a bi sazûmanî wê xwe bide dîyarkirin.

Em divê ku wê di serî de wê werênina ser ziman ku wê her demên pêvajoyên hizirkirinê û pêşketina wê ji demên piştê ku wê werin re jî wê weke temenna hizirkirinê bin û wê temenê wê yê hizirkirinê wê bixwe re wê biafirênin. Ya ku em di wê temenê û çerçoveyê de wê li herêmê wê dibînin jî w di awayekê de wê, di wê temenê de bê. Piştî serdemên navîn û pê de ku wê di wê xate hizirkirinê û pêvajoyên wê yên pêşketinê de wê werina demên hemdem û ankû destpêka demên hemdem û û pê de wê, êdî wê, di wê temenê de wê, ev temenê hizirkirinê wê bi wê re wê afirîna wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên hizirkirinê wê di wê temenê de wê, weke ku em dibînin wê, di wê çerçoveyî de wê, wê ji wê demê û pê de wê li ber pêşxistina pêşketinên mazintir bê. Wê, di wê temenê de wê, dem wê weke dem bi hizirkirinê ku wê xwe bide dîyarkirin û pêşkeve bê.

Pêvajoyên hizirkirinê ên ku wê, di wê demê de wê êdî wê bibin wê li ser temenê rasyonalismê re wê, li herêmê wê xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê em aliyê temenî ku em weke temenekê hizirkirinê ê rasyonalismî a herêmê wê fahmbikê wê giring bê ku em wê di serî de wê bi temenekê fahmkirinê wê li ser wê temenê wê re wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Ber ku wê ev wê weke temenekê hizirkirinê bê. Di dewama wê de wê, diawayekê de wê, çerçoveyek hizirkirinê wê bi wê re wê, xwe bide nîşandin. Suhrewerdî epistemolojîya wî ya zanînê ku mnriv li wî dinerê wê, mirov dibîne ku ew di wê temenê de wê, weke aliyekê giring ku wê di çerçoveyek hemdem de wê di wê temenê de wê weke ku wê bihizirê û wê hizirên xwe wê werênê ser ziman. Di dewama wî de wê şehrezorî wê, di wê temenê de wê weke aliyekê din wê giring bê ku mirov wî werênê ser ziman. Şehrezorî wê, di awayekê de wê li ser wê temenê rasyonal wê bikê ku ew xwe bigihênê temenekê fahmkirinê. Di wê temenê de wê, ji metafîzîka wî bê û ankû ji epistemolojîya wî ya zanînê û hwd bê wê, di awayekê de wê bi wê re wê, dikarê wê, werênê ser ziman. Epistemolojîya Şehrezorî wê, di awayekê hizirkirinê de wê, temenekê hizirkirinê wê di wê temenê de wê, zêhn û sehî re wê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê, di awayekê de wê, werênê ser

ziman. Şehrezorî wê, di awayekê de wê, zanîna xwe wê, di awayekê de wê weke ku em bi awayekî bi wî re dibînin wê li ser temenekê zanîne re wê bêne ser ziman. Wê felsefeya suhrewerdî a *îşraqê* wê hinekî wê, pêşdetir û bibê û wê di wê armancê de bê ku ew bi wê kûrtir herê. Ber vê yekê hizrên şehrezorî wê di çerçoveya têngîna wî ya metafîzîkî de ku wê wer ziman wê di awayekê de wê di wê temen de wê temenekê fahmkirinê wê bi çerçoveya kûrbûna wî re wê, bide nîşandin. Xosletên şehrezorî ku em dibînin wê weke ku ew bijîşkek bê û wê, di warê fahmkirina zanîna tendûrûstî de wê, di awayekê de wê weke ku wê bê gotin wê kûr bê. Di wê temenê de wê, xwediyê hizirkirinek kûr bê. Wî di wê warê de wê, li ser temenekê hizirîya û hizrên xwe bi wê re hamîna ser ziman.

Wê dema ku mirov li ser felsefeya şehrezorî dihizirê wê dibînin ku wê li ser temenekê felsefeyî û derûnî û ankû rûhî wê, di awayekê de wê, xwediyê temenekê hizirkirinê ê xort bê. Di wê temenê de ew têkiliyek gîyanî û rûhî bi hevdu re didênê û wan dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê felsefeya suhrewerdî a rohnîyê wê ji xwe re wê bikê temen. Hin gotinên ku em dikarin di wê temenê de wê, bi navê şehrezorî werênina ser ziman ên weke *‘hêze rûhî’* û ku em dikarin wê di awayekê de wê weke ji aliyekê ve bi têngîna *‘hêza derûnî’* jî wê bixwênê wê, di awayekê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê hêza derûnî wê, di wê temenê de ew bi temenekê felsefeyî li wê dihizirê û wê, temenekê têkiliyî ê giring ku ew mirov bi wê têkiliyekê bi rohnîyên pîroz re dênê wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di nava kurdan de têngînek weke ku wê di wê temenê de wê werê ser ziman û wê heta roja me wê were ser ziman li vir wê bibîrxistina wê giring bê. Ew jî wê ew bê ku wê, her mirov wê bi rohnîyek gîyanî û ankû derûnî ku ew di xwe de bi wê dijî wê, di wê temenê de wê bê hanîn ser ziman. Mînaq wê hinek mînaqên dagerî ku wê ew bi wê werê hanîn li ser ziman jî wê di wê temenê de bê ku wê, di awayekê de wê, ku mirov mir wê, çawa wê, ew rohnîya wî di rengê stêrekê de wê, xwe li azmana wê bi rohnî wê bide dîyarkirin. Ew jî wê li ser wê temenê wê yê hizirkirinê wê hizrên cûda wê werina ser ziman. Mînaq kesê bi zane ku ew zêdetirî dikarê weke bi *‘rohnî’* were hanîn ser ziman di wê çerçoveyê de wê, weke xwediyê rohnîyek stêrî a geştri wê bê hanîn ser ziman. Di wê rengê de wê, ji wan wê were bahstir kirin.

Dema ku mirov li hizrên şehrezorî dixwênê bi teybeyî hizrên wî yên li ser gîyanê û ankû rûhî re wê, di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, weke ku wê ji hizrên wî were fahmkirin ew heya wî ji

hizrên bavê Sîna û hwd jî heya. Ew mijarê di temenekê felsefeyî de wê dihênê ser ziman. Û ew dema ku wê dihênê ser ziman wê her beden wê li gorî xwe wê xwediyê rûhiyetekê bê wê, di wê temenê de wê bi rengê wê weke ku wê werênê ser ziman.

Di hizrên Şehrezorî de wê, di wê temenê de wê weke ku em dibînin wê nîqaşek xort wê li rewşa gîyanê wê bi wê re wê werê kirin. Di wê temenê de wê, nîqaşên weke ku wê, 'keka gîyan berî şal hebê û wê li bendî bûyîna laşê ku ew di wê de bicih bibê wê, piştî jî wê ew wê, li ast zor a pîroz de wê, bilind bibê. Wê li ser rewşa balkişandina laş zêdetirî wê di wê temenê de wê weke li ser xweşikatiya gîyanî wê, di awayekê de wê, weke ku wê bihizirê û wê di wê temenê de wê li ser temenekê rewîstî de wê, bahsa başbûn, qançbûn, jidilbûn, rastbûn û hwd wê bikê.

Di wê temenê de wê, aliyên hizrî ên weke rewîstê wê di wê temenê de wê weke aliyna fahmkirinê û nêzîkbûnê ên di temenê başî û nebaşiyê de ku wê werina fahmkirin wê, di awayekê de wê, bi wan wê were hizirkirin. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê şehrezorî wê, di mejiyê xwe de wê, civakek rewîst û ji hevdû re baş wê, bihizirê. Hizrên şehrezorî êm di wê temenê de ku em bi têgînek civakî wan hildina li dest û werênina ser ziman wê di temenekê hizrî de wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê karibin werina fahmkirin. Weke ku me li jor bahskir wê şehrezorî wê weke zaneyekê ku ew xwediyê zanîna tendurustî bê. Wê di wê temenê de wê ew wê, têgîna laş û gîyanê û ankû beden û rûhê wê, di awayekê de wê bi wê bihizirê û wê, werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, hizrên şehrezorî ên di temenê di laş de rûdayîna gîyanê û pêşketin û bi aqilbûyîna wê re wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku ew wê weke mijareka fahmkirinê wê hilde li dest bê.

Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, weke ku em ji hizrên wî dibînin û fahmdikin ew mijara gîyanê ku ew berî laş heya û ankû bi wê re bûya wê, di wê temenê de wê weke aliyekê ku ew dixwezê wê fahmbikê bê. Di çerçoveya nîqaş û hizirkirinên ku wê, berî wê werina ser ziman de ew di awayekê de wê bihizirê û wê, hizrên xwe di wê temenê de wê, di rengê de wê, weke li ser bûyîn û hebûna gîyanê berê laş ku ew heya wê, dema ku ew dixwezê werênê ser ziman wê fahmbikê ku ew çawa hebûya. Ya ku ew bi zêdeyî di çerçoveyek zêhnî de wê pirr zêde wê serî li ser wê biwastênê ku ew wê fahmbikê jî wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê ev bê. Di wê temenê de wê, dema ku wê berî laş û ankû bedenê wê, gîyan û ankû rûh wê hebê wê demê wê di temenekê çawa de

wê, hilde li dest û wê fahmbikê wê li ser wê bisekinê. Ya ku wê ji aliyekê ve wê temenê metafizîka şehrezorî û temenê wê yê hizirkirinê wê di awayekê de wê biafirênê wê, di aslê xwe de wê ev bê.

Di aslê xwe de wê, şehrezorî wê weke aliyekê wî yê giring wê ew bê ku ew di dema xwe de wê, serî li felsefe û filosofên demên berî xwe jî wê bixê û wê, hizrên wan wê di awayekê de wê, bikê ku ew dîmenekê bi fahmkirina xwe re çêbikê û wê werênê ser ziman. Minaq wê, di berhema xwe ya bi navê “Ravdatu’l-Efrâh fi Tarihi’l-Hukemâ ve’l-Felâsife” wê gelek filosofên demên berî xwe wê, heta dema xwe ku ew hatina û çî hizir hanîna ser ziman wê, werênê ser ziman. **Corbin** wê dema ku ew şehrezorî û lêkolînên wî yên li ser felsefeyê wan şîrovedikê wê, di awayekê de wê, awayekê nû ê nerînî weke ya pisagorî wê werênê ser ziman. Nerîna şehrezorî wê dema ku mirov lê dinerê wê, di awayekê fenomenî de wê, hizirkirinên wî di çerçoveya zêhnî de ku ew dikê ku ew bi têngîna gîyan û ankû rûhî kûrbibê wê dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê di aslê xwe de wê, xwediyê felsefeyek rewîstî jî ku wê, mirov dikarê wê weke aliyekê civakî û ankû civake rewîstî wê werênê ser ziman bê.

Di awayekên hizirkirinê ên li ser xûy, qarakter, rewîstê, başî û nebaşîyê û hwd re wê, di wê temenê de wê, dîmenekê wê baş bidê me. Li gorî Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ya başî wê di wê temenê de wê çawa wê were kifşkirin û derxistin li pêş wê li wê bihizirê. Corbin di awayekê de wê, dema ku ew bahsa şehrezorî û wê dema lêkolînên wî yên li ser felsefeyê û filosofan wê, bêjî û bînenê ser ziman ku ew wê weke dema wî ya zû a pêşketinê ku wê bi wî re destpêkiriya wê bînenê sr ziman.

Ji rengê hizirkirinên felsefeyê ên şehrezorî ew di awayekê de wê, zêdeyî wê weke ku wê temen û girêdanek bi hizirkirinê bi şehrezorî re wê li ser ya demên kevnera re wê xwe bide nîşandin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wan wê bihizirê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di nava hizrên wî de wê, dema hizrên sokrat, platon û aristo jî wê, lêbikolê. Wê dem bi dem wê bahsa wan û hizrên wan jî wê bikê. Di wê temenê de wê, pêvajoyên hizirkirinê wê, bikê ku ew di wê temenê de ew di xatekê de wê werênê ser ziman. Lê tiştêkê din di wê temenê de em, bi rengê hizirkirina şehrezorî re wê fahmbikin. Şehrezorî di wê berhema xwe ya ku me li jor nnavê wê da de wê, li ser sed-filosofê berî xwe wê navê wan wê bidê. Di wê temenê de wê ew dayîna navê wan û hanîna ser ziman a hizrên wan wê ne tenê wê bi ragihandina hizrên wan a di wê

demê de bê. Şehrezorî li gorî xwe wî tişteke din kifşkiriya û ew li ser wê re dihizirê. Ew jî wê ew bê ku ew dikê ku ew pêvajoyên hizirkirinê ên bi ast li ser pêvajoyên wê yên pêşketinê û ankû awayê ku ew bi wê dihizirê di çerçoveya gotina 'pêşketinê' de wê, di temenekê bi têgîna peresendinê de wê, weke ku wê ew li wê bihizirê. Di wê temenê de wê, bi pêşketinê wê, pêvajoyên peresendinê ên hizirkirinê wê çawa bin wê ew wê bixwezê ku wan fahmbikê û werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê bixwezê ku ew 'dokumek giştî' a zane û filosofên berî xwe li ser wê temenê re wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, berhema xwe ya bi navê 'kîteb el rûmûz' de wê, dema ku wê hizrên xwe wê werênê ser ziman wê weke suhrewerdî wê, di awayekê de wê, felsefeya îşraqê a suhrewerdî wê weke temenekê wê bi wê re wê bihizirê. Wê weke aliyekê din ew wê herêdikê. Di awayekê din ê sêyem de jî ew weke ku em dibînin wê, têkiliya wî ya fîzîkî û zêhnî a li ser felsefeya suhrewerdî re ku ew di awayekê de dihê dîtin bê. Di dewama wê de wê, dema ku mirov wê werênê ser ziman ku wê, di awayekê de wê felsefeya wî bi wê re wê, werênê ser ziman. **Michael Privat** wê di lêkolîna xwe ya li ser felsefeya şehrezorî a bi navê "Some Notes on the Typology of the Works of al-Shahrazûrî al-Isrâkîqî (Journal of Islamic Studies, Oxford Centre for Islamic Studies, 2001, vol. 12, no: 3, ss.312-321)" wê, di awayekê de wê, bahsa wê, rewşa şehrezorî wê bikê û wê, di wê de wê bînenê ser ziman ku wê, dema ku şehrezorî xwe di awayekê indîrekt re dihênê ser ziman li ser wî re ew, dibê bi bandûra darazkirina suhrewerdî a li dadgeha helebê û ku wê, piştê wê awayê mirina wî bê. Di wê temenê de wê, ev wê, bixwezê ku ew ji vê nûqteyê xwe bigihênê têgînekê. Di dewama wê de wê, dema ku wê bahsa xabatên şehrezorî wê werê kirin de wê, di awayekê de wê weke ku mirov dikarê wê werênê ser ziman wê di dewama wê de wê, xabata wî ya zêde kûr û ku wê weke çerçoveyek 'ansiklopedîkî' jî wê were fahmkirina a bi navê "eş-Şeceretü'l-İlahiyye fi Ulûmi'l-Hakâiki'l-Rabbâniye" bê. Di wê xabate xwe de wê, di awayekê de wê dîmenekê felsefeyî û hizrên felsefeyî wê bi awayekê doktrinî wê, bi kûrehiyekê wê bikê ku ew wan nîqaş bikê û werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, hizrên xwe wê li ser wê re wê, werênê ser ziman.

Li gorî pirranîya zane û akadamisyenên ku ew li ser şehrezorî dihizirin û hizrên xwe dihênina ser ziman wê, ev xabate wî di warê felsefeyê de

wê, yek ji wan xabatên wî yên pirr zêde kûr û xwediyê kûrehiyekê temenî bê. Wê, bi qiymetek mazin wê ev xabata wî wê were ser ziman.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, felsefeya şehrezorî wê, di awayekê de wê, dema ku mirov wê li wê dihizirê wê di wê temenê de wê, were dîtin ku ew felsefeya demên berî xwe ew wê ne tenê bo ku ew wê werênê ser ziman wê dikê. Di temenekê de ew di mejiyê xwe de xwediyê stretejiyek hizirkî ya û ew di xwezê ji wê re hinek argûmanên temenî bi hizirî û li ser fenomenên pêşketinê ên bi hizirkirinê re wan kifşbikê û werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di dewama wê de wê ew wê li wê hizirê û wê werênê ser ziman ku wê, çerçoveya hizirkî a ku ew heya wê, di wê temenê de wê, şehrezorî wê berfireh wê di temenekê gerdûnî de wê bigirê. Li ser wê re ew di wê temenê de dihizirê û wê dixwezê ku wê werênê ser ziman.

Şehreorî di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di felsefeya xwe de wê, ew weke temenekê giring wê, dixwezê wê werênê ser ziman. Minaq wê xabate wî ya li ser felsefeyê a bi navê ““Ravdatu’l-Efrâh fî Tarihi’l-Hukemâ ve’l-**Felâsife**” wê weke xabatek wî ya giring û bi qiymet ku ew di wê de dîroka filosof û hizrên wan di ahengekê dinivîsênê bê. Wê di wê temenê de ew wê, di wê rengê de wê, dema ku ew dixwezê ku ew temen û dokumek felsefeyî bi hizirî çêbikê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de ew weke ku em dibînin ew di wê çerçoveyê de ew giringîyek zêde dide felsefeyê. Felsefeya hizirkirinê wê, di wê rengê de wê derxê li pêş. Lê Şehrezorî em wê di wî de kifşdikin ku ew zêde bi zaneya. Ew hizrên ku ew dihênê ser ziman ew wê çawa û li ser çi temenê ew wê werênê ser ziman ew wê dizanê. Di wê temenê de ew, wê jî dibîne û dizanê ku wê, felsefe wê, di wê demê de wê çawa wê were pêşwazîkirin. Heya wî ji hallac û suhrewerdî û tiştên hatina serê wan heya. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê, di wê çerçoveyê de wê, ew wê li ser wê bisekinê.

Lê şehrezorî di wê temenê de weke ku em dibînin ew di ya xwe de zelal a. Ew giringiyê dide felsefeyê. Ew dibîne ku ew di destpêka dem û pêvajoyek pêşketina hemdem a nû de na. Di wê temenê de di wê demê de wê, di dema wî de wê ji xwe wê perwerdebûyîna li ser aqil û zanîne re wê bibê û wê, zêdetirî wê pêşkeve li zaningeha li cizira bota a zaningeha sor de wê, di wê temenê de wê, pêvajoyên perwerde ên astbilind wê hebin. Ew heya wî ji wan heya. Ew wan jî dişopênê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê ew wê, werênê ser ziman.

Dîroka felsefeyê û alaqaya wî ya bi wê ve girêdayî wê, di wê temenê de wê, li ser temenê wî yê hizirkirinê û lêgerîna wî ya bi ontolojîkî a bi fahmkirinê ve wê girêdayî bê. Şehrezorî wê çendî ku wê di dîmenê filosofekê mazin de wê, dîmenekê wê bide me jî lê wê mirov dibînê ku wê di awayekê de wê weke ku em dibînin wê, bi hizirên xwe re wê, encamên ku ew dixwezê ku ew bigihijiyê de wê, ji aliyekê çavkaniyî ve wê, weke mijarek din wê derkeve hemberî me. Çavkaniyên wî yên li ser felsefeya îşraqiyê re wê di awayekê de ku ew dihênê ser ziman û yan jî ew ji hin aliyna ve wê dema ku ew dihênê ser ziman wê indirekt wê werênê ser ziman wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, dîmenekê di derbarê rewşa ramyarî a demê de wê bide me. Wê rewşê mirov dikarê weke temenek zayıf ê bi çavkaniya wî re wê werênê ser ziman? Di zane min de wê, ev wê cihê nîqaşê bê.

Şehrezorî wê mirov bi wî û felsefeya wî re dibînê ew di demên xwe yên zûr de wê, di destpêkê de wê, pêvajoyên felsefeyê û fahmkirinê û hizirkirinê wê, di serî de wê, bi pêvajoyên wê re wê bikê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ew wê, weke demek destpêkê a fahmkirinê jî bi xwe re weke ku ew dide nîşandin. Di dewama wê de wê, mijarên felsefeyê ku ew dihizirê li ser wan re wê, piştê wê, di dewama wê de wê li ser wê zanîna re wê, bihizirê û wê di wê dema ku ew felsefeya xwe bi gotin dikê wê serî li terminolojîya suhrewerdî û felsefeya wî bide. Di wê temenê de wê, ev wê weke aliyekî din ê giring bê ku mirov di dewama wê de wê li ser wê bisekinê û werênê ser ziman bê.

Şehrezorî wê, di dewama wê de wê, dema ku ew felsefeya xwe wê dihênê ser ziman wê, rêya hizirkirinê û metodolojîya wî wê hinekî wê di awayekê de wê bale mirov wê bikişênê. Ew di temenekê de wê li ser tîgîna gîyan û ankû rûhê, gîyane pîroz û hwd re wê, di awayekê de wê bihizirê. Gotina rohnîyê wê, di awayekê de wê, weke gotinek giring a ku mirov wê, bihizirê wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê, weke aliyekê din wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman ku wê mijara tîgîna rohnîyê wê, di nava wê pergale hizirkirinê a bi gîyanî ku ew dikê wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Tîgînek hîyaraşîkî wê, di nava salixkirina rohnîyê û gîyanê bi hevdu re wê, bi wan re wê bikê û wê werênê ser ziman.

Di nava felsefeya şehrezorî de wê, gotinên weke 'şehrîwar' wê, di awayekê de wê, weke gotinên ku wê, di wateya 'ferîştayên rojê' de wê werina ser ziman wê hebin. Ev di kurdîya demê de wê, werê wateya 'cihê

pîroz´ jî. Di awayekê din de wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê weke aliyekê din wê dema ku em bahsa felsefeya şehrezor bikin wê aliyê têgîna ´bûjenî´ û ankû ´madîyetî´ ku wê derkeve li pêş bê. Di dewama wê de gotina ´hebûnê´ wê dema ku mirov di dewama wê de bi felsefeya şehrezorî re bihizirê wê mirov dikarê wê qwerênê ser ziman. Şehrezorî, dema ku ew bi têgîna bûjenî dihizirê wê, “hebûnên ku ew bi bûjenî xwediyê hebûnekê na” û ”hebûnên ku ew bi bûjenî ne xwediyê hebûnekê na” wê di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di felsefeya şehrezorî de wê ev wê weke aliyê din wê derkevina li pêş bê. Ew di wê temenê de wê weke ku em dibînin wê bi têgînek fenomenolojikî wê bihizirê û wê di wê temenê de wê di dewama wê de wê bînin ser ziman.

Di awayekê din de jî wê di nava terminolojiya şehrezorî de wê, gotina “hûraks” weke ´modela elemê a melekût´ wê werênê ser ziman. Ew temenê wê dema ku ew dikê ku ew bi wê bihizirê û wê werênê ser ziman wê têgîna rohniyê wê, weke ontolojiyê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê, dema ku em li ser felsefeya şehrezorî ku wî di berhemên xwe hanîya ser ziman em wê dibînin ku ew her mertebeyê gihiştina li wê bi pêşketin û pêşveçûna bi zanînê re wê, têkiliya wê dênê û wê li ser fahmkirinê û têgihiştinê û ankû derxistina li hiş re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, gotineka ku em di felsefeya sehrewerdî de dibînin ew bê ku ew, gihiştina ´nepeniyên hikmetê´ wê, bi wî re jî wê werê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê ew wê, li wê bihizirê.

Di felsefeya sehrewerdî de wê, gotina “Hikmetü’l-İşrâk” ku wê di wateya *hikmeta rohniyê* de wê, karibê were wandin wê, di wê temenê de wê, werê ser ziman. Wekî din gotina “rabbu’t-tilasm” wê weke gotinek din wê, derkeve hemberî me. Çendî ku ev gotin wê, di wateya ´rabê afsûnê´ jî wê were terçûme kirin lê ew bi morfolojiyê em dikarin wê, di awayê bandûrê de wê, bixwênin. Dema ku wê şehrezorî ew wê dihênê ser ziman wê, di temenekê weke hizirkirinê wê biafirênê. Hin gotin ku wê Corbin wê, di xaabte ya bi navê “Sohrawardi, le Livre de la Sagesse orientale”, Islam Spirituel, Lagresse: Verdier” de wê werênê ser ziman de wê, bi gotinên weke “ew weke rohniya ya aîdî ferîştayekê ya. Hemû cûreyên semewî wê, efendîyî wan bê. Wê afsûna hemû xweza û tevliheviyên li hev bê. Ê yek jî wan di bin kûreya stêran de jî dibê(Corbin, “Sohrawardi, le Livre de la Sagesse orientale”, Islam Spirituel, Lagresse: Verdier 1986, p. 138–9;).”

Di dewama wê de wê şehrezorî wê bênê ser ziman ku wê, 'ew rohnî wê, xwediyê hevrastek sazûmanî bê. Erka wan wê ew bê ku ew weyna ku ew li wan hatîya baxşkirin ew wê biparêzên. Her yek ji wan wê, di cihane bûjenî de ji rohniya rohniyê ku ew derkevê wê, awayê hemû heyînan birêve dibê.' Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, di awayekê de wê, di felsefeya xwe de wê weke ku em bi vê gotina wî re wê, dikarin fahmbikin wê temenê cihane bûjenî ku wê di wê temenê de wê rohniyê wê weke temen û faktorek vegûharîner wê bibînê û wê werênê ser ziman wê, di wê rengê de wê, ev wê, were fahmkirin. Di wê çerçoveyê de wê hevrastiya hizirkirina şehrezorî wê, di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê, xwediyê temenekê bûjenî ku ew bi ontolojiyîkî dikarê bi awayekê girêdanên wê re were fahmkirin wê dibînê.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê, fahmbikê ku ew di wê çerçoveyê de ew têgîna "cihane bûjenî" û di dewama wê de "ku rohni hemû dîmen û awayên wan divegûherê" ku wê bi wê re wê, were fahmkirin wê, di wê têgînê de wê weke ku wê bi awyaekê wê balê were kifşkirin li ser rewşa vegûhar a bi têgîna bûjenê, hebûna fîzîkî û hwd. Hebûna fîzîkî wê, di wê rengê de wê, li gorî wê rengê fahmkirinê ku em di felsefeya şehrezorî de wê dibînin û wê kifşdikin wê xwediyê awayekê vegûhar a bi xwe re bê. Li gorî wê, têgînê ku mirov bihizirê wê jî mirov dikarê ji wê fahmbikê ku wê ti tişt wê weke xwe nemênê. Her tişt wê, bigûherê. Şehrezorî wê vekirî di awayekê de dihênê ser ziman û di temenê wê de wê weke çavkaniya wê jî wê rohniyê wê weke fenomenek vegûhar wê bikê ku ew wê fahmbikê.

Di wê çerçoveyê de wê jî wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di dewama felsefeya şehrezorî de wê, aliyên xwezayî wê, di wê temenê de wê, dema ku em bi wê dihizirin wê, têgîna xwezayî bê. Ew di wê temenê de ewê, pêşketin, gûharîn û hwd wê, di nava xwezayê de wê, bi temenekê fahmkirinê ê bi jîyanî wê bi wê ve wê girêbide.

Ev têgîna girêdane pêşketinê, gûharin hebûn û jîyanî bi rohniyê ve wê, zêdeyî wê, di nava felsefeya Manî de jî wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, dîmenekê wê hebê ku em wê li vir wê di awayekê de wê bikirpênin.

Di felsefeya şehrezorî de wê, mirov dikarê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê têgîna vegûharîyê bê. Ew vegûharînê weke ku em dibînin weke fenomenek giring a bingihînî wê dibînê. Di dewama wê de wê, têgînek hizrî ku ew bi çerçoveyek zêhnî û darêjkî ku ew di

dewama wê de bi wê dihizirê wê, di wê çerçoveyê de wê, bikê ku ew wê bi wê fahmbikê bê. 'Di cihane bûjenî de wê hemû tişt' ku wê weke gotinek fahmkirinê a bi bûjentemenî ku mirov wê fahmbikê bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê, bihizirê. Cihane bûjenî wê, di wê rengê de wê, weke gotinek bingihînî wê dikarê wê fahmbikê û wê li ser wê re bi hizirkirina wê re di nava wê têngîna felsefeyê de kûrbibê û bigihijê encamên din ê giring jî. Wê, ev jî wê, di wê temenê de wê, bi hizirkirina wê re wê, ji aliyekê ve wê weke ku wê bi derfet bê ku mirov wê bi hizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê, jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara felsefeyê û bi wê gihiştina fahmkirina rastiyê û ankû weke ku wê, şehrezorî wê li wê bihizirê 'cewherê rastiyê' wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê din ê hizirkirinê ku wê temenê felsefeya wî ya metafizîkî jî wê di wê rewşê de wê biafirênê bê.

Di mijare fahmkirina felsefeya şehrezorî de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê din wê li wê bihizirê. Ew jî wê ew bê ku wê têngîna bûjenê ku ew di wê temenê de ew di awayekê de ew bi felsefeya xwe re wê salix dikê û wê dikê ku wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, felsefeya bûjenê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mirov dibînê ku wê, weke ku wê bi şehrezorî re wê were dîtî wê li wer temenekê bûjenî û ankû 'cihane bûjenî' re wê di wê temenê de wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Şehrezorî dibê ku ew piştî ku wê suhrewerdî wê, ya hatî li serî wî ew wê bandûrê li wê bikê. Corbin wê dema ku ew felsefeya şehrezorî şîrove dikê û bahsa xabatên wî dikê ew xabate wî ya bi navê "kîtêba ûl rumûz" wê, weke xwe 'ne sipêrê felsefeya îşraqiyê wê werênê ser ziman û wê weke ku wê, Michael Privot wê werênê ser ziman di heman nivîsa xwe ya ku me li jor navê wê hanî ser ziman wê, bêjê ku Corbin wê li ser wê temenê ku ew dihênê ser ziman wê xwe bispêrê ti nîşeyên ku ew ji wî nagirê' wê bi wê re ew wê bikê ku ew wê bi temen bikê. Di dewama wê de wê, dema ku wê, girêdane têngîna îşraqê wê bi felsefeya şehrezorî re wê werênê ser ziman wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman. Li gorî wî 'kîtêba ûl rumûz' wê bi wasîfî û têkilidariya wî ya bi îşraqê re wê, temenek birhanî wê biafirênê. Li ser wê temenê de wê, bînenê ser ziman ku 'şehrezorî zanîne wele peyxam (û çavkanî) û bi têkiliya 'hikmeta îşraqî' re wê têkiliya şehrezorî a rastarastî wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, çavkaniya corbin ku ew di awayekê de wê, dema ku ew dixwezê wê bînenê ser ziman ku wê, temenê 'kîtêba ûl rumûz' ku wê ne

îşraqî bê wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê ku mirov dikarê wê hem li ser nîqaş bikê û ji aliyekê ve jî wê bikê berlêpîrsînê de. Navaroka xabatê wê dema ku mirov li wê dihizirê, wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê, di wê temenê de wê, Şehrezorî wê, zêde wê serî li nîşegirtinê û ankû bi wê danîşandinê wê nedê. Dibê ku ew hinek sedemên din bi rengê hizirkirinê û rewşa ramyarî û serboriya wî ve girêdayî hebê ku mirov wê bêne ser ziman.

Lê ev wê, bi serê xwe wê, nikarin weke aliyna ku mirov wê, di awayekê de wê, karibê werênê ser ziman. Lê ji aliyekê din ve jî ez dixwezim têgîhiştina Corbin a di wê warê de wê bixwênim. Ew jî di wê temenê de bê ku wê, Şehrezorî wê, çendî ku wê çavkanîya wî di xabatê de wê îşraqî jî bê ew di awayekê de wê, di astek bilindtir de wê bixwezê ku ew gotinên xwe li hevdû rêzbikê û werênê ser ziman. Wekî din dibê ku di şrove û ankû terçûmeyê de jî ew rast biriqandin ne hatibê kirin.

Lê ez wê di awayekê din de jî wê werênima li ser ziman ku em bo ku wê girêdana ku wê corbin bêjê ku 'ew nîn a' ku em wê ji wê fahmbikin divê ku em bi nerîn, çav û rengê hizirkirina Şehrezorî wê bixwênê heta ku mirov wê karibê wê kifşbikê. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din giring bê ku mirov wê, di serî de wê, werênê ser ziman. Lê ez tevî wê dîmenê ku wê Corbin dihênê ser ziman dibim ku wê, Şehrezorî di dîmenekê weke ti zêde girêdan nebê wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman. Lê ev tenê wê awayekê bi nivîsandinê bê. Wê bi serê xwe wê mirov dikarê wê kifşbikê. Lê di awayekê din de jî wê, dema ku em di têgîn û doktirînên hizrî ên ku wî di wê de hanîna ser ziman li wê dihizirin wê, di wê temenê de wê, were dîtin. Şehrezorî wê, di fahmkirin û awayê têgîhiştin û dabiriqandina xwe ya zêhnî û hişmendî de wê, ji ya suhrewerdî cûdatirî wê û zêdetirî wê di awayekê menewîyetê û ankû tasawûfî de wê biherikê û wê herê. Suhrewerdî wê, zêdetirî wê, ji ya nepenî wê di wê rewşê de wê, di awayekê de wê çendî ku wê di dîmenekê de wê, bi ontolojîkî wê bihizirê û wê ew wê dîmenê wê bide me ku ew zêdetirî bi aliyê metafîzîkê ve diherikê wê bide me jî lê ew di dîmenekê fahmkirinê ê kûrtir de wê mirov ji ya suhrewerdî fahmdîkê ku ew di wê de dikê ku ew xwe bigihênê fahmkirina zêhnî a zelal ku ew zêdetirî ew bi wê re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Rexneyên wî yên li ser esasê mantiqê ku ew li aristo dikê wê di awayekê de wê li ser têgîna darêjkî re wê di wê temenê de wê xwediyê wateyekê bin. Ev dîmen ku mirov lê binerê wê karibê dîmenekê fahmkirinê ê cûdatir ji ya ku em bi pêwîstî divê ku wê fahmbikê wê bide me. Heman rewşê mirov

di rewşa fahmkirina şehrezorî de jî dibînin. Şehrezorî wê, di awayekê de wê, dîmenê nepenî, tasawûfî û weke 'ji jîyanê qût' wê di awayekê de wê, weke ku wê bide dîyarkirin. Lê di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê hinekî din di hizirkirina wî de kûr dibê mirov wê ji wê cûdatir jî wê bibînê ku wê karibê bigihijê rengna fahmkirinê. Minaq wê, di wê temenê de wê, şehrezorî wê, di wê nepenîyê de wê, di awayekê de wê weke di lêgerînek fahmkirinê a zelalkirinê de wê, bi xwe re wê bide me. Di wê temenê de wê, dîmenê metafîzîkî ê şehrezorî jî wê dema ku mirov ji vê aliyê ve lê binerê wê, di şewayên fahmkirinê ên serrû de wê karibê me di derbarê fahmkirina wî de bigihênê gelek fahmkirinên şaş jî. Min bixwe jî li jor li hin deverna gotina 'metafîzîka şehrezorî' bikarhanî. Lê di wê temenê de divê ku ez hinekî li ser wê gotinê û şewayê fahmkirina wê bêjin. Ber ku ev jî wê weke aliyekê giring wê di rewşa fahmkirinê de wê xwe bide dîyarkirin. Di çerçoveya kosmolojîkî û kosmogonîkî de wê têgîna şehrezorî wê di awayekê de wê, li ser temenekê objeyî, dîyardeyî û fenomenîyî wê bimeşê. Di wê çerçoveyê de ew di awayekê de dikê ku ew fahmbikê û ew di wê de kûrbibê. Gotinên wî yên li ser têkiliya rohani û xwezayî û hwd jî wê di wê temenê de bin. Minaq têkiliya bûjenî û vegûharîniya wî ya ku ew bi ew rohaniyê ve girêdayî bi temen dikê wê ji têgînek nepenî zêdetirî wê weke têgînek felsefeyî a ku wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bide fahmkirin bê.

Di wê mijarê de wê dema ku em têgîna şehrezorî wê, fahmbikin em di serî de wê li ser temenekê zanînê û bi zanînê wê fahmbikin û wê werênina ser ziman. wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê dikarê wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, metafîzîka wî jî wê, di wê çerçoveyê de wê ji aliyekê ve wê, ya nayê zanîn wê ji xwe re wê bikê armanc ku ew wê fahmbikê û ya din jî wê ji aliyê girêdayên wê yên ku ew bi ontolojîkî dikê ve bê. Lê di wê temenê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, şehrezorî wê, di aslê xwe de wê, di temenekê rasyonel de wê, weke ku em kifşdikin dikê ku ew dimenekê de bihizirê û ew xwe bigihênê rengê fahmkirinê û ankû ew bi hizirkirina xwe ew xwe bigihênê li encamê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê werênê ser ziman ku wê di warê têgîna şehrezorî de wê, ev wê di awayekê de wê, bi wî re wê wê were dîtin ku ew hizirkirina bi felsefeyê û zanîna wê re dikê ku ew bi temen bikê. Di wê temenê de ew pêşî dîroka

felsefeyê di berçav de derbas dikê. Wê dixwênê. Hemû filosofên wê yên ku ew dikarê fahm kifşbikê bi hizirên wan re bibînê ku ew çawa dihizirin û li wer çî temenê dihizirin. Di wê rengê de wê ew wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Şehrezorî di warê felsefeyê de wê, wê di wê temenê de ew wê çawa wê, fahmbikê û wê salixbikê wê, di wê temenê de ew li wê dihizirê û ew dikê ku ew terminolojiya xwe di awayekê de wê biafirênê û wê werênê ser ziman. Minaq nîqaş hizirkirinên wî yên li ser beremberî weke bi gotina felsefeyê û hwd re ku ew dikê ew bihizirê wê, di wê temenê de wê hinekî jî wê nîşanaka wê bin.

Şehrezorî di wê temenê de wê, xwediyê awayekê hizirkirinê ê mazin bê. Di wê çerçoveyê de ew, dihizirkirina xwe de wê, bi felsefeyê re ku ew dihizirê wê weke ku em kifşdikin wê dibînin ku ew bi felsefeyê û aqilê wê ew dikê ku wê fahmbikê. Di wê demê de wê ji zaneyên weke 'îmamê gazalî' û hwd ku ew felsefeyê di awayekê de ji nava fahmkirina demê dikin ku ew derxin wê vajî wan wê di awayekê de wê, felsefeyê wê, werenê ser ziman, çendî ku wê felsefe wê weke temenekê lêpirsînê wê were dîtin û wê di wê temenê de wê, dibînê ku ew dikarê bibê sedema pîrgirêkên mazin jî bo wî. Lê ew di wê de wê rasttir dibînê. Têgîna xwe ya rastteqînîyê ew di wê temenê de ew dikê ku wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, têgîna şehrezorî a di çerçoveya 'têgîna cûhane bûjenî' û ankû 'cîhane nebûjenî' wê, di wê temenê de wê, bi fenomenî wê, di mejiyî wî de wê, di awayekê de wê, şewayekê hizirkirinê wê, biafirênê. Ew element û ankû fenomenên ku ew bi hizirkirinê ew dihizirê wan kifşdikê û salixdikê. Têkiliya wan dikê ew bi hevdu re dênê, weke ya rohnî û xwezayê. Di wê temenê de ew ji wê dixwezê ku pêvajoyên hizirkirinê biafirênê û derxê li holê. Minaq şewayê şehrezorî ê hizirkirinê wê giring bê ku em di wê nûqteyê de wê kifşbikin. Ew di awayekê de wê, weke ku me bi têkiliya rohnî û xwezayê re dibînê wê, di wê temenê de wê, êdî wê bikê ku ew bigihijê têgînên din. Minaq vegûharînên xwezayî û bûjenî, awayên wan ên ku ew diafirin bi demê re û hwd. Di wê temenê de wê, ev wê weke awayna hizirkirinê ên ku ew di wê temenê de bi wê di hizirê û ew dikê ku wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê dîmenê de di aslê xwe de şehrezorî wê, weke filosofekê giring ê ku ew bi şewayê aqılmeşandinê ew dihizirê û ew bi wê re li ser zêhnê xwe re ew dikê ku ew bi wê re bigihijê encamê. Ji aliyên çavkaniyên wî yên jîyanî û ne jîyanî jî mirov dikarê gotinekê bibêjê. Ew ji ya ku ew heya û rûdaya û mirov dikarê wê bibînê, dest li wê bide û wê

derkbikê ew dest bi fahmkirinê dikê. Di awayekê û dîmenekê de weke ku ew li dora wê dihizirê. Di wê temenê de wê xwediyê temenekê objeyî ê fahmkirinê ê bi xwezayîya heyî a ku ew bi çavên serê xwe dibînê re bê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, bihizirê û wê ew wê werênê ser ziman ku wê felsefe wê, aqil wê di wê de wê temenekê fahmkirinê bê. Hizirkirinên şehrezorî wê, di wê temenê de wê, dema ku em li wê dihizirin wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di serî de wê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê, minaq felsefeya îşraqê wê dema ku em li wê bihizirin wê dikarin wê werênina ser ziman wê heta wê demê wê felsefeya îşraqê wê, rengê ku wê suhrewerdî hanîya ser ziman wê ne berî wî û ne jî piştî wî kesek wê karibê di wê rengê û awayê de wê bikarbênê. Di wê çerçoveyê de wê şehrezorî wê weke kesekê zane ê ku ew zêdetirî nêzî wê şewayê bikarhanînê ew dikê bê. Wekî din wê, şehrezorî wê, gelek zane û aqadamisyenên ku wî dihênina ser ziman wê di awayekê de wê hemhizir bin ku şehrezorî wê di dewama sehrewerdî de wê, were dîtin û ser ziman. Wê felsefeya şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, li ser temenekê felsefeya îşraqê û girêdana bi wê ve wê bê hanîn li ser ziman.

Di wê temenê de wê, dema ku wê werê ser ziman wê şehrezorî wê di çerçoveya felsefeya wî de wê weke ku wê di xabate wî ya bi navê “Kitâbu’r-Rumûz ve’l-Emsâl” ku wê hemû dîyarde wê werina cem hevdu wê, temenekê girêdayî wê bi ber aliyê suhrewerdî ve wê di awayekê xort de wê bi xwe re wê di awayekê de wê bidina dîyarkirin. Wê bidê nîşandin ku wê di peyxama wê de wê, felsefeya îşraqê a suhrewerdî bê.

Di awayekê din de jî wê, li ser awayê çînîkirina felsefeyê a şehrezorî bê. Ew di awayekê şenber de wê dîmenekê wusa wê zêde nedê dîyarkirin. Lê şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, li ser têngîna xwe ya gîyanê û hwd re ku ew bi tékiliya wê ya dihizirê re wê, di awayekê de wê, mirov dikarê bihizirê. Awayên hizirkirinên felsefeyên filosofên din wê di rengekê di nava xwe de wê, rengê hizirkirina têngîna gîyanê a şehrezorî a demkî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di awayekê de wê, rengê hizirkirina gîyanî a şehrezorî jî wê di aslê xwe de wê giring bê ku mirov wê bi teybetî wê li ser wê bisekinê. Di awayekê rohnîyê de wê salixdikê. Lê di dewama wê de wê awayên wê yên ku ew zêdetirî

dihênê ser ziman wê hebin di wê çerçoveyê de. Di aslê xwe de wê ev alî jî wê weke aliyekê giring bê ku em hinekî li vir wê li ser wê bisekin bin.

Di nava têtîna şehrezorî de wê, weke aliyekê giring wê têtîna zêhnî û hişmendî wê bi hevdû re wê, derkevina li pêş. Şehrezorî di awayekê de ew, giringiyê dide bi aqil fahmkirinê û bi wê re pêde çûyinê. Di wê temenê de ew felsefeya îşraqê wê weke ku em ji pirtûka wî ya bi navê “kîtab ûl rumûz’ fahmdikê wê, di awayekê de wê, giringiyek mazin wê bigirê, têtîliya fahmkirinê a di nava başî û nebaşîyê de. Şehrezorî ew di wê temenê de wê hemû tiştên weke dervî vînê, xirabê û hwd wê weke aliyana xirab ên ku mirov wan tûna bihasibênê ew lê dinerê. Di wê temenê de ew di awayekê de wê, dihênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, gotina ‘hazê’ ku em di demên felsefeya kevnera de wê, weke ku em bi epikûr û hwd re dibînin wê di awayekê de wê şewayekê wê di awayekê de wê, bi wî re jî wê were dîtin. Kirinên ku ew dibina sedema êş, elem û xamginiyê wê weke aliyana ku mirov wan di wê temenê de wan ya ku wê, bi xirabî wê bina sedema tiştêbûyînê. Di dewama wê de wê, ev jî wê, pêşîya dilxweşi, şahî û hwd wê, bi mirov re wê li gorî wê bigirin. Di wê temenê de wê minaq wê kirinên weke ku wê li pişt wan jî wê karibin bibina sedema wan wê weke aliyana din ku mirov di wê temenê de wan bi heman rengê karibê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de Şehrezorî wê, di awayekê de wê mirov dikarê bi felsefeya wî re wê, werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, ya ku wê bê sedema xirabiyê wê, ne baş bê ew dihênê ser ziman. Di dewama wê de wê ya nebaş jî wê, bê sedema tûnabûnê. Têtîliyê bi gotinî wê, şehrezorî wê di nava gotinên weke nebaşîyê, tûnabûnê û hwd re wê, di awayekê de wê di dewama hevdû de wê dênê. Ya nebaş wê têtîliya wê bi mirinê re wê, di dewama wê de wê, bi tûnabûnê û ankû tûnakirinê re wê ew wê, encamê wê weke ku wê li gorî wê bi xwe re wê bênê.

Şehrezorî di xabate xwe ya ‘kîtab ûl rumûz’ê de wê, di awayekê de wê, bi felsefeyî wê, di wê temenê de wê li ser nefîsê û li xwe serwerbûyînê wê bisekinê. Di wê temenê de wê, di zane min de wê, di çerçoveya felsefeya wî ya keseyetê û nefîsê de ku mirov wê werênê ser ziman wê ev xabate wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê, bide dîyarkirin. Wekî din têtîna ‘tekoşîna bi nîfsê’ re ku wê li ser wê bisekinê re wê, dikarê wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, çerçoveya têtîna wî ya civakî ku ew çawa ew bi wê dihizirê û di wê rengê de wê, dikê ku wê fahmbikê û wê werênê

ser ziman wê, dîmenekê wê jî wê werênê ser ziman. Mijare li xwe serwerbûyinê, zanîne ku mirov çî bilêvdikê û dihênê ser ziman, û dikarê bi zane bibêjê û hwd wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê, girêdayî wê werênê ser ziman.

Minaq wê, dema ku ew dema ku wê di wê berhama xwe de wê, minaqekê ji di wê temenê de wê ji aristo wê bidê wê di wê rengê de wê bênê ser zima û wê bêjê ku 'hekim dema ku ew gihiştin sirrekê wê, di xwe de wê bêdengîya xwe wê bi biparêzê.

Şehrezorî di wê temenê de wê weke gotina wî ya bingihîn a referans wê di temen de wê, 'gihiştina li rastteqînîyê' wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, xwe bide nişandin. Ew di wê temenê de bi wê dihizirê û wê dixwezê wê werênê ser ziman. Rêya gihiştina wê bide nişandin. Di wê temenê de wê, mirov wê bi xwe wê çawa bê û xwediyê awayekê çawa ê jîyanî bê û xwediyê keseyetiyek çawa bê wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman. 'Têgîna tekoşîna bi nefsê ku wê mirov ji nava felsefeya şehrezorî ku wê dibînê wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, li ser wê bisekinê. Wekî din wê, dema ku mirov li dunya ku mirov di wê de dijî a bûjenî de xwe zêde bide madîyetê û hwd wê, di wê temenê de wê çawa wê, weke aliyekê xirab, û tûnabûnê wê bibînê wê, di wê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku wê wê dînya bûjenî û ankû maddî ku ew li ser wê disekinê wê, di wê temenê de wê, ew wê li ser wê bisekinê. Beremberê wê, dînya bûjenî wê, di awayekê de wê weke 'dînya ku ew dihê dîtî' wê, werênê ser ziman. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ew dînya bûjen wê, şîrovebikê. Ew çendî ku wê di çerçoveya aqilekî sentetîkî de wê, nêzbibê jî lê ew wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê, di çerçoveyek objeyî de wê, ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, têgîna bûjenî a şehrezorî ku em hinekî di dewama wê de wê fahmbikin wê, di aslê xwe de wê ji gelek aliyan ve wê ji me re wê bê temenekê fahmkirinê. Pêşî ew wê cihane bûjenî ew wê çawa wê fahmdikê û wê dixwezê ku wê bi temen bikê û temenekê nêzîkatîyê ê li se rêgezên têgînên weke yên rewîstî û hwd re ku ew kifşdikê wê piştî wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman.

Di têgîna şehrezorî de wê, têgîna wî ya fizîkî û ankû bûjenî de wê, "têgîna dîtbar a pêşdikeve' wê dikarê wê, li vir wê bi gotinekê wê bikirpênê. Di awayekê de wê, di 'kitab ûl rumûz' de wê, di wê temenê de wê ew dîmenê fîzîka vegûhar û ankû dîmen û anjî dîtina vegûhar ku ew bi wê di awayekê de wê, dixwezê li ser hebûna fîzîkî û ankû objeyî ku ew heya wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê, were dîtî. Ev têgîna

şehrezorî a fizîkî wê di awayekê de wê weke têngînek teybet a ku ew bi xûsîsî ew wê dihênê ser ziman bê. Têgîna fizîkî a vegûhar wê, di wê temenê de wê, dema ku ew dihênê ser ziman wê, di wê temenê de wê bi temenê têngînek 'vegûhar' a fizîkî û an jî kû bûjenîyî wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de ew rewşa darêjkî a bûjenî wê, weke rewşek vegûhar wê dibînê û wê bi wê dihênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, têgîna vegûharinê a şehrezorî wê, di aslê xwe de wê, pêwîst ku em wê bi serê xwe wê, di awayekê de wê bikina mijara lêkolînên teybet ên li ser têngînen fizîkî-bûjenî û bi wê re li ser nêzîkatîya li wan re bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê din ê giring bê ku mirov wê, di wê temenê de wê, di serî de wê, werênê ser ziman. Di mijara têgîna vegûharî a fizîkî a şehrezorî de ku mirov wê hinekî di wê de kûr dibê wê têngînek fizîkî wê, di awayekê de wê bi rêgezên xwe re wê, di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê weke aliyekê din jî wê werênê ser ziman ku wê mijare têgîna vegûharinê wê, bi temenekê ku ew li ser wê re wê bi têngînek teorîkî a tekûz a bûjenî ku ew wê li ser temenekê madiyetê û hwd re wê, şîrove dikê re wê bênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, rewşa madiyetê û girêdanên ontolojikî ên bi wê ve ku wê çawa wê, di awayekê de wê mirov bi xwe ve wê bide girêdan û mirov di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, bikeve rewşek çawa de jî wê bixwezê ku wê fahmbikê. Wekî din wê di dewama wê de wê kirinên mirov wê, dema ku ew salix dikê wê li ser wê re wê di dewama wê de wê, xwe bigihênê têngînek ku em dikarin di çerçoveya fahmkirinek felsefeyî a kirinî de wê, di awayekê de wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Di çerçoveya têgîna felsefeya kirinî û ankû piretikî de ku ew bi wê dihizirê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, kirinên salixkirî wê weke objeyna ku ew di awayekê de werina salixkirin û werina fahmkirin wê, di wê temenê de wê li ser wê bisekinê. Di destpêkê de wê, ji du aliyan ve wê li ser wê bisekinê. Aliyê pêşî wê li ser awayê wê yê dîtbarî ku ew bi wê heya û mirov wê dikarê wê weke hebûnekê wê herê bikê wê, bi serê xwe wê kifşbikê wê werênê ser ziman. Aliyê din jî wê di awayekê aqilê sentetikî de wê çawa wê, xwediyê encamê bê û wê di wê temenê de wê were fahmkirinê wê li ser wê bisekinê.

Di hizirkirinên şehrezorî de wê, di wê temenê de wê, mirov dikarê wê di deewama wê de wê werênê ser ziman ku wê têgîna 'fizîka dîtbar' ku ew di awayekê de wê weke temenekê fahmkirinê ji têngînen xwe re wê

werênê ser ziman wê, di wê temenê de wê, bihizirê. Şehrezorî wê, di awayekê de wê ne xwediyê têtînek baxtewarî ku ew wê bihizirê ku wê her tişt wê ji pêşde kifşkirî bê ku mirov wê bijî û wê weke wê bijî bê. Wê ji vê aliyê ve jî wê, teybetmendiya wî xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Ew di awayekê de wê bi wê dihizirê ku wê, kirinên mirov wê di awayekê de wê, weke encama hizirkirinên me wê pêşkevin. Lê di awayekê de wê piştî ku ew pêşketin jî wê bi hizirî û têtîna û ankû darazî wê xwediyê hinek encamên ku ew bi wan fahmbikin bin. Di wê temenê de wê, weke ku em bi suhrewerdî re wê kifşdikin wê bi şehrezorî re jî wê têtînek kifşkar a li ser kirinê re wê, hebê û wê di wê temenê de wê bi têtîna bi ber ya nayê zanîn ve wê pêvajoya kifşkirinê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di wê temenê de wê, di serê xwe de wê xwediyê wê bê. Ev wê di rengê hizirkirina wî de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wî di serî de bi wê fahmbikê û wî werênê ser ziman bê.

Lê têtîna fizîka dîtbar a şehrezorî wê, xosletên wê yên ku em kifşbikin wê werênina ser ziman wê, ji ya zane yên berî wî û heya ji ya suhrewerdî jî cûdatir wê ew bê ku ew di temenekê hemdemîya wê de wê xwediyê wê çerçoveyek sazûmanî a fahmkirinê bi têtîna fizîkê bi awayekê objektîvî bê. Di awayekê din de jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di nava hizra şehrezorî de wê, têtîna fizîkî a dîtbar wê, di wê temenê de wê, çerçoveyek giring a ku ew bi wê dihizirê bê. Di wê temenê de wê, kirinek ku ew hat kirin wê li gorî ew kirin wê êdî wê hebê. Mirov wê nikaribê wê redbikê. Di wê temenê de wê, rewşa bûyînê û hebûnê wê di awyaekê têtîlidarî hevdu de wê di wê temenê de wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Hizrên şehrezorî wê, di awayekê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê din ê giring wê xwe di wê temenê de wê, bidina dîyarkirin. Kirin wê, li gorî wî xwediyê encamên bi xwe re bin. Kirinên xirab weke gotina nebaş, zina û hwd wê, weke kirinên ne baş bin û ew wê, di wê temenê de wê temenê jîyanê wê li gorî wê tûna bikin. Di wê temenê de wê têtîliyê van gotina wê bi gotina 'tûnabûnê' re wê dênê. Têtîliya gotina tûnabûnê jî wê bi ya 'mirinê' re wê dênê û wê werênê ser ziman. Têtîna mirinê a şehrezorî ew di awayekê objeyî de ew dixwezê ku ew bi têtîna xwe ya fizîkî û encamên wê re wê bigihênê li şîroveyekê û wê fahmbikê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, têtîna mirinê wê, di wê çerçoveyê de wê, rewşên ku wê, bina sedema tûnakirinê wê li ser wan re wê ji aliyekê ve wê werênê ser ziman. Lê ew ji aliyekê din ve jî wê, di wê temenê de wê,, dema ku wê, rewşên fizîkî ji holê çûn û tûnabûn wê, di wê temenê

de wê, ew wê weke mirinekê jî wê werênê ser ziman. Pêvajoya ji hebûnê bi ber tûnabûnê û ji wê jî bi ber ya mirinê û hwd re wê, di wê temenê de wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman.

Xabatên şehrezorî di aslê xwe de wê, giring bin ku mirov bi nerînek hemdem wan hilde li dest. Hizrên wî di awayekê de ku em di çerçoveya têgîna wî ya epistemolojikî de ku em dihizirin wê di wê rengê de wê, ji aliyê felsefeyî ve wê temenekê hizirkirinê xort wê di awayekê de wê bi xwe re wê bidina çêkirin. Lê weki din hizrên wî yên ku wî li ser keseyet û nefsê û hwd re ku wî bi dahûrî pêşxistina û hanîna ser ziman wê, di awayekê de wê, bi awayekê bo fahmkirina bi zanistên weke derûniyê, rewîstê û hwd jî wê di awayekê de wê temenekê hizirkirinê wê bi xortî wê karibin bi xwe re wê çêbikin. Di wê temenê de wê çerçoveya hizrên şehrezorî bi derûnî ku mirov li wan bihizirê wê, karibin çerçoveyek hizirkirinê a di wê temenê de a giring bi xwe re bînina ser ziman. Di aslê xwe de wê ji vê aliyê ve jî wê pêwîstî bi serê xwe werina lêkolînkirin û fahmkirin jî bin.

Di dewama wê de wê, şehrezorî wê, di çerçoveya şîrove-yên wî yên keseyetiyê de wê, di awayekê de wê, di awayekê de wê, modela xwe ya mirovî û ankû bi keseyeti ku ew çawa bê wê, di awayekê de wê, rengê wê bînê ser ziman. Ew di awayekê de wê, kesekê ku ew bi zane û di kirinên xwe de li xwe serwer bê, xwediyê fahmkirinek xort û hwd bê. Di wê temenê de wê, dema ku ew bahsa têgîna bi girêdanên menewiyetî re ew dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, di awayekê de wê temenekê hizirkirinê wê, bi xortî wê werênê ser ziman. Li vir wê dema ku mirov wê li gorî wî xwe bi madiyetê ve girêda wê ew wê, ji rêya gihiştina li rastteqîniyê û ankû ya rast wê karibê derxê li gorî wî. Ber vê yekê ew di temenekê menewî de wê di wê rengê de wê giringiyê wê bide temenekê fahmkirinê bê. Wê aliyê zêdeyî wê çendî wê weke dîmenekê tasawûfî wê bide dîyarkirin jî lê di aslê xwe de wê, ji hinek aliyên ve wê zor bê ku em bi wê dîmenê wê, werênina ser ziman bê.

Şehrezorî wê, di awayekê de ew keseyetiyê di awayekê de wê, bi encamên hizirkirinên felsefeyê re wê dixwezê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Teybetmendîya nêzîkatîya şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di wê rengê de wê mirov dikarê di serî de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Ji aliyên hizrên filosofên demên kevnera ve ku ew lê dihizirê wê aliyek bi vê aliyê ve jî wê bigiringî wê hebê ku ew bi ew bi wê dihizirê û wê, dixwezê ku wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, dema ku

mirov wê şîroveyên wî yên li ser rewîstê ên di berhemên xwe yên bi navê "eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye" û "Kitâbü'r-Rumûz ve'l-emsâl" de wê, di awayekê de wê, ew wê, di wê temenê de wê dîmenekê xort wê bi felsefeyî wê bide dîyarkirin. Ew di awayekê de wê, dema ku ew mijara rewîstê dihilde li dest ew bi felsefeyî dihizrê li dest. Ew bi temenekê xwe neavêjê nava çerçoveyek nepenî û ankû 'tasawûfî' de. Ew di wê temenê de ew li ser kirinên şenber re bi encamên wan re li ser aqilekê felsefeyî re wê dixwezê ku wê şîrovebikê û werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê û wê ew wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, bi têtîna gihiştina 'keseyetiyek ideal' wê di wê temenê de wê, di awayekê tîpolojikî de wê bi wê re wê ew wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Hizirkirinên şehrezorî ên di wê temenê de wê, di awayekê de wê, çerçoveyek felsefeya keseyetiyê û ankû felsefeya keseyetiyê li ser têtînen rewîstê, derûniyê, epistemolojiyê û hwd re ku mirov dikarê şîrovebikê û werênê ser ziman wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, weê şewayên gihiştina keseyetiyê ideal jî wê di awayekê de rêya giringi dayina menewiyetê, fahmkirina bi awayekê rast, xwe bi aliyê meddî ve nedê girêdan û hwd re wê bêtê ser ziman. Di wê temenê de wê, gotinek haz, zevk û ankû dilşahiye wê bi felsefeya şehrezorî wê hebê ku wê ew dîmenekê wê bi suhrewerdî re jî wê were dîtin. Di wê temenê de wê, were hizirkirin ku wê, çawa wê bi aqil û zanîne wê bê gihiştin li wê dilşahî û hazgirtina jî wê. Di wê temenê de wê ew wê, li wê bihizirê. Rengê gihiştina wê di awayekê de wê, dema ku em di çerçoveya felsefeya şehrezorî de wê li wê dihizirê wê, temenekê hizirkirinê wê li ser kirinên me re wê bide hanîn li ser ziman.

Di wê temenê de wê, li ser temenekê nefse re wê perwerdekirina xwe wê, di wê temenê de ew wê giring dibîne ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, şehrezorî wê di awayekê de wê, di nava nerîne, zevk û kifşkirinê de wê, têtîliyê wê dênê û wê di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Gotina kifşkirinê wê bi temenekê zanîni û aqilî wê di wê çerçoveya wê de wê weke aliyekê giring wê biafirênê.

Di pêvajoya gihiştina wê de jî wê mirov wê, laşê xwe jî hemû girêdanên maddî dîrbikê û bi awayekê ew xwe jî wê xilasbikê. Minaq têtînen weke 'şehwetê' û hwd wê weke aliyna ku ew xwe jî wan paqîjbikê bê. Li gorî şehrezorî têtîngiştina hebûnan wê bi tamî ku mriov xwe bigihênê zanîna têtîliya nava menewiyetê û mediyetê bi awayekê nefsi xwe gihandina zanîni û fahmkirina wê re wê bi derfet bê. Ew di wê temenê de wê, rêya gihiştina li zevkê û hazgirtina li wê jî wê, weke

aliyekê ku ew bi wê xwe bigihênê li zanîne jî wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Di felsefeya şehrezorî de wê, têngîna **qîyasê** û ya **kifşkirinê** wê weke du aliyên ku wê di ahengekê de wê, di temenê wê fahmkirina xwe de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Li gorî wî yên ku van bikarnahênê wê weke bêçav û ankû korên ku ew li ser rûyê ardê dijîn wê werênê ser ziman. Li gorî şehrezorî wê di wê temenê de wê têngîna nefsê wê di nûqteyek ku wê di nava ya fîzîk û metafîzîkê de disekinê de bê. Di wê temenê de ew li ser wê re di awayekê de ew bi wê re dihizirê û wê dixwezê ku wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, têngîna fîzîkê û hinekî ji wê wirde ya metafîzîkê ku wê bi têngînî wê, di wê temenê de wê, li wê bihizirê. Di awayekê din de jî wê dema ku em li rengê hizirkirina wî dihizirin wê dibînin ku ew di wê temenê de wê, dihizirê ku mirov xwe ji aliyê madieyê rizgarbikê bide aliyên aqîlî û zanînî ku mirov bi wê hem aliyên fîzîkî (‘cismanî’) fahmbikê û hem jî di dewama wê de wê, aliyên ne fîzîkî lê ku em dikarin di wê temenê de wê weke ku ew dihênê ser ziman a dîtbarîyî a fenomenî ku mirov bi wê fahmbikê bê. Di wê çerçoveyê de ew di awayekê de ew xwe dide dîyarkirin û ew dikê ku ew bi wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de mirov bo ku ew nefsê sehêt bikê ew hemû kûvên ku ew hena ew bikê xismetê wê de. Di dewama wê de wê, nefs wê di pêvajoya wê ya piştre de jî wê xwe bigihênê zanîna rastteqîn. Di wê temenê de wê weke ku ew dihizirê nefs heta ku ew xwe bi wê rengê pêşnexê, li xwe ne serwer bê û bihişnekê wê nikaribê bigihijê zanîna rastteqîn jî.

Di wê çerçoveyê de wê, gotina ‘nefsê’ û ya gihiştina ‘zanîna raastteqîn’ şehrezorî li wê dihizirê û wê dikê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê pêvajoyê de li gorî sîyanên rewîst jîyankirin û di dewama wê de xwe gihandina wê weke aliyekê giring bê ku ew wê bikirpênê. Di nava têtîliya rewîstê û bi rewîst hebûn û xwe gihandina rêgezên wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê keseyetî ê sîyanî (erdemî) ku ew di wê temenê de wê, werênê ser ziman bê. Di dewama wê de mirov ku wê li menfeatên nefsê sehêt bê wê, bi wê re wê, perde û astengiyên nava cihane menewî de wê, di awayekê de wê, ew wê, bibîne û wê ji holê wê rabikê. Di wê çerçoveyê de wê şehrezorî wê têtîliya merifet û zanîne wê di awayekê de wê di temenê wê de wê bi hevdu re wê weke rêyek fahmkirinê wê dênê û wê werênê ser ziman. Di pêvajoya hizirkirinê de ‘gihiştin’ wê weke aliyekê giring ku wê şehrezorî wê, di dewama wê de

wê li wê bihizirê bê. Ew di wê temenê de wê mijarên başî û ne başîyê jî wê di dewama wê de wê bi wê werênê ser ziman. Minaq wê, dema ku wê bahsa hebûna xwezayê wê bikê wê bènê ser ziman ku 'wê di xwezayê de ku wê çî hebê wê di mêyl û xwesteka gihiştinê de bê. Negihiştin jî wê bi xirabiyê re wê werênê ser ziman û ew wê jî bi tûnabûnê re bi temen dikê û wê dihênê ser ziman. Ew têngîna xirabiyê wê, di awayekê de wê di cewherê wê de wê, di temenê ne gihiştinê de werênê ser ziman. Xirabî wekî din wê bi temenê nebûna cewherê re wê bibînê û wê werênê ser ziman. Ew jî wê di esasê xwe de wê tûnebûn û ankû nebûn bê. Di wê temenê de wê têngîna şehrezorî a xirabîyê û nexirabiyê jî ku ew bi gihiştinê dihênê ser ziman wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de bi temenê hebûnek fîzîkî û nefîzîkî re wê di awayekê de wê werênê ser ziman. Ew di wê temenê de wê aliyê nefîzîkî wê, di wê temenê nebûna wê de wê li duyan wê beşbikê û wê aliyê wê yê ne gihiştinê wê, wê bi temenekê fîzîkî re wê şîrovebikê û wê li ser wê ew wê werênê ser ziman.

Di awayekê din de wê, dema ku em li ser têngîna hebûnê re wê bihizirin wê, têngîna hebûnê a şehrezorî wê di aslê xwe de wê pêwîst bê ku em wê bi teybetî wê di awayekê de wê hildina li dest. Di awayekê de wê weke ku em dibînin wê, têngîna hebûn a objektiv ku ew weke bi serexwe û bêalî heya û ew dervî têngînên başî û nebaşîyê û ankû xirabî û nexirabiyê wê werênê ser ziman wê hebê. Di wê çerçoveyê de ew pêşî wê têngîna hebûnê wê di awayekê de wê bi wê re wê bi cism dikê û wê dixwezê wê werênê ser ziman. Dema ku wê di wê temenê de wê di dewama wê de şehrezorî dikê ku ew mijara başî û nebaşîyê wê bi wê re wê werênê ser ziman wê di wê nûqtayê de wê di awyaekê pîrr zêde zîz û xîsas de wê bihizirê û wê, li ser temenekê ahengî ew wê bixwezê wê werênê ser ziman. Minaq germehiya ku ew zirarê dide fêkiyan û hwd wê minaq wê bide. Minaq wê di dewama wê de wê têngînên weke qasîsîyê, tîrsbûnê, israfê, safahatê û hwd wê, weke aliyana ku wê, bi têngîn ene gihiştinê re wê werênê ser ziman û wê, weke aliyana ku wê bi rewîstî wê çawa wê xirab bin wê pêşî wê li ser wan wê bisekinê. Piştî jî wê, li ser wê bisekinê ku ew çawa li pêşîya ne gihiştinê ew asteng in wê li ser wê bisekinê. Minaq wê rewşên weke zîna, dizî, qîbet û hwd ku ew ber ku ew derî li xamniyê û hwd divekin wê, di rewşa tûnabûnê bin. Di awayekê de wê, temenê van xûy û tevgerên xirab ku wê biafirênê aliyên weke şehwanî ku ew hena wê bi wan wê li ser wê bisekinê. Ev jî wê, ber çî wê di laş de wê serwer bibin û wê xwe bidina dîyarkirin? Ber ku wê di laş de wê, zayîfî bi nezanî wê hebê û ew jî wê temenê wê li gorî wê biafirênê. Di wê temenê de ev jî wê

têgîna şehrezorî dihê fahmkirin ku ew temenê van aliyên ne baş û ên weke wan ne baş wê, bi nebûna zanîne û ankû kêmbûna zanîne re wê, di awayekê de wê werênê ser ziman.. Di wê temenê de wê, di epistemolojiya şehrezorî de wê, di wê rengê de wê were dîtin ku ew rêya serwerî, baş, qancî û hwd ew hemû aliyên bi wê rengê ên baş ku ew bi gihiştinê bibin ew bi temenekê zanîne re wê bi temen dikê û wê dixwezê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, şehrezorî wê, di wê dîmenê de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê teorîkî de wê weke ku em dibînin wê pîrr zêde wê, li pêşîya dema xwe wê weke ku wê bihizirê û wê, di dewama wê de wê weke ku wê xwediyê awayekê hizirkirinê bê.

Dema ku em, di wê çerçoveyê de wê, aliyê şehrezorî li wê dihizirin em wê dikarin wê di dewama wê de wê werênina ser ziman ku ew bi wê re wê, weke aliyekê giring wê, dibîne ku mirov bi zane bê. Zanebûn di felsefeya şehrezorî de wê, weke rêya gihiştina rastiye û rastteqînîye bê. Di wê warê de wê, dema ku em ji kîjan aliyê dikin ku hizirên şehrezorê fahmbikin em dibînin ku wê epistemolojiya wî ya zanîne wê bi awayekê wê derkeve hemberî me. Ber ku ew di awayekê de wê di temenê têgînên xwe yê bi fenomenîkî ku ew bi wan dihizirê de bicih dikê bê.

Ber vê yekê wê epistemolojiya zanîne a şehrezorî wê, di wê temenê de wê, bi serê xwe wê weke aliyekê giring wê pêwîstî fahmkirina wê hebê. Ew di wê rengê de wê, di dema ku ew di nava hebûn û nebûnê de wê, têkiliyê didênê û ankû cûdahiyê çêdikê wê, di wê çerçoveyê de wê, di awayekê fîzîkî û ankû bûjenî de wê, hebûna heyî wê weke aliyekê referans wê temenê hizirkirina xwede wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ew wê, dihênê ser ziman ku wê, tiştê ku ew bi hebûnê hebê wê li gorî wî pêşî wê bi awayekê bi serê xwe, objektîv û bêalî wê hebê. Piştê wê di dewama wê de wê, di awayekê de wê, aliyên wê yê hizirkirinê ên fahmkirinê weke bi darazî û hwd wê, werina dîtin û ku mirov wan fahmbikê. Di wê çerçoveyê de wê, şehrezorî wê, di felsefeya wî de wê, di awayekê de wê, zanîn wê ew wê, temenê fahmkirinê bê. Lê ew hemû hebûnên bi fîzîkî k uew hena ew wan weke fenomenên nava zanîne û ankû aqil dibîne û dixwezê ku ew bi zanîne wan derxê li têgihiştinê. Di wê temenê de wê, ew wê, di awayekê de wê, weke temenê gihiştinê biafirênê. Gihiştin wê bêgûman wê bi şehrezorî re wê bi zanîne û fahmkirinê bê. Di wê nava fahmkirina wî de wê, zanîn wê, bi gelek aliyên wê yê funksiyonî û hwd re wê hebin ku ew werina fahmkirin. Di wê rengê de wê, zanîne wê bi aliyên wê yê fahmkirin, hişkirin,

têgihîştin û hwd re wê, weke bi wê gihiştina rastiyê wê, bibînê. Di wê temenê de wê, di felsefeya şehrezorî de wê, rastî wê, karibê weke objeyê, rewşek fizîkî, kirinek rûdayî û hwd bê. Di serî de ew rastiyê wê bi wê aliyê wê yê objeyî re wê bi serê xwe wê fahmbikê. Di wê temenê de wê, derxê li têgihîştinê. Aliyên din ên weke bi başî û nebaşiyê ên darazî jî wê li ser wê fahmkirinê re wê, ew wê bibînê û wê werênê ser ziman.

Di çerçoveya têtîna rewîstî a felsefeyî de ku em hizrên şehrezorî werênina ser ziman wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê werê dîtîna û ser ziman ku wê, ew di wê temenê de wê, rêya gihiştinê wê, di wê temenê de wê, di temenê wê de jî wê werênê ser ziman. Gihiştin wê weke gotineka mifta a felsefeya şehrezorî a keseyetiyê, nefsê, rewîstê û hwd wê biafirênê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê giring ew wê werênê ser ziman. Li gorî wî mirov bi rewîstî ku ew xwe terbiye bikê û bi wê bigihênê rewşek li nêzî ya rohnîyê. Li gorî wê kesekê ku ew di îdeaya bûyîna zanyarekê mazin de bê wê, pêşî wê ji aliyên nefsi û rewîstî ve wê xwe terbiye bikê û wê li nefsa xwe wê serwer bê. Di dewama wê de wê, bi wê re wê xwe bi temenekê baş wê bi zanîn bikê. Di wê temenê de wê, weke ku em bi hizirkirina şehrezorî re dibînin wê sînore mazinbûn û gihiştinê wê nebê. Di wê temenê de ew çendî ku ew xwe di wê temenê de ew xwe pêşbixê wê bi wê re wê di ahengekê de wê bigihênê li zanîna jî. Têkiliya nava gihiştina bi keseyetiyê û zanîna wê, di wê temenê de wê di ahengekê de wê bi têtîlîbikê û wê werênê ser ziman.

Di felsefeya rewîstê a şehrezorî de wê, rewîst wê weke rêya gihiştina ya baş bê. Ew paqîjbûn jî wê bi gihiştinê û bi temenbûna wê ya bi zanîna re wê hebê. Di wê rengê de ew bi wê re dihizirê. Lê li vir aliyekê din jî wê giring bê ku em bi felsefeya şehrezorî a rewîstê re wê kifşbikin û wê werênina ser ziman. Ew jî wê ew bê ku ew rewîstê wê bi temenekê zanyarî wê li wê bihizirê wê ji temen ve wê bi têtîliyê xort û dayimî a bi zanîna re wê dihênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê temenekê hizirkirinê wê bi têtîna rewîstê re wê werênê ser ziman. Kes ku ew bigijê astekbilind û ew di xwe de bigihijê wê di wê çerçoveyê de ew jî wê bi kifşkirinê bi xwe re bê. Zanîn di wê nûqteyê de wê ji du aliyên ve wê weynek giring wê bi wî re wê bileyizê. Aliyek wê ew bê ku mirov wê bi zanîna wê xwe bibînê, kifşbikê, têtîgihê, bigihijê, fahmbikê, bibînê, bihişbikê û bi wê re bigihijê fahmkirinaka ku ew bi wê re xwe bi sazûman bikê di nava jîyanê de. Aliyê din jî wê ew bê ku ew di wê de dihizirê wê, di wê çerçoveyê de mirov çendî ku ew bii wê rengê di

çerçoveya aliyê pêşî de bi zanîn bû ew wê, di aliyê duyem de jî wê di xwe de wê kûrbibê û wê, bi wê re wê kifşkirina wê bikê û wê ew kifşkirin wê zanîn, hiş û hwd wê, bi zanînê wê bi mirov re wê bi afirênê û wê mirov wê mazintir bikê. Di wê temenê de wê mazintirbûyîna mirov wê ji aliyekê ve jî wê, di wê temenê de wê, bi wê kûrbûna mirov û kifşkirinên ku ew bi hişmendî ew di xwe de bikê re wê bibînê. Rêya ku ew weke rêya menewiyetê dibînê jî wê di awayekê de wê ev alî û rê bê.

Başbûn wê, di wê temenê de wê weke aliyê zanînê û rast wê biafirênê. Wê, di wê çerçoveyê de minaq mirov li hemberî hevdû baş bê, **empathyê** bi hevdû re dênê, ji hevdû re qanc bê, rêya baş û rast şanî hevdû bide û hwd wê, weke aliyê ku ew wê bi wê re wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Li gorî şehrezorî wê, di wê temenê de wê pêvajoyên jîyankirinê wê pêvajoyêna kifşkirinê jî bin. Mirov wê biqasî ku wê jîyanê wê bi jîyankirinê wê di wê temenê de wê kifşbikê wê wilqasî jî wê, xwe di nava wê de wê kifşbikê. Wê bi wê re jî wê weke dîmenekê din wê xwe di wê de û ankû di xwe de wê xwe kifşbikê. Ev jî wê weke aliyên başiyê bin. Wê çendê ku ew bû û ghiştin bû wê, mirov wê berê wê bi aliyê baş ve bê. Di wê rengê de ew bi wê re dihizirê û wê dihênê ser ziman.

Fahmkirina di nava jîyanê de wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê din ê giring bê ku mirov wê bi wê re wê bihizirê bê. Wê di wê temenê de wê, rewîstê ew çendî ku wê weke rêgezne li gorî wê terbiya di keseyetiyê û xûy û kirina de werina kifin jî bin lê wê li gorî wî, rêgezên rewîstê wê weke rêgezna hizirî û zanînê ku mirov wê bi wan wê kifşkirina wê bi zêhnî, zanînê û aqilî wê bikê bin. Felsefeya rewîstê a şehrezorî wê, di awayekê de wê, di xwe de wê, xwediyê temenekê kifşkirinê û bi wê ghiştinê bê. Di wê rengê de wê, li gorî wê, ji xwe wê di jîyanê de wê mirov wê, di nava rewşek jîyanî de wê, binerê wê bibînê ku wê berê jîyane mirov wê bi aliyê baş ve bê.

Ji aliyê başbûnê ve ku mirov wê hilde li dest wê di dewama wê de wê, hê gelek aliyên ku ew bi wê re di temenê epistemolojikî, rewîstî û derûnî jî wê werênê ser ziman. Têgînên şehrezorî wê, ji van hersê aliyên ve wê li gorî rengê pêşketina bi hizirkirinê a wan rengên zanîstî jî bê. Ber vê yekê ji van aliyên ve em divê ku wê werênina ser ziman. Hizirkirinên şehrezorî ku em pêşî ji aliyê epistemolojikî ve wê hilde li dest wê, di serî de wê, di temenê zanînê û ghiştina zanînê, çavkanî û her wusa bersivên wê yên weke li ser hebûnê û hwd re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, rengê hizirkirinên şehrezorî ku wê ew di temenê kifşkirinê de wê bihizirê û wê weke bi wê xwediyê têgînek nepenîparêz

ku wê bi metafizîkî jî wê ji hin aliyna ve wê were şîrovekirin lê wê, di aslê xwe de ew wê, têgîna wî ya nepenîparêz wê mirov nikarê di şêwayekê weke ku ew bi wê bawer dikê ku wê, mirov bi aqilê xwe nikaribê bigihijê rastiye bê. Ew di wê temenê de ew bi aqilî û zanîna di wê rengê û hizrê de dihizirê ku mirov çendî ku ew pê de diçe wê karibê herê û wê her kû wê herê jî wê kûrbibê û wê bi wê re wê bigihijê li zanîna. Di wê temenê de wê, epistemolojiya wî ya zanîna wê werê ser ziman.

Şehrezorî di warê zanîna de ew di wê temenê de dihizirê ku ew di temenê zanîna de ew li ser temenekê rasyonel di awayekê teorîkî de dihizirê. Bi wê re ew xwediyê şêwayekê fahmkirinê ya. Di dewama de ew zanîna hundirîn û ya deerveyî ku ew şîrove dikê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê hizirkirinê ku em di çerçoveya rengê hizirkirina wî ya weke bi derûnî jî wê dikarin wê fahmbikin û wê werênina ser ziman bin.

Di mijara zanîna hundirîn de ew di wê rengê de dihizirê ku mirov çendî ku mirov xwe di adilênê û digihênê sazûmanek bi başî wê, di wê temenê û dewama wê de wê, bigihijê rastiye bi fahmkirinê. Li ser wê re ew bi wê re dihizirê û wê dihênê ser ziman ku wê, di hundirîna mirovî de wê, çendî ku mirov wê pêde wê herê wê, bigihijê zanîna. Kûrbûna hundirîn wê aliyekê wê ye wê rengê wê, bi mirov re wê hebê.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê têgîna keseyetiye a şehrezorî wê, giring bê ku mirov wê, kifşbikê û wê bi çerçoveyek giştî ku ew weke ku ew dihênê ser ziman wê, werênê ser ziman. Wê têgînek û çerçoveyek mirovî a îdeal wê di serê wî de wê bi wê re wê hebê. Wê mirov wê, di wê temenê de wê weke ku ew dihênê ser ziman wê, di temenê pêşketina xwe wê, her ku wê xwe kifşbikê wê bigihijê li zanînekê bi xwe re. Di dewama wê de wê, xwe kifşbikê û wê, ezîtiya xwe wê bi wê re wê, derxê li pêş. Berêmbere gotina hallacê mansur ku ew bi gotina 'ez haq' û ankû 'enel-haq' ku ew dihênê ser ziman wê şehrezorî jî wê gotina 'ez haq im' wê, werênê ser ziman. Ew vê gotinê weke encamak bi pêşketinê re ku mirov di kifşkirina xwe de wê bigihijê li wê ew dibîna û wê dihênê ser ziman. Di dewama wê de ew wê di wê temenê de wê weke temenekê bûyîna xwe, weke xwe, bi serê xwe û gihiştî wê dibîna û di wê temenê de wê bi temenekê îdeal wê werênê ser ziman. Keseyetiya wî ya îdeal wê sînore pêşketina wê nebê. Wê di wê temenê de wê bi beremberî pêşketina xwe re wê, xwediyê temenekê hizirkirinê ê ku ew di wê temenê de wê bi wê re wê, bîna ser ziman bê. Şehrezorî di aslê xwe de wê, di wê temenê de

wê, dibînê û dihê ser ziman ku ew weke aliyekê giring wê, bi wê re dihizirê û wê, dixwezê wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê keseyetîya wî ya ku ew bi pêşketina xwe re xwediyê rest, pîvan û awayê pêşketina xwe ya wê, di wê rengê de wê, weke keseyetiyek bi menewî dijî û xwedî rêgezên rewîstê ên bi terbiyabûyîna bi keseyetîya xwe re bê. Di dewama wê de wê ew wê, weke aliyekê giring wê temenê wê li ser temenekê epistemolojikî ê zanînê wê dênê û wê werênê ser ziman. Şehrezorî di mijara zanîna xwe de wê, di wê temenê de wê, keseyetîya xwe ya ku ew dihizirê wê, ew wê dibînê ku wê hemû nexweşî, dilêşî, xirabên weke li ser azwarî, li xwe muqayetnebûn û nekarîya xwe sehêtkirinê û hwd wê weke aliyna ku ew bi wê temenê nezanînê û bêzanebûnê re ku wê werênê ser ziman bin. Di dewama wê de wê, têgînên weke dijminatî, xirabî, dizîtî, zina û hwd wê, weke aliyna ku wê di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Di piertûka xwe ya bi navê 'kitab ûl rumûz' de wê, têkiliya rewîst û desthilatdarîyê ku ew di awayekê de weke ku ew dihizirê wê, di wê temenê de wê temenê wê xirabûnê û hwd ên bi wê re wê, wê temenê bi aliyê xirabiyê ve wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê temenê de aliyên ku ew di mijara xwe ya epistemolojikî de bi zêdeyî derdixê li pêş wê aliyên wê yên ku ew zanînê di temenê hemû tiştê û pêşketinê de dibînê bê. Di wê rengê de ew di awayekê de wê, zanînê wê derxê li pêş.

Aliyekê din ê felsefeya şehrezorî ku me li jor di awayekê de wê bi çend gotinan wê kirpend jî wê di temenê weke yê hizirkirina wî de wê, di awayekê de wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirn wê, aliyê gihiştina hazê bê. Di aslê xwe de wê, wê gotina '*hazên aqilî*' ku ew dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê werênê ser ziman Şêwayekê wê rengê wê di demên kevnera de wê bi epikûr re wê were dîtin. Di wê temenê de wê di temenekê rewîstî de wê, ew wê, bihizirê û wê, di wê çerçoveyê de wê li ser zanînê û xwe pêşxistinê û 'ji rewşên mediyetê ku xwe paqijkirî' wê çawa wê bi wê re wê pêşkeve wê bi wê re wê bigihijê wê ew wê dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê aliyê wê rewîstî ew bi gotina 'sîyanê' re wê bi temen dikê û wê di wê çerçoveyê de wê dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê têgîna hazên aqilê wê, di awayekê de wê weke ku wê şehrezorî wê li wê bihizirê bi aqil û paqijbûna bi aqilî ku wê çawa wê xwe bide çêkirin û hanîn ser ziman wê li ser wê re wê bînenê ser ziman. Paqijbûna bi aqil wê, bi wê re wê, bi aqil karîna xwe gihandina fahmkirinek mazin, gihiştinek li astbilind û hwd wê, di xwe de wê

werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê li gorî şehrezorî ku mirov xwe ji girêdan û lewîtînên mediyetî paqijkir wê hingê wê karibê xwe bigihênê wê haza aqilî. Wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê ew wê di awayekê de wê, ew wê werênê ser ziman ku wê haza aqilî wê, weke aliyekê ku wê rêgezên wê li ser başî, rewîsta baş û dûrûst, û teybetîya rewîst ku wê di temenê xwe de wê sîyanekê bihawênê re wê hebê. Di wê rengê de ew wê dihênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê dema ku wê bahsa nefsê bikê wê, minaq ku mirov çî hat berdilê wî ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, tenê wê li ser ajo û egoyên xwe re wê, di awayekê de wê werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê li başî û nebaşîyê wê nehizirê. Yan jî ev wê bi têngînî wê mirov ne di farqe wê de bê. Ev wê encama ku miriov wê xwediyê girêdanek mediyetî û lewîtînek bi wê ku mirov di xwe de ya wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, têngîna nefsê wê weke gotinek giring a felsefeya şehrezorî bê. Ew di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê di wê temenê de wê dihênê ser ziman.

Şehrezorî di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, biherikê aliyên rewîstî û wê keseyetiyê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Keseyet kengî ku ew xwe ji lewîtînên mediyetê rizgarkir wê hingê wê karibê bigihijê paqijiyek nûranî. Di wê temenê de ew wê, paqijya nûranî wê bi temen û girêdanek zanînî û aqilî re wê, bi temen dikê. Heta ku wê girêdanên mirovî ên bi bawerî jî wê di wê temenê de wê di awayekê de wê bikê ku ew bi temen bikê. Di wê temenê de wê, ji gotina şehrezorî mirov wê fahmdikê ku ew têngîna bawerîyê û ya rewîstê wê weke dû têngînên ji hev cûda wê ew wê bibînê û wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Bo ku mirov xwediyê rewîstek baş bê wê ne dîyar bê ku mirov xwediyê kîjan baweriyê ya. Di wê temenê de wê, rewîstek çawa wê mirov wê xwediyê wê bê wê rengê başî û nebaşîya bawerîya mirov jî wê li gorî wî bide dîyarkirin. Ber vê yekê ew, mijara rewîstê wê di wê temenê de wê weke aliyekê giring wê di wê çerçoveyê de wê hilde li dest û wê di çerçoveyekê de wê weke ku ew bi lêvdikê wê bi gotina “rêgezên rewîstî ku mirov li gorî wan xwe terbiya kirî” wê ew wê di wê temenê de wê di awayekê de wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, têngîna şehrezorî wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê weke ku em di metodolojiya wî ya zanînî û rengê fahmkirin û hanîna wî ya li ser ziman de wê fahmdikê ku ew van aliyan weke aliyna zanyarî ên teybet û ji hev cûda dibînê û ew dixwezê ku wan derxê li

têgîhiştinê, fahmkirinê û bi wan çerçoveyekê bi sazûmanî werênê ser ziman. Li ser wê re wê temenê kirina mirov ku mirov çawa bikê û yan jî çawa bê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Şehrezorî wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di mijara hizirkirinê rewîstî de wê, di wê temenê de wê, ew wê bo têgînên xwe yên bawerî wê weke temenekê epistemolojikî bi zanîni wê dibîni û ew di wê temenê de wê dixwezê ku wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê têgîna zanîni û fahmkirinê a şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Hizirkirinê şehrezorî wê, di wê temenê de wê, kûrbîn û wê, di awayekê de wê, weke awayekê hevgerî (sentez) bin. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê mirov dikarê kifşbikê û werênê ser ziman.. Ew çerçoveya di wê de kûrbûnê ew bi gotin dikê û ew di wê de temenê kûrbûnê weke ku ew dixwezê çêbikê. Di wê de ew dihênê ser ziman ku mirov çendî kûr bû wê, xwe bi zanîni re wê kifşbikê. Di wê temenê de wê ji aliyekê ve ew keseyetiyê jî wê ji aliyekê ve wê weke temenekê ghiştina li zanîni wê dibîni û wê dihênê li ser ziman.

Şehrezorî wê di wê temenê de wê mirov nikaribê wî bi temenî bi têgînelk nepenîperêz wî werênê ser ziman bê. Ew di temenekê de wê dema ku ew dihizirê wê di çerçoveyek bi têgîna mantiqî ku ew bi nav dikê wê bi **gotina** 'ehl-i fazl' re wê, ew wê, li ser temenekê mantiqî û derpêşîya bi mantiqî re wê, di wê temenê de wê bi wê bihizirê. Wê, di wê temenê de wê çerçoveyek aqilmeşandinê wê di wê çerçoveyê de wê bixwezê ku ew rengê wê werênê ser ziman.

Li ser wê temenê şehrezorî wê aliyekê din ê teorikî wê derxê li pêş. Ew jî wê aliyên weke yên razberî û şenberî bê. Mînaq ew dema ku wê bahsa wê têgîna salixkirinê û fahmkirinê a bi wê re wê bikê wê gotina 'nûrên razber' û ankû beremberê wê gotina 'nûrên şenber' wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, yan jî bi gotina nûranîya şenber û nûranîya razber wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ew wê weke aliyekê giring wê dihênê ser ziman ku wê, di aslê xwe de aliyê bi gotina nûranîya razber re ku wê werênê ser ziman wê li ser aliyê din ê nûranîya şenber re wê bibîni û wê werênê ser ziman. Li gorî wî bo ku mirov karibê xwe bigihênê nûranîya razber pêwîsta ku ew xwe bigihênê di wê temenê paqijkirinê û gihandinê de çêbikê bê. Ev gotin wê, li ser temenê aqilê şenber û aqilê razber re wê, werina hizirkirin û wê bîn

hanîn li ser **ziman**. Di wê çerçoveyê de di dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê din wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê li ser temenekê mantiqî re wê, di wê çerçoveyê de wê, çawa wê bi derfet bê ku mirov di çerçoveyek **razber û şenber** de bihizirê û wê çawa wê bi derfet bê ku mirov xwe gihênê zanînek astbilind û hwd wê, di awayekê de wê bi wê re wê, weke ku wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Ev wê weke aliyekê giring bê ku wê bi wê re wê bihizirê bê.

Li gorî Şehrezorî wê, mantiqî wê çendî ku wê di awayekê de wê li ser rewşên darêjkî û hebûn û awayên wê re wê, di jîyanê de wê hebê jî lê wê di awayekê weke formelî de wê di temenekê ji herikîna fahmkirinê qût fahmkirina wê nikaribê bibê temenekê baş fahmkirinê ku mirov bi wê bigihijê temenekê fahmkirinê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mantiq aliyê wê yê razberî wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê li ser wê bisekinê. Li gorî şehrezorî wê aliyên razber ku ew bi gotina 'razberiyê' re dihênê ser ziman wê weke aliyên astbilind bin û wê, pêwîstîya zanînek zêde astbilind û şehreza wê ji mirov wê bixwezê. Di wê temenê de ew bi wê re wê li wê bihizirê û wê, ew wê bikê ku wê werênê ser ziman.

Li vir em dikarin mijareka ku me li jor hinekî wê hanî ser ziman wê disa bikirpênê wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê werênê ser ziman ku wê, aliyê mediyetê ku ew zêde di awayekê de ew di wê çerçoveyê de li ser wê disekinê wê di wê rengê de wê, werênê ser ziman ku mirov zêde xwe li mediyetê girêbide wê, di wê temenê de wê, nikaribê xwe bigihênê wê têngîna menewiyetê û ew bi wê re wê nikaribê xwe bigihênê zelaliyek menewî ku ew karibê bi wê re xwe di temenekê rast de bi wê bigihênê fahmkirinek baştir. Di wê çerçoveyê de wê, menewiyet wê, di wê temenê de wê weke aliyekê hizir bê. Ew dema ku ew bahsa zêde xwe girênedana bi mediyetê ve dikê ew naxwezê bê ku mirov bi tememî mediyetê bi têngîna wê redbikê. Ew vajî wê mediyete wê bi hebûna wê ya fîzîkî û hwd re wê weke temenekê fahmkirinê wê dibînê û ew dixwezê wê di wê rengê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Lê ew di wê temenê de wê dema ku ew wê pêşîya bi hizirbûn, gihiştina bi zanînek û menewiyetê û hwd ku ew bi wê dihizirê wê, çawa wê bi wê re wê fahmbikê wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, şehrezorî wê, di dewama wê de wê, di wê rengê de wê aliye menewiyetê ku ew dikirpênê ew weke aliyekê nûrî û ankû ku ew bi têngînek felsefeyî a rohnîyê re ew li wê dihizirê û wê dihênê ser ziman bê. Wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê menewiyet wê wê, bi hişmendî, farqebûyîna bi zanebûnê û hwd re wê bi mirov re wê çêbikê. Yan jî ew wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, dema ku mirov wê kir bi zanebûna xwe re mirov li wê serwer bê. Di wê temenê de wê serwerîya bi zanebûnê ku ew weke kirdeye xort ew di wê de dihênê ser ziman wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê giring ê bi wê ghiştina li zanebûnê a li ser pêşketina mirov re wê bibînê û wê werênê ser ziman.

Felsefeya şehrezorî wê, di wê temenê de wê, giring bê ku mirov wê jî wê aliye ve wê di awayekê baş de wê li ser temenê wê yê ku ew bi wê dihizirê re wê bi çavkaniyên wê re wê fahmbikê û derxê li têngiştinê. Şehrezorî di wê dema xwe de wê asta ku mirov bi zanebûna xwe re ghiştîyê de ew giring dibînê û di wê temenê de wê, bi zanebûnê û di temenekê têrbûnîyeka bi menewî ku wê di temenê xwe de wê hişmendîya jîyanê wê bi wê re wê bihawênê ew bi wê re li wê dihizirê. Di wê çerçoveyê de wê çawa wê mirov wê bigihîjê li wê ew di wê temenê de ew li wê dihizirê û wê dixwezê ku wê ew wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveya hizirkirina wî ya bi zanînê re wê, di wê temenê de wê, têkiliya fahmkirinên bi keseyetiyê û têngînen weke rewîstê û hwd wê di wê temenê de ew wê li wan wê bihizirê. Di mijara fahmkirinê de şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, xwediyê epistemolojiyek hemdem ku wê bi wê re wê bi teorîkî û hwd re wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Şehrezorî ew kêmesiyên dema xwe ên bi têngînî û heta ku ew di bin navê baweriyê de dihên kirin wan jî dibînê. Ew di awayekê de wê, dema ku ew gotinên xwe dihênê ser ziman wê, çawa wê, di awayekê de wê, ew wan jî di temenekê hizirkirin û watelêkirinê de wê dervî fahmkirina xwe wê nehêlê wê bihizirê û wê gotinên xwe wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê dikarê wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê dema ku ew bahsa ghiştina bi zanebûnê dikê wê, bi zanîne meddi ku mirov wê xwe bigihênê li ew ew wê têr nabînê. Ew zanîna menewî weke aliyekê giring dibînê ku mirov bi wê baş têbigihê û ghiştîbê astek bilind a bi zanînê û di dewama wê de wê, di wê de wê serwerî girtîbê û di dewama wê de wê ew têj û haza jî wê girtîbê wê, weke aliyekê wê yê giring wê dibînê. Wê, di wê temenê de wê, di wê

çerçoveyê de wê di awayekê de wê, weke ku wê, bahsa angjebûyînekê wê di wê temenê de wê, di rengê gihiştin û têgihîştina wê de wê, bahsbikê û wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, ew di awayekê de wê, li ser têtîna menewî û ankû zanîna şubjektîv re wê bahsa têtîn û çerçoveyek hizirkirinê a bi razberî wê bikê. Di wê rengê de ew razberîya ku mirov gihiştîyê de wê weke astebilind wê bibînê û wê di wê temenê de wê li ser wê bisekinê. Di aslê xwe de wê razberiyê wê weke astek zanînê a bi mertebe wê bibînê û wê, di wê çerçoveyê de wê li ser mantiqê û ankû zêhnî re wê, di temenekê rasyonel re wê, dixwezê ku wê fahmbikê. Ew bi mantiqê û derpêşên mantiqî di awayekê de wê kê û netêrbibînê ku mirov wê karibê bi wê bigihîjê li wê. Di dewama wê de ew weke aliyekê wê yê din wê di serî de wê balê bikişênê li ser hizirkirinek têtînê a ku mirov wê bi razberiyê re wê weke astek bilind ku mirov bigihîjîyê de. Razberîya şehrezorî wê, di wê temenê de wê dema ku mirov wê bi temenel teorikî û felsefeyî wê li wê bihizirê wê, di wê temenê de wê weke aliyekê din ê giring ê zanînê jî wê bi xwe re wê bide nîşandin. Ew dixwezê ku rewş, têtîn, xûy û hwd her tiştê di temenekê de wê bi wê re wê, bi temenê salixkirinê wê bi fenomenî wê di wê temenê de wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Têtîna şehrezorî a razberî wê, ew wê hizirkirina wî bi ber temenekê fenomenolojikî ve wê bide birin. Ji wê aliyê ve wê, di temenekê zanînê de wê, êdî wê mirov dikarê bi epistemolojikî li ser rewşên rewîstî û di dewama wê de ên derûnî wê bi wê re wê di awayê ku ew bi wê dihizirê bi wê re li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Destpêka dema hemdem a bi zanyarî

Şehrezorî wê, dema ku wê, werênê ser ziman wê têtîna razberiyê wê, di wê temenê de wê, wekî din wê di awayekê aqilê bilind û ankû astbilind de jî wê werênê ser ziman. Wê di wê çerçoveyê de wê, pêvajoyek hizirkirinê a di fahmkirinê di astajorî de ku wê bîn kirin wê bo wê bê. Di wê çerçoveyê de ew wê, dihênê ser ziman.

Lê şehrezorî wê, dema ku em bahsa aqilê wî yê hizirkirinê dikin wê, di wê temenê de wê, ber çî wê bo me wê, di awayekê giring de wê were dîtîn? Di aslê xwe de wê bersiva wê pirsê wê li ser şewayê hizirkirina wî, aliyê wî yê bi zanînê ku ew bi wê dihênê ser ziman û her wusa çerçoveya sazûmanî a bi aqilî, zanînê û teorikî ku ew dihênê ser ziman wê giringiya wê dîyarkirin. Şehrezorî wê, di aslê xwe de wê, di dema xwe de wê, di

awayekê de wê bi hizra xwe re wê weke ku wê demek hizirkirinê wê, di wê temenê de wê, bide çêkirin. Pêvajoya berî şehrezorî wê, weke pêvajoyek hizirkirinê a pirr demdirêj a bi aqil ku wê pêşkeve bê. Ew di wê temenê de bi wê re dihizirê û wê, dixwezê ku wê werênê ser ziman. Lê şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, aqilekê nû wê, di nava hewldana wê de bê ku ew pêşbixê wê, werênê ser ziman. Ew di çerçoveyek teorîkî û felsefeyî de ew bi têgînek razberî dixwezê ku ew kûrbûnekê bi aqilî û zanîî çêbikê. Di wê çerçoveyê de ew wê çêbikê. Ber vê yekê wê hemû pêvajoyên hizir, filosof û hizrên wan wê, di awayekê de wê, şîrovebikê û wê, ji wan wê bixwezê ku ew fahmbikê ku wan çî hanîya ser ziman.

Di wê temenê de wê di pêvajoyek hizirkirinê de wê bihizirê û wê hizrên xwe wê, werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, şehrezorî wê, dema ku mirov wê, werênê ser ziman wê di wê temenê de wê, weke aliyekê giring ê aqilî wê bi xwe re bide nîşandin. Şehrezorî wê, di temenekê hemdem de wê xwediyê dîmenekê bê. Ber vê yekê wê, giring bê ku em hizrên wî fahmbikin û werênina ser ziman. Di warê hizirkirina bi zanistên hemdem û awayên wan de wê, di awayekê teybet de wê, bihizirê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Wê di awayekê d ewê kirpendina wan wê bikê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku em pêvajoyên hizirkirinê ên weke yên têgînên zanyarî ên weke bi hemdemî ên weke epistemolojiyê, metafîzîkê, mantiqê, rasyonalmê, matematikê, derûniyê, civaknasiyê, zanista keseyetiyê, zêhnî û civakî û hwd wê, weke aliyna ku em di çerçoveya hizrên wî de dikarin kifşbikin û werênina ser ziman bê. Weke ku wê çawa wê suhrewerî wê berî xwe û zanîna berî xwe wê di awayekê de wê bixwezê ku ew hevqirtinekê (sentezekê) çêbikê wê, di heman rengê de wê, şehrezorî wê, di awayekê heman rengê de wê bixwezê ku ew wê, werênê ser ziman. Ya ku wê, şehrezorî wê bikê wê giringiyên wê yên teybet wê, di destpêkê de wê ew bin ku wê çerçoveya hizirkirinên zanyarî û civakî ên hemdem de ew wê bihizirê û wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Ber vê yekê wê, şehrezorî wê, di aslê xwe de wê, w eke destpêkek giring a demkî û ronasansî bê. Di wê temenê de wî, di çerçoveya destpêka pêşketina aqilê hemdem de wî fahmbikê, şîrovebikê û werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, aqilê wî di wê temenê de wê, dema ku em di serî de lê dinerin wê, civakê, keseyetê û zanitên dema hemdem ku wê, ew ji wan re wê bibina mijara wan ew wê, di hizirkirinên xwe de wê, di awayekê de wê wan wê bikirpênê. Di wê temenê de di awayekê de derxistina li pêş

keseyetiyê û di wê çerçoveyê de li ser pêvajoyên pêşketina wê hizirkirinê û di temenê wê de bi epistemolojikî zanînê û fahmkirina wê bi cihkirinê wê weke aliyekê giring ê wê fahmkirina wî ya ku em di çerçoveya hemdem de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ber vê yekê bi teybetî weke aliyekê giring û navendî fahmkirina şehrezorî û pêşketina wî û di dewama pêşketina wî de zanyar û hizirkirinên ku wê pêşkevin werênina ser ziman wê giring bin. Ber ku wê weke destpêkek hemdem bê. Bi hizirkirinên xwe re wî, di aslê xwe de wê, serdemên hemdem û demên ronansên zûtirin wî weke ku wî dana hanîn. Wê li herêmê wê bi hizirkirinên xwe yên ku ew di dema wî de zêde baş newina fahmkirin û piştî wî zêdetirî wê hin bi hin wê werina fahmkirin re wê, baştirin demên hemdem wê destpêka wan zûtirin wê bide destpêkirin. Ber vê yekê wê, destpêka şehrezorî wê, giring bê ku mirov wî li ser xat û şopa wî baştirin wî fahmbikin û wî werênina ser ziman.

Şehrezorî wê, temenê wî yê ku ew li ser wê pêşdikeve û di dewama wê de wê, weke kevneşopîyekê dide domandin wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Ev xat wê, di serî de wê, weke xatek teybet a ronansên bê. Hê jî ev xat bo pêşketina hizrî, herêmî û civakî û gelek aliyên din ên zanyarî li bendê baştirin a fahmkirinê ya. Ber vê yekê wê, di wê temenê de wê, dema ku wê şehrezorî wê, ew wê, ast û pîla wê zanînê wê, bi xwe re wê, derxê li astek bilindtir wê, di wê temenê de wê, ne tenê wê xwe bi wê re wê bikê destpêkek wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê giring wê, pêvajoyek nû jî wê, di wê temenê de wê, bide destpêkirin. Bi têtîna razeriyê ku ew ku ew di çerçoveyek hizirkî de wê, weke aliyekê giring wê, bide destpêkirin wê, di dewama wê de wê, bi teorikî wê, pêvajoya hizirkirinê wê bide pêşxistin. Teorizebûyîna bi şehrezorî re wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê xwe bide diyarkirin. Ew di wê temenê de wê, bi temenekê felsefeyî ê kirinê û ankû pîretikî wê weke temenê hizirkirinê wê bîne ser ziman. Li ser temenê têtînen şehrezorî ku em dikarin bi têtînen şiroveyî ên weke bi derûnî werênina ser ziman wê, di wê temenê de wê, zanyariya fahmkirina xosletan û bi wan re ghiştina salixkirinek hizirkî re wê, bide diyarkirin. Hizirkirinên şehrezorî wê, di wê aliyê de wê, giring bin ku em wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê, di serî de wê, fahmbikin.

Em ji vê aliyê ve li ser aliyên hizirkirinên şehrezorî ên fahmkirina keseyetiyê re ku mirov werênê ser ziman wê, di wê temenê de ku em

empatiyekê bikin em di wê temenê de emê, têgînek hizirkî di wê çerçoveyê de wê, kifşbikikin û karibin wê werênina ser ziman.

Di nava fahmkirina xosletan de ya baş û nebaş ji hevdû cûdakirin û bi wê re gihiştina têgînê wê bi wê re wê, were hizirkirin. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, dema ku ew xosletên keseyetiyê şîrove dikê wê, di wê temenê de wê, “çawa wê bigihê başbûnek baş” wê, bi wê re wê, bihizirê. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê li ser temenekê fahmkirinê wê bihizirê. Şehrezorî ni derûnî ew dixwezê ku rewşê fahmbikê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku ew di nava şîroveyên xwe de ew aliyên gîyanî şîrove dikê wê ji aliyên rûhî wê, cûda bikê û wê, werênê ser ziman. Gîyan wê, weke têgînek ontolojikî bi awayekê objeyî jî wê, ew li wê bihizirê û wê ew wê, weke keseyetiya şubje wê bibînê û wê werênê ser ziman. Têgîna rûhiyetê wê, di wê temenê de wê, ew wê li gorî wê, di nava rewşa ahenge laş û gîyanê de wê, di awayekê levkîrinê û ankû levnekîrinê de wê fahmkîrinê werênê ser ziman. Şehrezorî wê, di temenê de wê têgîna xwe ya derûniyî wê bi rûhiyetê wê, bi temen bikê û wê bi wê re wê, bihizirê û wê, werênê ser ziman.

Di şîroveyên xwe yên li ser keseyetiyê de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, li ser temenê fahmkîrinê wê, bisekinê. Wê, bi zanîna fahmkîrinê wê, li ser wê bisekinê. Fahmkîrin wê, di pêvajoyên wê de wê li gorî wê hin bi hin wê bilindbûn û ankû biastbûnê wê bi xwe re wê, werênê. Ew wê, weke aliyekê wê yê ku ew li gorî wê dihizirê. Şehrezorî wê, çerçoveya têgîna wî ya derûnî ku mirov wê werênê ser ziman wê, bi têgîn û temenê derûniya keseyetî û rewşî û zanîni re wê, dikarê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, dikarê wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de jî wê armanca fahmkîrinê wê bi ‘gihiştina li rastiyê’ re wê, werênê ser ziman. Li gorî şehrezorî li ser temenê gihiştina cewherê xwe re wê tenê wê mirov wê kerbîkirinê bi xwe bijî û wê fahmbikê. Mînaq gotina weke “bi tenê ne weke yê bihistî, weke yê ku ew wê dibînê” re wê, werênê ser ziman di ‘kitab ûl **rumûz**’ de. Li vir divê ku mirov ji du aliyan ve wê, di awayekê de wê bi têgîn û hizra şehrezorî re wê, fahmbikin. Aliyê pêşî ew di temenê pêşketin û pêdeçûyinê bi fahmkîrinê, û zanîna a bi zanebûnê re bê. Ev wê, bi kesên weke zane û aqilmend û hwd re bê. Aliyê din jî wê, bi temen û çerçoveya fahmkîrinê bi keseyetiyê re bê.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov aqilmendî, şehrezatî û hwd bikê wê, di wê temenê de wê şehrezorî wê, hinek aliyên din ên ku mirov wî bi wan

şîrovebikê wê derkeve li hemberî me. Ji vir û pê de hinekî di dewama mijarê de em dikarin gotina **ramyariyê**, civaknasîyê û olê jî hinekî di wê temenê de wê, dikarin werênina ser ziman, di çerçoveya awayê ku şehrezorî wê dihênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, di awayekê de wê, dema ku wê, bahsa mirov wê bikê wê, di serî de wê, bahsa xosletên mirov ên bilindtir ji nava zindiyên xwezayê wê bikê. Di wê temenê de em, dikarin di dewama hizrên wî yên li ser keseyetiyê re wê dikarin werênina ser ziman. Şehrezorî wê, dema ku wê, bahsa mirov bikê û ankû wê bahsa jîyane nava mirov wê bikê wê, di awayekê de wê, mijare têgîna civaknasîyê û ankû ku mirov weke zindiyekê civaknas a wê li ser wê bisekinê. Wê ew di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê mirov wê bi van xosletên xwe wê, di nava jîyanê de wê ji zindiyên wê cûda bibê.

Di wê temenê de wê, mijara têkiliya nava hevdû, alikarî û piştgirîya ji hevdû re jî wê weke aliyna ku wê, di wê temenê de wê ew wê li ser wê bisekinê û wê bikê ku wê werênê ser ziman. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê mijare civaknasîyê wê, li ser wê temenê wê, di awayekê de wê, bênê ser ziman.

Ew dema ku mirov şîrovedikê wê bênê ser ziman ku ew ji dema bûyîna xwe û pê de wê, bi hinek xosletên astbilind û anku ew bi wan li ser zindiyên din re wê bibê. Wê, di wê temenê de ew di wê temenê de wê, di çerçoveya têgîna xwe ya civakî de wê, ew wê bikê ku wê werênê ser ziman. Şehrezorî wê xwediyê têgîna civakî a kominalî bê. Wê, di wê temenê de wê li gorî wî her mirov wê ji aliyê xwe ve ku ew ya ku ew ket ser milê wî ku ew kir re wê, tevli wê civaketiyê wê bibê. Li gorî şehrezorî alikarvanî wê weke rewşek ku ew nebê nabê ya, bê. Li gorî wî alikarvanî wê, xosletekî şariştanî bê. Li gorî wî civak bi alikarvaniyê ji hevdû re heya. weki din ber ku mirov zindiyek civaknas a wê, ev weke xosletekê ku ew nebê **nabê ya**, bê. Di wê temenê de wê, gotina 'hevbeşîya nava civakê' wê bi awayekê li ser felsefeya wî ya civakî ku em wê dikarin fahmbikin wê derkeve li pêş.

Di wê temenê de wê, li ser mijara pîşeyan re jî wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Hizrên wî yên di wê temenê de wê minaq wê, aliyên weke hizrên yên li ser pîşeyên weke cohtyariyê û hwd wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman. Minaq wê, rewşa cohtyarekê wê dema ku wê, werênê ser ziman wê, bahsa alav û amûrên ku ew jêre pêwîst in wê bikê. Di wê temenê de wê, bixwezê ku ew bênê ser ziman ku ew wê bi wan wê

xwediyê sazûmanak afirandinê bê. Di wê temenê de wê ew wê bixwezê ku wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, di têngîna pêşetiyê de wê mijara bi zanebûnê wê bikirpênê. Mînaq li gorî wî ku wê hesinkarek wê ji hesin, merengozvanek wê ji taxtan û hwd wê, fahmbikê. Di wê temenê de wê, dema ku wê, bahsa zad û ankû mahsûlê bikê wê çawa wê, bê bikarhanîn û ankû hêrtin wê li ser wê bisekinê.

Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê bahsa kirina mirov a wan karan wê bikê wê, di wê temenê de wê ji wî re wê çawa wê wîn û zanîn wê pêwîst bê wê bi wê re wê, bikê ku ew wê bikirpênê. Şehrezorî ji wir dixwezê ku ew bigihêjê têngîna statûyê a civakî. Wê, di wê temenê de wê, di nava civakê de wê li ser wan pêşe û hwd de wê, ew ahenge ku ew dibê wê, bi wê re wê, di ahengekê de wê di nava hevdû û ankû di zikhevdû de wê, statûyekê wê bi hevdû re wê biafirênin. Şehrezorî wê li ser wê re wê balê bikişênê li ser xizanî û dewlemendîtîyê. Di wê temenê de wê, ew jî wê di nava civakê de wê, weke aliyna ku wê, bi hevdû re wê, bèn dîtîn û ankû wê bimeşîn wê, li wê binerê. Şehrezorî wê, di têngîna xwe ya wekhevî û ankû ne wekheviyê de wê, bihizirê û wê, di dewama wê de wê, werênê ser ziman. Li gorî wî di nava civakê de wê, li ser xosletên wan re wê, herkesek wê ji hevdû cûda bê hem bi hebûn û hem jî bi reqşên xwe yên jîyanî. Ne wekheviya civaknasî wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê bikirpênê. Li gorî wî ji xwe bi temenî weke hevdû hasibandin wê, ne bi derfet bê. Ankû herkesek dewlemend bê, an jî herkesek xizan bê û ankû herkesek di rewşek din de bê.

Şehrezorî weke ku em dibînin di felsefeya wî de wê, têngîna hêzkirinê wê weke aliyekê din ê ku ew di dewama wê de dihênê ser ziman bê. Mînaq ew di xabateya xwe ya bi navê "eş-Şeceretü'l **İlahiyye**" de wê, di rûpela 38an de wê bahsa têngîna hêzkirinê ku ew bi mînaqek ji Empodeokles dihênê ser ziman û wê bêjê kû 'salixkirina hebûnan wê bi hêzkirinê wê xort bibê." Wê di wê temenê de wê, di dewama wê de wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Li gorî wî ku wê dema ku wê hêzkirin nebûna wê nûqteya gihiştin û kêmesîyê jî wê, nebûba. Di awayekê de wê şehrezorî wê, hêzkirinê wê di nava têkiliyên mirovan û a civakan de wê, weke temenekê sîyanî (erdemî) wê werênê ser ziman û wê şîrovebikê. Li gorî wî hêzkirin ku ew hebê wê ew sazûmane civakî wê bi xwe re wê, di awayekê de wê bibiparêzê. Dii dewama wê de wê, weke aliyekê din wê dihênê ser ziman ku wê, hêzkirinê wê weke aliyekê giring ê din wê werênê ser ziman.

Şehrezorî hêzkirinê wê weke temenekê jîyanê ê hevdû fahmkirinê, nêzîkbûna li hevdû, dîtina hevdû bi şîyarî û hwd re wê, dibînê û wê dihênê ser ziman. Ew wasifekê, erkekê di nava jîyanê de li hêzkirinê dikê.

Ew hêzkirinê weke aliyekê giring ê jîyanê û mirov dibînê. Li gorî wî bêî wê mirov nikarê bijî. Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, ji hêzkirina nava dû mirovan û heta ya nava dêûbavan û zaroyan jî wê, ew wê li ser wê bisekinê û ew wê, di awayekê de wê, dihênê ser ziman. Di wê temenê de ew dema ku wê, dihênê ser ziman wê, têgîna maksadiyê, wînê, û ji hevdû sûdgirtinî û hwd wê, weke aliyana ku ew bi wê re şîrove dikê û wê, dihênê ser ziman bê.

Di nava têkiliya zaro û û dêûbavan, pîrûkalan û hwd de wê, li ser temenekê 'menfeatî' ew wê şîrove dikê û wê, dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê, dihênê ser ziman. Lê ji aliyekê din ê derûnî ve jî wê weke aliyekê pêwîst ku wê weke rêyek xwe bi wê hanîna ser ziman jî wê dibînê.

Di wê temenê de wê, dema ku wê şehrezorî wê, hêzkirinê wê di wê şêwayê de wê şîrovebikê wê dîsa wê serî li têgîna haz û menfeatê wê bixê û wê di dewama wê de wê, bènê ser ziman ku wê sînorê haz û menfeatê wê, ya hevaltîyê jî wê bide dîyarkirin. Ew di wê temenê de wê, têgîna menfeatê wê, di awayekê de wê, şîrovebikê û wê werênê ser ziman. Şehrezorî wê weki din wê hêzkirina wîneyî û ankû têkiliya hêzkirinê ku mirov wê bi wêna xwe danî wê li ser çar temenan wê dênê û werênê ser ziman. Weke zû hat danîn û zû ji hevdû belavbûn, dereng hatî danin û dereng belavbûn, dereng hatî danin û zû belavbûn û zû hatî danîn û dereng belavbûn' bê. Wê di wê rengê û awayê de wê bènê ser ziman.

Aristo wê dema ku wê bahsa hêzkirinê wê, werênê ser ziman wê di temenê têgîna haz, fêdebûnê û alikariya ji/li hevdû û hwd re wê, dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê, têgîna hêzkirinê ew wê, werênê ser ziman. Lê li gorî wî jî wê, her hersê awayên hêzkirinê wê rêya wan di rêyek din a çarem weke ya hêzkirina bidest xistina hêzkirinê re wê, derkeve. Ew di wê temenê de wê, şêwayên hêzkirinê ên weke minaq li ser lezetê re ku wê bibin wê weke zû ava dibin û ji zû belav dibin. Minaq wê hêzkirina li ser esasê fêdeyê wê dereng bê û wê dereng wê ji hev wê bê belavkirin. Berî wî epikûr wê di temenekê rewîstî de wê şîrovebikê û wê, dixweşî û başî û rehetîya dil û hwd wê, weke aliyekê giring wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, dema ku em piştî wan di demên kevnera de weke ku em bi filosofên weke şehrezorî re dibînin ew jî wê,

di awayekê de wê, bixwezin ku ew li ser temenekê civaknasî û derûnî ew di wê de kûr bibin. Farqe rengê hanîna ser ziman a şehrezorî wê, di van rengên zanîna û bi kirpendina bi wan re wê xwe bi wî re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Şehrezorî wê, di awayekê de wê, dema ku ew wê, dihênê ser ziman em dibînin wê gotinên weke fêdeyê, hazgirtinê, têkiliyên li ser esasê berjewenediyê, alikariyê, hêzkinê û hwd ku ew dibê ser ziman wê, çawa li ser temenekê aqilî wê bikê ku ew di nava tûra wan a têkiliyên civakî de wê, werênê ser ziman bi civaknasî û derûnî di zikhevdû de wê di awayekê de wê, weke ku wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de ew di çerçoveyel civakî de weke ku em dibînin ew dihizirê û di wê temenê de ew dikê ku wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, di çerçoveyê de wê, têkiliyên hêzkinê wê, di wê çerçoveyê de wê, çawa wê li ser temenekê vegotinî wê bîn ser ziman wê, bi wê re wê, bikê ku ew li wê bihizirê. Di dewama wê de wê têkiliyên hêzkinê ku ew dihênê ser ziman weke ku em bi rengên weke li ser temenê alikariya civaknasî û civakî ku ew dihênê ser ziman wê bi temenekê empatî danînê re wê bikê ku ew werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, fahmkirin û ankû hevdu fahmkirin û hwd wê weke aliyekê giring ê şehrezorî bê ku ew bi wê dihizirê û wê, dixwezê weke temenê fahmkirinê wê werênê ser ziman di rewşa têkiliyên bi wê rengê de.

Em di dewama wê de wê jî wê weke aliyekê din wê di dewama wê de wê, werênina ser ziman ku wê şehrezorî wê, çerçoveya têkiliyan ew heta jî wî dihêt em, weke ku em dibînin ew dikê ku ew şiroveyek aqilî a ku ew di nava gel de were fahmkirin ew dikê ku wê bînê ser ziman. Ew di wê çerçoveyê de wê, ji têkiliyên nava dêûbav û zaroyan, malbatê, kalan, hevaltiyê û hwd wê bisekinê. Wekî din wê li ser çawa û çî esasê wê pêşkevin û wê, ew çawa wê bi wê hebin ew dikê ku ew wê fahmbikê. Ber vê yekê wê, di wê temenê de wê, hizirkirinên wî di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bi giringî wê xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin û wê derkevina li pêş.

Şehrezorî wê, di awayekê de wê, mirov dikarê di dewama wê de wê bi wî re û rengê hizirkirina wî ya bi têkiliya hizirkirinê re wê werênê ser ziman ku ew, di dema ku ew dihênê ser ziman de ew di meji de weke ku em kifşdikin ew di wê temenê de wê, li ser temenê wê yê ku ew bi wê dihênê ser ziman wê tênginên weke dîrûstbûn û hwd ku ew çendî ku ew berçav digirê jî lê wê, di awayekê din de wê, weke ku wê were dîtin ew di awayekê de wê, bi di nava rewşa hiyararşîya wê ya fahmkirinê a

têkiliyên civaknasî û derûnî de wê, dixwezê di nava civakê de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman. Ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku wê şehrezorî wê di fahmkirina xwe ya hêzkirinê de wê li berçav bigirê û wê, li ser wê bisekinê bê.

Li vir li ser temenê hizirkirina hêzkirinê û têngîna wî ya felsefeyî jî em dikarin wê hinekî di wê temenê de wê li ser wê bisekin in. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, şehrezorî wê, di wê rengê de wê, bixwezê ku ew hem bigihijê li têngînek fahmkirinê û hem jî me bi xwe re bigihênê li têngînek bi wê rengê a fahmkirinê. Minaq hin têngînên weke Aristo ku wê ji haraklit wê li ser esasê 'vegûharînê' ku wê, werênê ser ziman wê, weke aliyekê ku ew di nava gotinên xwe de wê, di temenê hizirkirinên xwe wê werênê ser ziman(çav: **Şehrezorî**, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 39). Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ew wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di nava wê rengê hizirkirinê ku wê, şehrezorî wê, ew wê, werênê ser ziman wê, hinek aliyên din jî wê ew wê bi wê re wê şirovîkê wê werênê ser ziman. ew wê, vegûharîniya bi hêzkirinê û ankû evînê re ku ew li ser temenê hêstî ku ew dixwezê wê fahmbikê wê, bi têngîna "tişt weke xwe namênê" re wê, bi têngînek felsefeyî re wê bixwezê ku wê fahmbikê wê werênê ser ziman(Çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 39-41). Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, ew wê di wê temenê de wê têkiliyên vegûhar ên di nava têkiliyên civaknasî de wê, di wê temenê de ew wê, hilde li dest û wê, li ser wê temenê wê bi wan re wê bihizirê. Di awayekê xwe wê, dema ku em bahsa çerçoveya hizirkirinê a şehrezorî a bi têngîna vegûharênê bikin em di wê temenê de wê, dibînin ku wê, dema ku wê şehrezorî wê, hizrên filosofên berî xwe wê werênê ser ziman wê, di wê temenê de wê çerçoveya rêkarên zanistî ên ku ew bi wan di mejiyê xwe de dihizirê wê, çawa wê, xwe bigihênê li encamekê wê bi wê re wê ew wê li wan wê bihizirê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê giring wê, dikarê wê, di awayekê de wê weke aliyekê giring wê werênê ser ziman(Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 39-41). Di wê dewama wê de wê, şehrezorî wê, dîsa wê gotinê wê werênê li ser temen û têngînên weke şehwetê û têngînên weke 'xwe li ser re dîtinê' re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ew dema ku ew wê werênê ser ziman wê çawa wê, xwe bigihênê başbûnê û qançbûnê wê di dewama wê de wê weke têngînek armancî wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê temenê d ewê, di awayekê de wê, têgîna wê ya ku ew dihizirê wê, di wê temenê de wê, bi qançbûnê re wê, mirov wê çawa wê bigihijê qançbûnek bi nûranî û wê di dewama wê de wê ji lezetên cizmî zêdetirî wê yên nûranî wê çawa wê xwe bigihênê li wan wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê gihiştina li êzêtên nûranî wê, dema ku wê şehrezorî wê werênê ser ziman wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê di temenekê şîyarî, hişmendî û fahmkirina bi aqilî ku mirov wê, li ser wê re wê xwe bigihênê li wê re wê, werênê ser ziman. Li gorî wê, çendî ku mirov aliyê xwe yê mediyetî kêm tirkir wê aliyên xwe yên menewî wê bi wê re wê zêdetir wê bikê û wê bi wê re wê bigihijê encamê. Di dewama wê de wê, fahmkirina xwe ya bi aqilî û bi aqilî gihiştina aqilên mazin wê, zêdetirî wê, mirov wê, pêşkeve. Wê, zêdetirî wê, di temenekê razberî de wê, karibê bihizirê. Di dewama wê de wê zêdetirî wê karibê pêşde herê.

Di dewama wê de wê, şehrezorî wê, têgîna 'dixweşiyên rast' ku ew bi navdikê wê, di wê temenê de wê, çawa wê mirov wê bigihijê wan wê li ser wê bisekinê. Ew jî wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê giring wê weke ku me hinekî li jor hanî ser ziman wê ji bedenê dûrketina nefsê re wê, ew wê, pêkwerê. Di wê temenê de ew wê, weke aliyekê wê yê giring di dewama wê de wê li ser wê disekinê.

Şehrezorî wê bi awayekê zêdeyî wê li ser wê bisekinê ku mirov wê weke zindiyek civaknas bê û wê di wê temenê de wê, li ser temenê gotina mirov û salixkirina wê di dewama wê de wê bisekinê Gotina 'mirov' wê çi bê û wê li ser çi temenê wê li ser wê bisekinê di nava têkiliyên wê yên jîyanî de wê, ew wê, di awayekê de wê, di dewama wê de wê, bikê ku ew wê fahmbikê. Şehrezorî dixwezê ku ew mirov bi watebikê. Wê çawa wê di temenekê rast de wê fahmbikê û wê bi watebikê ew di wê temenê de ew di awayekê de wê li ser wê bisekinê. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê û wê bixwezê ku ew wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Li gorî şehrezorî wê, wateya gotina mirov wê li ser temenê têkilidanînê, axiftinê û hwd re wê bi xosletên xwe yên xwe yên weke yên ser zindiyî re ku ew bi wê dihizirê re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di gotinaka din de şehrezorî wê, bi xosletên weke yên hizirkirinê û axiftinê û pêşxistina têkiliyên civaknasî, civakî û derûnî û hwd ên di wê temenê de re wê, di awayekê de wê, weke gotina mirov wê, di temenekê serxwezayî de jî wê, di awayekê de wê, weke weke aliyekê din ê giring

wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê, di wê çerçoveyê de wê ew wê li ser wê bisekinê.

Şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, têgîna xwestina danîna têkiliyên civaknasî wê çawa wê, weke aliyên xwestina gihiştina li hazzê jî wê, di xwe de wê bihawênin ew wê di wê temenê de wê, ew wê hinekî wê li ser wê bisekinê. Bi gotineka din a hemdem wê çawa wê di nava wê têkiliyên civaknasî de wê, bigihijê li têrbûnê û wê têtê (lezetê) wê, di wê temenê de wê, ji wê bigirê wê, li ser wê bisekinê.

Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, weke ku em dibînin wê di awayekê de wê, li ser temenê têkiliyên girseyî jî wê di dewama wê de wê li ser wê bisekinê. Di wê dewama wê de wê, minaq wê, bi hevdû re bi girseyî rûniştin û axiftin, bergkirin û têkilidanîn wê weke aliyna ku wê di wê temenê de ew bi armançek civaknasî a civakî jî ku wê fahmbikê wê bêne ser ziman. Di wê temenê de wê dema ku ew balê dikişênê li ser wan aliyan ew dixwezê wê bêne ser ziman û bêjê ku mirov zindiyek civaknas a û pêwîstîya wî bi wê têkiliya civaknasî heya û ew heta ku ew mecbûr a ku ew wê dênê bo ku ew di nava hevdû de bijî wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku ew wê dihênê ser ziman jî wê, di nava wê tûra têkiliyê de wê aliyên weke yên başî, qancî, nebaşî neqancî û hwd wê weke aliyna ku wê êdî wê li wê bihizirê di temenekê darazî de. Li gorî wî çendî ku ew têkili bû û mirov xwe di nava wê de wê hanî ser ziman wê reheti û aramî jî wê bi wê re wê bi mirov û di nava têkiliya mirovan de wê werê. Şehrezorî wê, di awayekê de wê ber ku ew ji koka kurdên yarasenî ya wê, gotina 'sultan' wê, di nava hizrên wî de wê, weke ya navê 'haq' jî wê were ser ziman. di wê temenê de ew dikê ku ew di nava jîyanê de têkiliya nava mirovan minaq têkiliya dêûbav û ya zaroyan jî wê, di temenekê ku ew li wê dişibênê de wê werênê ser ziman(çav: **Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 42-44).**

Şehrezorî wê rengê têkiliyê ew dixwezê ku ew li ser temenekê têkiliya civakî a giştî û ya ji serve rêvebirinê ve girêdabide û wê bi wê re jî wê werênê ser ziman. Minaq wê, têkiliya sultan û gel wê, di wê temenê de wê bişibênê têkiliya dêûbav û zaroyan û ankû di wê temenê de têkiliya nava malbatê. Di wê çerçoveyê de wê şehrezorî wê, hinekî wê li ser têkiliya nava malbatê û rewşa gotina malbatê jî wê bisekinê û wê ew wê bixwezê ku wê fahmbikê û wê werêmnê ser ziman.

Şehrezorî di wê temenê de ew bi şîroveyên xwe yên di wê temenê de ew di awayekê de ku ew dikê ew dixwezê bigihijê li çi? Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê li wê dihizirê wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê

wê yê giring wê ew wê bi wê re wê, werê dîtin ku wê ew di çerçoveyek giştî de wê, çerçoveya civakî ji temenê wê ji kes, heta têkiliyên nava gelek kesan, dêûbav, malbatê û hwd bi gelek aliyên din re wê di wê temenê de wê di nava hiyararşîyek fahmkirinê de wê hilde li dest û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê d ewê, şehrezorî wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê bi wî re wê werênê ser ziman ku ew wê, di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê ew wê, werênê ser ziman ku wê dema ku bahsa gel dikê wê, di awayekê de wê bi gotina 'di nava xwe de weke bira bi hevdû re tevbigerihe' re wê werênê ser ziman. Ew têkiliya nava gel a mirovan wê di wê temenê de wê li se temenekê hêzkinê, rastbûnê, dûrûstbûnê û hwd re wê bikê ku ew fahmbikê û pêşnîyarbikê wê, di wê temenê de wê ew wê, bikê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, şehrezorî wê, di aslê xwe de wê, mantiqekê bi çerçoveyî ê fahmkirina civakî wê li ser temenê wê yê civakî wê bixwezê ku ew wê, dênê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Dema ku wê şehrezorî wê bahsa civakê û endamên wê yên bi hevdû re dijîn wê bikê wê, çawa wê l ihevdû wê muqayet bin, bi hevdû re wê baş û qanc bin, heya wan ji hevdû hebê, bi hevdû re wê hevdû biparêzên û hwd re wê bisekinê. Di wê çerçoveyê de wê, şehrezorî wê, di çerçoveya makanismayek hevdû fahmkirinê û parastinê de wê bi wê re wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Têgîna civakî a şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, giring bê ku mirov wê, di awayekê rast û baş de wê fahmbikê û wê derxê li têgihiştinê. Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê têgîna civakî a giştî a şehrezorî wê di wê temenê de wê li wê dihizir wê dibînê û kifşdikê ku ew civakê bi têgînek makanismayî li wê dihizirê û ew di wê çerçoveyê de wê ew têkiliyên nava wê bi makanismayî ew wê rêve dibin û pêşde dibin wê dibînê û ew wê di wê çerçoveyê de wê çawa wê, rêya di wê hevrastiya wan de wê bi qancî, başî û hwd re wê bide nîşandin wê li ser wê bisekinê. Şehrezorî wê, li kes weke endamê civakekê wê li wê bihizirê û ew wê werênê ser ziman(**Şehrezorî**, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 44-45).

Şehrezorî wê di wê temenê de wê li aliyê civakî ê dadî û haqaniyetî wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Li gorî wî dema ku wê, mirov di wê temenê de ew li civakî nerî û fahmkir bii wan rêgezên başîyê û ew di nava jîyanê de kirina kirinê de wê, hingî wê, ew dada civakî wê ji xwe re wê, di awayekê de wê rengê xwe wê bide dîyarkirin. Civakek bi fezilet wê, di wê temenê de wê, li ser wan temenên têkiliyan

wê biafirê. Ew di wê temenê de wê li wê dihizirê û wê dixwezê ku wê bide derxistin li têgiştinê.

Di aslê xwe de em, di dewama ku wê çerçoveya têgîna civakî, ramiyarî rewîstî a şehrezorî de di wê çerçoveyê de bihizirin wê gotina dadê wê weke gotinek bingihîn û navend ku wê weyn bileyizê wê were dîtin. Di wê çerçoveyê de ew têkiliya civak û dadê, dad û rewîstê, rewîst û civakê û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê ji gelek aliyên din ve wê, bi mijarên ku ew di wê çerçoveyê de dihilde li dest re wê li ser wan wê bisekinê û wê bixwezê werênê ser ziman. Hizirkirina şehrezorî wê, di wê rengê de wê di çerçoveya têgîn û çerçoveya sazûmanek civakî a hemdem de wê, xwediye çerçoveyek hizirkirinê a di wê temenê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, di serî de wê weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê giring wê, li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, di awayekê de wê gotina dadê wê weke gotinek giring wê ji vir û pê de wê di temenê hizirkirinê xwe de wê hilde li dest. Wê di awayekê de wê, weke ku em di rengê hizirkirin û şîroveyan bi gotina dadê a şehrezorî re dibînin wê weke ku wê çawa wê aristo wê werênê ser ziman wê, di dîmenekê de wê were dîtin. Ew têgîna dada berhevker û têgîna dada jihevker wê, di awayekê de wê, hilde li dest û wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, di nava jîyanê de wê temenekê hizirkirinê wê bi wê re wê çawa wê were pêşxistin wê li ser wê bisekinê. Şehrezorî wê di awayekê de wê di çerçoveya têgîna xwe ya civakî de wê, di awayekê de wê, bihizirê û wê, çawa wê bê ghiştin li dada civakî wê, di wê temenê de wê, li ser temenekê haqaniyetê wê bikê ku ew bihizirê. Minaq wê, awayên weke yên kirin û firotinê wê di awayekê de wê li ser temenê beremberê wê weke hevdû wê bêdayîn wê li ser wê bisekinê. Lê şehrezorî wê, di awayekê din de jî wê mijarê wê weke ku em dibînin minaq wê, yek wê cilekê wê bide kesekê û yê din wê beremberê wê waraqayekê wê bide wê çawa wê ew wê bê beremberê hevdû wê hinekî wê bi aqilê wê re wê bixwezê ku ew li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê li ser temenê wê weke ya weke hevdû bi hevdû re pevgûharandinê û ya bi wê rengê ne weke hevdû ku ew bi hevdû kirinê û hwd re wê li ser wê bisekinê.

Di wê temenê de wê, dema ku wê, mirovek wê xwediye malekê bê wê çawa wê male xwe wê bi hemû tiştên xwe re wê biparêzê wê weke mafekê wê, ew wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. di wê temenê de

wê, di temenê têngîna parastina rûmetê û malê xwe de wê, ew wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê bènê ser ziman. Şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de ew wê, bidest xistin û parastin wê li ser temenê menfeatê wê weke mafekê dadî jî wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê ew wê werênê ser ziman.

Minaq wê ji aliyekê din ve jî wê, dema ku wê berdêla zirarekê wê were dayîn ew di awayekê geometrikî de wê, li ser wê re wê bi wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê, werênê ser ziman. Weke ku ew çawa wê xwe weke berê heyî wê bènê li wê mertebeyê wê, di wê çerçoveyê de wê, di çerçoveya têngîma rûmetê û dadê a bi hevdû parastinê re wê li wê bihizirê. Dema ku wê tiştêk bû û ankû hat standin ku ew di temenê ne wekheviyekê de bê wê ew bêdadî bê û wê, di wê temenê de wê ne bûhûrîner bê. Li gorî bo ku dad were hanîn li cih dadê û ankû ya bi zararî ew bigihijê li wê ..

Di rewşa bi dadî li hevdû beşkirinê û hwd de jî wê, di awayekê de wê weke ku me li jor hanî ser ziman wê ne dûrî aristo wê di awayekê de wê weke ku wê bihizirê. Ew di hanîna li cih a dadî de wê, dîtina nûqtêya aritmatikî a navendî wê weke aliyekê giring wê esas bigirê. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, dema ku wê bahsa kermendên rêveberiyê wê, ew wan hilde li dest wê, di temenekê baş fahmkirinê û weke hevdû nêzîkbûnê de wê bènê ser ziman. Ew kermendekê ku ew bi bêdadî nêzbû wê, ti carî li gorî wî ew wê ne rast bê ku ew were herêkirin wê, pêşniyar dikê.

Di nava jîyanê de wê dema ku wê aristo wê bahsa wekneheviyê wê bikê wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman ku di nava jîyanê de hertişt wek hevdû ba wê, pêwîstîya danûstandinê jî wê nebûba. Hemû tişt wê, di awayekê de wê weke ku em dikarin wê werênin ser ziman wê li ser cûdahiya wê ya jîyanî re wê bibê. ..

Şehrezorî wê, dema ku wê werênê ser ziman ku wê tişt wê bi waraqa û hwd re wê, bê kirin û firotin jî wê waraqa wê weke 'dada bêdeng' wê werênê ser ziman. Lê bi wê re jî wê, dihênê ser ziman û dibêjê 'we pêwîstîya dadek ku ew diaxifê jî wê hebê. Di dewama wê de wê, dema ku wê şehrezorî wê, ji aristo wê ragihênê wê bènê ser ziman û bêjê ku 'manusîya waraqê wê wekhev bê' re wê, werênê ser ziman. Weke têngîna 'manusa pîroz', 'mirovê hekim' û hwd wê di wê çerçoveyê de wê ew wê hinekî li ser wê bihizirê wê werênê ser ziman. pergalek sazûmana danûstandinê a li ser weke ya kirin û firotinê û hwd a şehrezorî wê dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê, weke aliyekê din wê li wê bihizirê. Li

gorî şehrezorî wê, reberên dadî wê zagon bin û wê, ew jî wê, namûsa pîroz wê ji xwe re wê bikina temen. Di wê temenê de wê, şehrezorî wê, di awayekê de wê, çerçoveyek sazûmanî a weke ya bazarîya civakî wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê, dema ku ew gotinên weke têgîna 'namûsê' di nava wê de wê bicihdikê û lli ser têgînên pîroz re wê di wê temenê de wê dihênê ser ziman wê, di awayekê de wê, bixwezê ku ew têgîna nîrxê a kirinûfirotinê a li bazarê wê salixbikê û wê bi temenekê baş û qanc wê bide hanîn li ser ziman.

Têgîna tekûz a bazarê wê di wê çerçoveyê de wê li gorî rengê pêşketina demî û civaketiya wê bi hizirkirina şehrezorî re wê, di awayekê de wê derkeve li holê. Şehrezorî dema ku ew bahsa têgîna nîrxê a kirinê ku ew di wê temenê de dihênê ser ziman wê ji aristo wê, werênê ser ziman ku wê, çêkirinê û pereyê ku ew weke namûsê dibînê wê ragihênê. Di wê temenê de ew wê, di wê çerçoveyê de wê, têgîna pereyê wê, di dewama wê de wê, şehrezorî wê, di çerçoveya weke nîrxekê 'manûsî' û ankû weke nîrxekê mazin de ku wê bê dîtin re wê, were hanîn li ser ziman.

Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, şehrezorî di dewama wê de wê bi nîşeyên ku ew di nava hizirkirinên xwe de bi wê rengê ji demên kevnera û filosofên wê dihênê ser ziman re wê, balê bikişênê li ser çerçoveyek sazûmanî a bazariyê ku ew di nava jîyane civakê de li ser temenekê zagonî ku ew pêşkeve wê bikê. Di wê çerçoveyê de wê 'pêşxistina zagonan' wê di wê temenê de wê, weke aliyekê din wê, ew bikirpênê û ew wê, di wê çerçoveyê de wê werênê ser ziman.

Şehrezorî di aslê xwe de wê, çerçoveya wî ya civakî ku em wê fahmbikin wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, xwe di wê temenê de de wê bîrê ser ziman. Di mijara zagona serwerî û wekhevîyê wê, di wê warê de ku wê serdest bê wê bahsa wê bikê(çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 50).

Şehrezorî wê, di awayekê de wê, temenê rêveberîyek civakî wê çawa wê li ser esasê temenekê wekhevi, hêzkirin û haqaniyetê wê were avakirin ew li wê dihizirê. Di hemû çerçoveyên xwe yên hizirkirinê de wê wekhevîya nava jîyanê, çêkirina empatiyê bi hevdu re, aramî û hêzkirinê û hwd wê weke aliyê ku ew di wê temenê de li wan dihizirê bê. Ew di wê temenê de wê çawa wê bê gihiştin li awayekê îdeal a baştir wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di rengê hizirkirina şehrezorî de wê, di wê çerçoveyê de wê gihiştina 'ya baştir' wê hertimî wê di nava hizirkirina wî

de wê weke aliyekê giring ê zêde giring ku wê li wê bê û wê derkeve li pêş bê.

Di nava wê çerçoveya hizirkirina şehrezorî de fahmkirina têtîna wî ya civakî û navaroka wê di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring bê ku mirov wê, fahmbikê bê. Ber ku wê ew wê çerçoveya ku ew bi wê dihizirê û rêgez dikê wê, bi armanca gihiştina ya baştir, û çerçoveyek qanc û hêzker bê. Di wê rewşê de şehrezorî wê, di awayekê de wê aliyê rewîstî wê jibîrnê û wê bi wê re jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê bihizirê û wê bi wê re wê bixwezê ku ew li ser gotinên weke 'namûsê' 'sîyanê (erdemê)' û hwd re wê, bi temen bikê û wê werênê ser ziman.

Şehrezorî wê dema ku wê bahsa têtînen bi wê rengê wê bikê wê, di awayekê de wê li ser temenekê rêgezî ê weke rewîstî û hwd re wê, bikê ku ew werênê ser ziman. Wê dema ku wê bahsa malbatê û têtîliya nava malbatê jî bikê şehrezorî wê, di çerçoveyek ramyarî û sazûmana civakî de a weke qatmanî wê bi wê re wê bihizirê. Rewşên weke pîrûkal, dêûbav û hwd wê, weke rewşna astbilind ên bi rêgezî û rewîstî wê werênê ser ziman. Ji xwe wê, di nava civake kurd de wê di her demê de wê, rewşa asta dêûbav û ya pîrûkalan wê weke çînek serdest a civakî wê werê dîtîn. Şehrezorî wê, jî wê di awayekê de wê, weke ku wê balê bikişênê li ser wê rewşê. Heta ku wê, di çerçoveya sazûmanak desthilatdarî wê, nêz bibê û wê di wê temenê de wê, weke çerçoveyek astbilind wê bêtê ser ziman. Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku şehrezorî wê, mijare malbatê wê di awayekê ramyarî û aliyên din ve jî wê ji aliyê civakê vewê hilde li dest û ew malbatê weke meneke bingihînî a civakî wê dibîne. Di wê temenê de ew hîyararşîya nava malbatê ew di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dihênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, sazûmana civakî ku ew heta wê demê hatîya wê, di temenê wê de şehrezorî wê bixwezê ku ew rewşa malbatê ji wê gavê biavêjê û wê fahmbikê.

Wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di wê temenê de wê, rewşa malbatê wê, şehrezorî weke ku em dibînin ew weke navendek têtînî a civakî jî wê dibîne û ew pêwîstî bi wê dibîne ku ew ew were fahmkirin. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê ew wê hilde li dest û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di dewsama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê sazûmana malbatê, têtîliyên nava wê, ên weke bi têtîliya jin û mêr, dêûbav, pîrûkal, û awayekên hîyararşîyîkî ku wê di zikhevdû de wê derbas bibin ew dixwezê ku ew hemûyan ji hevdu bi felîşînê û werênê ser ziman.

Kevneşopîya malbatî wê, li kurdistanê wê di her demê de wê, bi temen wê hebê. Di wê temenê de wê malbat wê, di aslê xwe de wê weke navendek giring a civakî, ramiyarî, sazûmanî û hwd jî wê werê dîtin. Wekî din wê weke navendek rewîstî a bi rêgez bê. Kevneşopîyên wê yên ku ew hena ew di serî de wê, çerçoveya wê bi xwe re wê bînina ser ziman(çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 45-50).

Şehrezorî wê, di wê temenê de ew di temenek civaknasî de ew pêşî rewşek kesan yek bi yek dihilde li dest û di dewama wê de wê, dixwezê ku ew werênê ser ziman. Di wê temenê de ew wê, weke aliyekê giring wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê hem bi rewşên xwyên wûcanî û hem jî ên aqilî û hwd wê, cûda û cûda ku wê çawa wê bîn ser ziman ew dixwezê ku wê werênê ser ziman.

Şehrezorî têkiliyek giring a komplika ku ew di zikhevdû de derbas dibê di nava malbatê de wê kifşdikê û wê, di wê temenê de wê dema ku ew dixwezê ku ew çerçoveya civakî baş fahmbikê ew wê, ji wê aliyê ve jî wê weke aliyekê giring wê hilde li dest û wê ew wê werênê ser ziman. Di çerçoveyek hîyaranşîkî de wê, dihênê ser ziman.

Weke ku em bi filosofên demê re hemûyan re dibînin wê têtîna sîyanê (erdemê) ku wê weke aliyekê temenî ku wê li ser wê re wê bihizirin û wê rengê têtîli, jîyankirin û nêzîkbûnê wê hildina li dest wê, bi wan re wê werê ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê temenê de filosofên demê ên weke Rêzî, farabî û hwd wê, di temenekê tasawûfî de wê, ew wê hildina li dest û wê di awayekê de wê, xwe ji dînyayê qûtîkirinê û li axireta xwe girêdanê re wê bînê ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku mirov li hizrên şehrezorî dinerê wê bi wî re wê dibînin ku wê ew di awayekê de wê, ew jî wê xwediyê şewayekê bi gotina sîyanê re bê. Lê ew di çerçoveyek rêgezî li ser têtînan rewîstê re wê dihênê ser ziman. Di wê temenê de “li ser emelê mirov re” bi kirina qanc, gotina rast û dîrûst û hwd re wê werê ser ziman. Wê dema ku ew têtîliyên malbatê jî wê şîrovebikê wê bi wê rengê wê werênê ser ziman. Minaq wê di nava çanda şehrezorî û ankû kurdên yaresanî de wê gotina ‘baba’ wê weke gotineka ku wê çendî wê ji kesên bav re wê were gotin jî lê wê, di awayekê din de jî wê, di wateya kesê pîr, bi zane û xwedayî wê, têtîna xwe ya bi bawerî û hwd wê were ser ziman. Wê di kurdiya wan de wê gotinek bii mertebê bê. Wê di wê temenê de wê werê ser ziman. Şehrezorî wê dema ku ew sîyanê dihênê ser ziman ew di çerçoveya wê ya bi armancî, gaya wê û aqilê ku ew di wê de wê çawa wê were fahmkirin ew bi wê re li wê dihizirê. Di wê temenê de ew wê, dixwezê bi çerçoveyek têtînî a

sazûmanî wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, li ser têngîna 'nazarê' û ankû 'sîyane nazarî' re wê, werênê ser ziman(çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 40-45).

Şehrezorî di wê temenê de wî tiştêkê din wî weke ku bi hizirkirinên xwe re xwest ku wê bide dîyarkirin û wê werênê ser ziman. Hemû filosof û zaneyên olî ên demê wê di çerçoveya têngînek hegomonikî de wê ew wê bixwezî ku wê werênîna ser ziman. Şehrezorî wî li şûna gotina desthilatdarîyê ku ew di wê çerçoveyê de wê werênê ser ziman wî gotina 'civakê' di awayekê de xist temenê hizirkirinên xwe de û wî di wê çerçoveyê de xwest ku wê werênê ser ziman. Civaketiya serdemên kevnera wê di awayekê de ku ew wê dibînê wê, di wê çerçoveyê de ew wê di wê de wê kûr bibê. Wê bixwezê ku ew di wê temenê de wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman. Di wê çerçoveya wê ya ku ew dixwezê ew di wê de kûrbibê wê, di awayekê de wê, ji hinek aliyan ve ku wê, suhrewerdî wê b şîroveyên xwe yê keseyetiyê û felsefeya îşraqê re wê werênê ser ziman re wê di awayekê de wê li ser encamên wê yê hizirkirinê re ew wê bixwezê ku wê, bikê.

Di felsefeya kirinê de wê, di wê temenê de wê, li ser wê were hizirkirin. Lê di wê temenê de wê, du ali wê di zikhevdû de wê werîna dîtin ku em bahsa felsefeya kirinê bikin. Wê aliyek wê bi kirinê û ankû pîretikê bê. Aliyê din jî wê bi dîtinê û ankû dîtbariyê bê. Di wê temenê de wê aliyê aliyê dîtbarî û kirinî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku em di nava hizirkirina filosofên demê de wê bi awayekê zelal wê dibînin.

Şehrezorî wê di çerçoveyek felsefeya kirinê ku wê zêdetirî wê giraniya wê were dîtin wê li wê bihizirê. Ew di wê çerçoveyê de wê bi kirinê û encamên wê yê ku ew derkevîna li holê re wê li ser temenekê bi têkilidarî, sedemî û encamî re wê bi wê re wê bihizirê. Ev wê weke aliyekê wê yê din bê. Lê ji aliyê din ê dîtbarî û ankû dîtinî ve jî wê bi felsefeyî wê, şehrezorî wê, bixwezê ku ew, sererastkirinekê bikê. Ew jî wê, di wê warê de bê ku ew dîtbarî û ankû bi dîtinê bi felsefeyî wê fahmkirina wê ew li ser dîtina rewîstê re wê bi temen dikê û ew di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê, dixwezê wê werênê ser ziman.

Dîtin wê di wê temenê de wê, dema ku wê, di çerçoveya kirinê de wê were kirin wê kirinên ku ew werîna kirin ku ew wê hevdû wê temem bikin wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê, weke aliyekê wê yê girîng wê werênê ser ziman. Dîtin û rewîst wê, di wê temenê de wê, xwe di awayekê de wê di hevde wê weke ku wê di nava

felsefeya şehrezorî de wê werê dîtin wê, werina ser ziman. Di wê rengê de minaq wê farabî wê zêdetirî wê, li ser têngîna aliyê dîtin û emelê wê di wê temenê de wê, li wê bihizirê. Farabî ew di temenekê klasik de dihizirê û ew zêde ber vê yekê nikarê ji ya ku ew bi sînore wê re hatî ser ziman re wê zêdetirî werênê ser ziman. Ew di wê temenê de wê, tenê wê weke zaneyekê olî ê şopdar bê û wê ji wê derbas nebê. Hizrên wî yên ku ew heta roja me ku ew bi navê wî dihên ser ziman wê di wê temenê de wê, dîmenekê baş bi rehetî wê karibin bidina me.

Di wê warê de wê teybetmendiya şehrezorî wê di wê nûqteyê de wê xwe bi cûdahî wê bide dîyarkirin. Şehrezorî ew di wê çerçoveyê de ew dihizirê û ew di awayekê hizirkirinê de ew li gorî ya bi plan, û sazûman ku ew hatîya ser ziman û weke çerçoveyek hizirkirinê a statûqûyî diafirênê ew naxwezê ku ew di nava sînore wê de bimênê. Ber vê yekê wê gotina 'kifşkirinê' û ya danaberhevdûbûnê wê, weke dû gotinên giring bin bi wateyên wan re ku şehrezorî wê, di wê temenê de wê bihizirê. Şehrezorî giringiyê dide kifşkirinê. Giriniyê dide gihiştina li ya nû bi hizirkirina xwe. Ber vê yekê ew dixwezê zêdetirî heya wî ji ya berê hatîya ser ziman jî hebê. dîroka felsefeyê û ankû ya hizir wê dixwênê û dizanê. Li ser wê re ew dihizirê. Hizrên xwe dihênê ser ziman. Bi teybetî ku em li çerçoveya filosofên berî ku ew li ser hizrên wan disekinê û dihênê ser ziman wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, temenekê hizirkirinê ê giring wê bi xwe re wê bidina nîşandin.

Şehrezorî ji sê aliyan ve em dikarin bi teybetî giringîya wî bidina dîyarkirin. Wê, yek wê, ew bi hizirên xwe re demek nû dide destpêkirin. Ya din jî ew bi hizrên xwe re ew dixwezê fahmkirina dema nû a bi aqil ku ew dihê û pêşdikeve wê bide dîyarkirin û fahmkirin. Di wê çerçoveyê de ew çerçoveyên teorikî û hizirkê wê, di wê rengê de wê bi hizirkirinên xwe re wê bixwezê ku ew werênê ser ziman. Ew dema ku ew li cihane gîyanî dihizirê ew di wê temenê de wê, li ser pêvajoya fahmkirina fîzîkî-bûjenî re wê, bixwezê ku wê fahmbikê. Di wê temenê de têngîna fîzîkî a şehrezorî wê, di awayekê de wê du temenekê objektiv de wê li ser du astan wê dikarê wê werênê ser ziman. Yek wê li ser esasê fîzîk-bûjenê a bi dîyarî ku ew li jîyanê heya ku ew wê dibînê û ji wê dixwezê ku ew bigihijê fahmkirinê bê wê ew bê. Ya din a duyem jî ew aliyên din ê tênginên objeyî ku ew bi fenomenîkî ew di nava hizir de wê, kifşdikê û ew dixwezê di wê de kûrbibê û wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê din ê zêhnî wê li ser temenekê rasyonal wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Şehrezorî wê, di wê çerçoveyê de wê, felsefeya wî, demek nû bê. Wê di

wê temenê de wê weke ku me hinekî li jor hanî ser ziman ew civaketîyê di awayekê de ew sazûmana wê ya ku ew pêşdikeve ew dixwezê skeletekê wê, derxê li holê û wê fahmbikê(çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l Îlahiyye, 50).

Têkiliya nava civakê û pêvajoyên wê yên pêşketinê, têgîna ramiyarî û hizirkirinên bi rêgezî ên weke rewîstê û hwd re jî wê çawa wê têkiliyekê wê dênê ew di wê temenê de wê li ser gotinên weke yên dad, haqaniyetê û hwd rewê di temenekê xwezayî de wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Şehrezorî di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dema ku em hizrên wî dibînin ew di wê temenê de wê, hizirkirina xwe di awayekê rasyonel de li ser dûnya ku ew dijî wê bi wê bi temen bikê. Weke zaneyên tasawûfî ku ew dûnya ku ew di wê de dijîn ew wê red dikin ew nexwezê ku ew bikeve helwestê de. Lê ew dixwezê ku wê, di astek bilin de wê fahmbikê. Ber vê yekê wê, gotinên weke yên sîyanê û hwd wê di awayekê de wê, di nava hizrên wî de wê, di wê temenê de wê, derkevîna li pêş. Aliyên civakî ku ew şîrovedikê ku ew weke bi kevneşopî, orfûdatan bê, bi malbatî bê û ankû aliyên din bê wê di wê temenê de wê li ser wan re wê bibê xwediyê nêzîkatiyekê. Mînaq gotina alikariyê ji hevdû re ku mirov bikê wê weke gotinek giring a ku ew bi felsefeyî wê dixwezê ku wê fahmbikê bê. Bo ku ew wê werênê ser ziman wê biqasî ku ew hizrên xwe bi wê dihênê ser ziman wê wilqasî jî wê, ji filosofên demên kevnera wê bi mînaqên bi goitnî wê ew wê bixwezê hizrên xwe bi temen û piştgir bikê û werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, gotina 'alîkariyê' a şehrezorî ku me hinekî li jor hanî ser ziman ji aliyekê din ve jî wê li vir wê em divê ku wê li ser wê bisekin in. Ew jî wê aliyê wê gotinê a bi rengê weke dabeşkirina li hevdû û hwd bê. Mînaq wê, di nava komekê de wê, herkesek wê ji aliyê xwe wê karekê bikê. Ew karên ku ew dikin wê hemû kesên nava wê komê ku ew kardikin wê hevdû temem bikin. Di wê temenê de wê li hevdû belavkirina rolekê di kar de û bi wê re karkirin wê weke di awayekê hizirkirinê û rengê hanîna ser ziman de wê, weke rewşa têgîna pîşeyî a ku wê di demên hemdem de wê, were dîtin wê di wê rengê de wê bi hizrên şehrezorî re wê werê dîtin. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê şehrezorî wê, di wê rengê de wê, alîkariyê wê, ji hevdû re wê giring bibîne. Lê ew di çerçoveya sazûmanek civakî de ew bi li hevdû beşkirinê û kirina wê re ew li wê dihizirê ku wê çawa wê hemû alî û mekanismayên civakî wê bi wê re wê, bixabîtin.

Şehrezorî wê ber vê yekê wê bi xoslet û teybetmendiyên xwe re wê weke destpêke hizirkî li ser felsefe û hizrên xwe yên civakî re bi ber demên hemdem ve ku wê werênê ser ziman bê. Di wê rengê de wê ew wê weke aliyekê giring ê fahmkirinê wê were ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di dema xwe de wê, dema ku ew hizrên xwe dihênê ser ziman wê, di awayekê de wê, pêvajoyên pêşketina civakî a serdemên navîn jî wê, bi xwe re wê, demna dirêj wê derbas bikê û wê di nava xwe de wê bigihijê fêrûazmûnna. Wê bi wê re wê dawî li demên kolederiye wê were. Bi wê re wê, weke aliyekê çalak, bi aqil û şoreşgerane wê bide dîyarkirin. Lê piştî ku ew civaketî pêşket û ew hat dîtî wê aliyekê wê ye din wê were dîtî û kifşkirin. Sazûmana wê ya nava hevdû û tîkiliyên wê yên civakî, civaknasî, ramiyari, rewîstî û hwd bi gelek aliyên din ên bava wê re wê, çawa bin wê, şehrezorî wê ji temen ve wê bixwezê ku ew wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Ber vê yekê wê ji alî û dîmenekî din ve jî wê şîroveyên wî yên malbatî, keseyetî û hwd wê, di wê rengê de wê xwediyê hinek wateyên din ên giring jî bin. Di wê rengê de wê, weke aliyekê wê ye din ê giring wê mirov dikarê wê werênê ser ziman. Şehrezorî wê di wê nûqtîyê de wê giringîya wî bi felsefe û rengê hizirkirina wî re wê xwe bide dîyarkirin. Ew di wê temenê de ew aliyên ku ew bi pêwîstî werina kifşkirin û pêşxistin wê di wê temenê de ew li wê dihizirê. Ew bi felsefikî dihizirê û ew naxwezê li ser pêşhizir û ankû pêşqabûlên hizirkî ên ku ew hena re bihizirê û pê de herê. Ew dixwezê bi aqilmeşandinê û hwd re şewayekê hizirkirinê bi tîgînek cerbî bikarbênê û bi ê re çendî ku ew pêde herê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Di wê rengê de ew jîyanê, keseyetiyê, rewîstê, malbatê û hemû aliyên din ên di wê temenê de ew weke qadna di wê rengê de pêdeçûyînê û di wan de çêkirina kifşkirinê dibînê. Ber vê yekê wê hizrên şehrezorî wê, di wê temenê de wê weke aliyekê giring wê xwe di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wî re wê bide dîyarkirin.

Tîkiliya nava malbatê a kurd wê, heta wê demê jî wê di temenekê de wê hertimî wê di şîrove, fahmkirin, nêzîkbûn û hwd de wê, bi tîkiliya rewîstî a sîyanî (erdemî) re wê ew wê li wê bihizirê. Tîkiliya rewîstî û sîyanê wê di wê temenê de wê li ser temenekê hizirkî wê bi hevdû re wê dênê û ew wê bixwezê ku wê fahmbikê.

Di demên serdemên navîn de ku wê, rêveber, mîr, û ankû key wê derkevin û wê, girseyan wê li dora xwe wê bidina hevdû û wê xwe tenê weke wîna yekser a li ser serê wan wê bibinînin û wê herkesekê wê bi wê rengê wê di temenekê ku ew îteatê jî wan re bikin û li gotina wan

bihisênin wê bixwezin ku ew bikina pozisyonekê de. Ew rewşa kolederiye ku ew dawî li wê hatî wê, di awayekê din de wê, êdî wê di bin rengê îteatê de wê, ji wê ne cûdatir wê di awayekê de wê, bi wê rengê wê were pêşxistin. Di wê temenê de wê, têgînên olî û hwd wê, di wê temenê de wê çawa wê werina bikarhanîn di aslê xwe de wê, werê dîtin.

Şehrezorî di zane min de van aliyan hemûyan dibînê. Ber vê yekê ev ji temen ve ew bêî ku ew kesekê hilde li hemberî xwe û bi zimanekê rast wê çawa wê temenekê pêşketinê wê werênê ser ziman wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê demê de û di nava rewşek bi wê rengê de wê, pêşxistina şîroveyên keseyetiyê, û hewldanên salixkirinên bi civaknasî û derûnî û hwd wê, di wê temenê de wê li ser rengê fahmkirina demê re wê weke aliyna hizirkî ên xwediyê wateyê bin ku mirov werênê ser ziman bin.

Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, dema ku ew dihêt şehrezorî wê dibînê ku mirov wê derkeve li pêş. Keseyet wê pêşkeve. Bi wînbûn wê bibê. Di wê rengê de wê, li şûna şîroveyek li ser wîne ku wê hemû tiştî wê, bi xwûde ve wê girêbide wê, bi wê re wê, keseyetiyê wê bi xwe, xosletên û di nava rewşên xwe yê jîyanî de ew wê bixwezê ku wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê di hizirkirina xwe de wê, çendî ku wê hinek qalib û qalikên hizirkirinê ên demê jî wê di hin awayna de wê bikarbênê lê wê derkeve dervî wê. Di wê rengê de wê şehrezorî wê, di awayekê de wê, teybetmendiya wî ya sereka wê ew bê ku ew li pêşîya dema xwe di wê temenê de ew dihizirê û ew dixwezê ku ew werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê xabatên wî yê ku ew hatina terçûma kirin em hinekî wê rengê tercûmeyê ku ew di nava wê çerçoveya statûqûya hizirkirinê de ew hatîya bicihkirin de jî ku ew bi wê rengê hatîya pêşxistin û heta ku hinek gotinên wî bi wê rengê hatina qirpandin jî lê di aslê xwe de ew di awayekê de wê, weke ku ew dervî wê dihizirê wê, bi xwe re wê bi awayekê vekirî wê dîmenekê wê bide me(**çav:** Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 35-43).

Şehrezorî bi têgîn û hizirkirina xwe re weke ku ew tekoşîna vegûharînê dide wê, dîmenekê wê bi xwe re wê bide nîşandin. Di wê temenê de ew dixwezê ku ew têgîna vegûharînê wê bi felsefeyê wê, werênê ser ziman û di nava hizirkirinê de wî bicihbikê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman. Hinek şîroveyên bi têgînên metafîzîkî ku wê li ser wî re wê werina kirin wê di awayekê de wê bi zanebûnê bê û ne bi

zanebûnî bê wê di wê temenê de wê bikevina xismeta armanca ku wê ser van aliyên wî binûxûmênê de jî. ..

Şehrezorî di hizirkirinê de epistemoloji, di zanînê de rasyonelîzm, di hizirkirinê de aqilmeşandin, kifşkirin û têgîna qîyaskirinê û hwd wê bi hevdu re wê di zikhevdû de ku ew di awayekê bi hişmendî di farqê de bê wê karbênê. Dîroka felsefeyê dîmenekê wê bi xwe re pêşî dixwezê ku wê bide dîyarkirin. Li ser wê re ew dixwezê ku wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, çawa wê li ser wê re wê bi awayekê fahmkirinê wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman ew li ser wê disekinê.

Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, civaketîya serdemên navîn ku ew pêşdikeve wê, çawa wê bi awayekê bide peresandin li temen, û awayekê hemdem wê, di wê temenê de wê, çerçoveyek hizirkirinê wê bi wê re wê bikê. Wê, di wê rewşê de wê, aqilê felsefeyê wê, di wê temenê de wê, bênê ser ziman. Ew zanîna felsefeyê, zanîna rewîstê, zanîna olî û hwd ew, wan ji hevdu cûda di awayekê de şîrove dikê û wan dihênê ser ziman. Di wê temenê de ew, dîmenekê hizirkirinê bi xwe re dide dîyarkirin. Dîroka hizirkirinê a ku wê suhrewerdî li ser temenekê felsefeyê wê bide hizirkirin û wê bênê ser ziman ku wê, bi aristo re wê dawî li felsefeyê wê were şehrezorî weke ku ew dixwezê ku wê çerçoveya felsefeyê a ku wê suhrewerdî bêjê “dawî li wê hatîya” ew dixwezê ku wê li gorî demê û aqilê demê wê jinûve wê bi şîrove û gotin bikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, hewldana vejendina aqilê bi tevger û afrîner wê bide nîşandin.

Di aslê xwe de em dema ku şehrezorî bi epistemolojiya wê ya zanînê re wî baş fahm nekin ku ew çendî di çerçoveya şîroveyên olî û hwd de ew wê were ser ziman wê dîsa wê bi awayekê baş wê newê fahmkirin. Vajî wê, ew şîrove wê bina weke hinek aliyên sernûxûmandinê ku ew pêşîya fahmkirinek baş a bi hizirkirinên wî bigirin jî. Ber vê yekê em di wê temenê de ji aliyê metodolojikî ve wî çawa wê fahmbikê û derxê li têgîhiştinê wî di wê rengê de wî li ser epistemolojiya wî ya zanînê re wî di awayekê de fahmbikê û wî werênê ser ziman. Şehrezorî ji dîmenê oldarekê zane zêdetirî wê dîmenê wî yê filosof em ku esas bigirin û wî bi wî werênina ser ziman wê zêdetirî wê bi wê re wê were fahmkirin. Di wê temenê de wê, rengê dîroka felsefeyê ku ew dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê bi çî temenê û armançê wê bixwezê wê werênê ser ziman wê, kê m zêde wê hingî wê hinekî din wê baştirin wê were dîtin û fahmkirin.

Dema ku me li jor bahsa rengê hizirkirina şehrezorî kir me gotina 'aqilmeşandinê' jî di awayekê de wê bi temenkir û wê hanî ser ziman. Lê di wê temenê de em divê ku wê gotinê hinekî bi temen û di awayekê de wê, bi sînor bikin û wê di awayekê de wê, werênina ser ziman. Ber ku wê, di awayekê de wê, weke ku em bi şêwayên lêkolîner ên li ser dîroka felsefeyê re ku ew dikê wê weke aliyekê wî yê zanyarî ê lêkolîner wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di serî de wê weke aliyekê wî yê hizirkirinê ê giring wê mirov dikarê wê werênê ser ziman. Dema ku ew bahsa têgînekê û ankû rewşekê dikê ew tenê bi hizrên xwe yên ku ew fêrî wan bûya re bi sînor namênê. Minaq wê nîşeyên weke ji filosofên berî xwe ku ew di wê çerçoveyê de cih bi cih jî dide wê, di awayekê de wê ew wê, rengê hizirkirina wî piştrastbikê.

Weke ku me hinekê li jor hanî ser ziman wê dema ku wê gotina hêzkirinê wê şîrovebikê wê, ji empodokles, aristotales û hwd wê minaqan wê di çerçoveya hizirkirin û felsefeya xwe ya li ser hêzkirinê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ew ji her aliyê ve ew di wê mêylê de dihizirê ku ew di xwezê ji her aliyê ve şîrove û vegotinekê werênê. Ber vê yekê ew di wê temenê de ew bi wê re dihizirê û hizrên xwe dihênê ser ziman. Ew di wê rengê de wê dîmenekê bi hizirî û zanînî ê dervî çerçoveyek hizirkirinê tasawûfî jî wê di gelek awayan de wê bi xwe re wê bide nîşandin.

Mijarên ku wê di çerçoveya têgîna tasawûfê de wê werina ser ziman ew wan jî dihilde li dest. Di wê temenê de ew şîroveyên xwe li ser wan re dihênê ser ziman. Di dewama wê de ew bi wan şîroveyan ku ew dihênê ser ziman ew di wê rengê de wê di nava jîyanê de wê li ser temenekê hizirkirinê wê ew wê bixwezê ku wê werênê ser ziman. Minaq wê dema ku wê, hêzkirinê wê di nava çerçoveya civaknasî a civakî de wê li wê bihizirê wê di temenê têkiliyên navxweyî de wê li ser çî temenê, bendewariyê û hêvîyê û hwd wê bînenê ser ziman û wê dema ku mirov wê têkiliyê didênê çî hêvîdikê li bendeya wê li wê bihizirê. Ev di warê de wê gotinên zelal wê ên weke 'menfeatê' û hwd wê, bi awayekê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di nava xwezayê de wê, di nava jîyanê de wê rengê têkiliyên nava mirov, rengê fahmkirina wan, ji wan hêvî bendewarî û hwd çî na wê, di wê temenê de wê ew wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ewê, temenekê hizirkirinê ê di dewama wê de wê, bi keseyetiyê re wê bi wê re wê bihizirê û wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, bixwezê ku wê, fahmbikê û werênê ser ziman. Di wê rengê epistemolojiya wî ya zanînê de wê mirov dibînenê ku

ew li wê dihizirê ku wê, mirov fahmbikê ku ew dihizirê ku mrimov biaoqil dikarê xwe bigihênê rastiyên jîyanî ên bi têgihîştinê. Ew wê di awayekê de wê, dihênê ser ziman. Şehrezorî di wê rengê de wê, weke filosofekê ku ew bi hizirên xwe re ew ji gelek aliyan ve ku ew hê jî weke ku ew li bendî fahmkirinek bi aqilî û zanîna ya. Li vir em wê jî wê weke aliyekê din wê di dewama wê de wê werênina ser ziman ku wê şehrezorî wê, di wê rengê de wê, zanîna teorikî wê, dixwezê ku wê di awayekê de wê, werênê ser ziman. Temenê suhrewerdî ê rasyonal ew li ser wê re dihizirê. Di awayekê de ew wê, dihênê ser ziman û ew bi wê re çerçoveyek zanîna zanîna bi epistemolojikî dihîne sser ziman.

Tabî hinek aliyên din ên weke bi hizirkirinê re ku em, dikarin li ser rengê hizirkirina şehrezorî re wan fahmbikin wê hebin. Minaq wê, dema ku wê, şehrezorî wê, dihizirê wê mijare aqilê razber wê di temenekê astbilindîya hizirkirinê de wê, werênê ser ziman. Weke rengê hizirkirinê ku mirov bi wê bigihijê fahmkirinên astbilind. Di wê temenê de wê şehrezorî wê, têngîna wî ya hizirkirina razberiyê wê di awayekê de ku em empatiyê bi wê re dênin em dikarin wê fahmbikin.

Minaq di awayekê de wê, dema ku mirov wê, dihizirê dişibênê li hevdû û hwd wê, di awayekê de wê, ew şibandin wê di temenê xwe de wê çî rêgezên wê bihawênê mirov dikarê bi wê re wî kifşbikê. Şehrezorî di wê temenê de wê, şibandinê wê, di awayekê de wê bi temenekê razberî dixwênê. Danaberdûbûnê bi temenekê razberî wê, dixwênê. Di wê temenê de wê dema ku mirov wê, kesekê bişibênê kesekê din bi xosletên baş re wê, ew qiyasa ku me kir wê, bi wê re wê, kesê ku ew lê hatina şibandin wê, ew rêgezên ku ew bi wê pêşketîya wê, di awayekê de wê weke ku wê li wê werina şibandin. Bi wê re wê weke têngînek di zikhevdû de wê kifşbikê wê, çawa wê, di wê temenê de wê ew kesê ku ew li wê hatina şibandin wê bi wê re wê pêşî wê bê gotin ku ew xwediye wê pêşketinê û rengê fahmkirinê û ankû awayê jîyanê ya. Di wê temenê de wê, ew bi xwe re wê dîmenekê wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Kesê ku ew lê hatî şibandin jî wê ew wê bê xwestin ku ew xwe bigihênê li wê rengê hizirkirinê, fahmkirinê, pêşketinê û hwd. Di wê temenê de wê ew wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê werênê ser ziman bê.

Ev şibandin û qiyas wê, di awayekê de wê, rêgezên ku ew bi razberî bi rengê pêşketina kesê lê şibandin dihê kirin ku ew dihên dîtin wê li gorî wan wê di awayekê de wê çawa wê ew wê, bèn pêşniyaerkin wê dêmene wê werê dîtin. Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, kesê lê

dihê şibandin wê weke kirdeyek şibandinê ku ew awa û minaq wê rengê hizirkirina razberî ew bi hebûna xwe re şenber dikê û dide dîyarkirin jî bê. Wê, di wê temenê de wê ew wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê dikarê wê fahmbikê bê.

Em wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê werênina ser ziman ku wê, mijara hizirkirinê wê di wê temenê de wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman ku wê, razberîya bi hizirî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi minaqek qiyasê a şibînê re wê weke çerçoveya razberî a şenber wê, di awayekê de wê dîmenê xwe wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de mirov, dikarê wê werênê ser ziman ku wê mantiqê hizirkirinê wê li ser razberîyê wê di awayekê de wê ava bê. Ew bi wê şibandina têtîna re xwe dide li der(çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l İlahiyye, 35-40).

Di wê temenê de wê têtîna qiyasê a şehrezorî wê bi têtîna wî ya kifşê re wê, di wê temenê de wê, weke du aliyên hizirkirina wî ya razber wê bi rêgezî wê biafirênin. Di wê temenê de kifşkirina têtîna qiyasê û kifşkirinê bi têtîna di nava hizirkirina şehrezorî de wê, bi çerçoveya hizirkirina wî ya razberî re ku ew dixwezê dîmenekê wê bide dîyarkirin re jî wê, weke temenekê teorikî ê hizirkirinê û zêhnê wê bide dîyarkirin.

Di wê mijara fahmkirinê de wê, di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê têtîna razberîyê a şehrezorî wê, di wê temenê de wê, weke temenekê hizirkirinê teorikî wê, bi rêgezê wê re wê, çawa wê werina fahmkirin wê dîmenê wê bide dîyarkirin. Em di wê rengê hizirkirinê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin. Li vir di aslê xwe de wê têtîna şehrezorî a razberîyê ku ew dixwezê wê weke 'awayekê hizirkirinê' werênê ser ziman wê di wê temenê de wê, giring bê ku mirov wê di wê temenê de wê bi wî re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ber ku ev wê weke aliyekê wî yê giring ê fahmkirinê biafirênê. Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê felsefeya razberîyê a şehrezorî wê, di awayekê de wê, bi temenê wê bide nîşandin. Şehrezorî wê, ji felsefeya razberîyê hêvîya wî ew ku mirov bigihijê hizrek astbilind.

Di aslê xwe de mijara razberîyê a bi têtîna şehrezorî wê, mirov dikarê wê hinekî li ser wê re empatiyê bikê û wê, di çerçoveya wê de wê, bi pêşxistina wê re li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Şehrezorî ew

dihizirê ku aqilê razber wê, weke aqilekî ku ew bi teorikî li ser temenek rêgezî dihê hizirkirin û mijarên astbilind û ankû yên zêde kûr wê, di wê de wê karibin werina fahmkirin. Yanî wê dema ku şehrezorî ew aqilê razber wê, weke temenê fahmkirina mijarên komplika dihizirê di dîmenekê din de wê weke ku ew aqilê şenber weke temenê hizirkirinê ê hesan ku ew bi wê were fahmkirin wê bi xwezayî wê were fahmkirin. Lê ev wê ne wilqasî wê, hesanî bê ku mirov wê bi wê rengê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de şehrezorî di çerçoveyek têgînî de ew mijara aqilê razber wê, di wê çerçoveyê de wê, bi temenekê rêgezî wê li wê dihizirê. Wê demê wê pêşî wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê bi wê bihizirê. Aliyê şenber û razber ew weke ku ew dihizirê wê aliyê şenber ew weke zelalî û fahmkirina aliyê razber ku ew dihênê ser ziman jî wê were dîtin.

Lê di wê temenê de wê, mirov dikarê fahmbikê mijara hizirkirina aqilê razberî wê, di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê din ku em hinekî di çerçoveya têgînên mantiqî û hwd de wê bi wê bihizirin wê, dîmenekê din wê bide me. Şehrezorî wê, di çerçoveyek rasyonel de wê xwediyê awayekê aqilî bê. Şehrezorî wê di çerçoveya bûjen û dabiriqîna wê de wê li wê bihizirê û wê, di wê çerçoveyê de wê, ew wê bixwezê ku ew wê fahmbikê. Gotinek ku wê Corbin wê bînenê ser ziman wê, di reng û awayê 'gîyane di darêjkê de' wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê, di wê temenê de wê, li wê bihizirê. Corbin wê di çerçoveya têgîna 'rohni' û 'beden'an de wê ew wê werênê ser ziman(çav: Corbin, "Sohrawardi, le Livre de la Sagesse orientale", Islam Spirituel, Lagresse: Verdier 1986, p. 138;).

Şehrezorî wê, dema ku wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman wê, di awayekê de ku ew bi felsefeyê re dihênê ser ziman wê weke ku wê, Michael Privot jî wê bi wî re wê kifşbikê wê, di dema lêkolînên xwe yên felsefeyî re wê, werênê ser ziman wê, pêvajoyek vegûhar a zêhnî ku wê çawa wê bijî wê, ew wê bikirpênê. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, ew rengê vegûharîya zêhnî a şehrezorî wê di awayekê de wê, di awayekê de wê, ji dû aliyan ve em dikarin wê fahmbikin. Yek di temenekê astî de piştî suhrewerdî û felsefeya wî weke hizirkirin astbilind wê, dikarê wê werênê ser ziman. Aliyê din jî wê, di wê temenê de wê, di çerçoveya bi serê xwe a teybetîya felsefeya şehrezorî de ku wê di awayekê de wê karibê were fahmkirin ew di temenekê hizirkî de wê, berê xate pêşketinê wê bi kûve wê bide birin ew bi wê re ku ew dihê kifşkirin û hizirkirin.

Di wê temenê de wê, dema ku em têngîna gîyanê û ankû a rûhê a şehrezorî wê, hilde li dest wê, ji çerçoveyek gîyanî a ku wê weke bi awayekê klasik wê heta wê demê wê were ser ziman ji wê zêdetirî wê di temenekê bi zanîna wî re bi awayekê epistemolojikî ku mirov wê li wê bihizirê wê, di awayekê de wê rengê hizirkirina şehrezorî wê, di awayekê de wê, karibê bixwe re di dîmenekê de bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, navaroka wê gotina 'gîyanê' û ankû 'rûhê' wî çawa dagirtiya bi aqil û zanîne û ew bi wê hanîya ser ziman wê di wê rengê de wê, dîmenekê bide me. Şehrezorî tiştê ku giring wê bi wê re wê bikê. Ew bi teybetî dema ku ew şîroveyên xwe yê li ser hêzkinê dikê de wê rengê wê dide dîyarkirin û bi dîmenekê felsefeyî di çerçoveya fahmkirinê de ew gotina 'vegûharîne' ew dixwezê ku ew di awayekê de wê, werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de ew di çerçoveya dema wî û pêvajoyên pêşketina hizir a di demên piştî wî ku ew dibin ku em li wan dînerin em dikarin wê bînin ku em pêwîstî biwê dibînin ku em zêdetirî giringiyekê bi wê gotina vegûharîne a şehrezorî bipîvin û wê bi wê werênina ser ziman. Çendî ku ew di wê temenê de ew zêde weke ku wî hanîya ser ziman û wî xwestîya ew pîretize wê nebûya jî lê wê weke aliyekê din ê giring bê ku mirov wê di wê temenê de wê, dûbare kifşbikê û wê derxê li pêş bê. Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê temenekê fahmkirinê a giring wê bixwe re wê, di awayekê de wê, bide me. Di wê çerçoveyê de wê, têngîna gîyanê a şehrezorî wê bi temenekê felsefeyî bê. Wê, di wê temenê de ew weke têngînek razber wê dihizirê û ew dema ku ew dihizirê ku ew bi aqilê razber mijarên giran fahmbikê wê di wê temenê de wê mijara gîyanê û fahmkirinê jî wê weke ku wê di mejiyê wî de wê weke yek ji wan mijarên giring û giran ên ku ew pêwîstbê ku ew were fahmkirin bê.

Di wê temenê de wê tîkiliya nava gîyan û bedenê de wê, şehrezorî wê, di awayekê de wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê, Michael Privot wî şîrove dikê di 'some notason typology of shahrezuri al-israki's works' de wê, bahsa 'bi rêya bedenê vegûharîna gîyanê' re wê, di awayekê de wê, di temenê têngînek objeyî de wê, rewşa wî ya hizirkirina li ser rengê fahmkirina wî ya 'gîyanê' re wê bikê ku ew wê bi gotin bikê. Di wê temenê de wê, di çerçoveya têngîna gîyan û bedenê û tîkiliya nava wan de wê, di wê rengê de wê weke ku em dibînin şehrezorî wê, di awayekê de wê bixwezê ku ew wê tîkiliyê wê fahmbikê. Şîroveyên şehrezorî wî dibina nûqteyek ku ew di wê de keseyetiyê kifşdikê û ew bi wê re ku ew wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de

wê, di awayekê de wê, rêyên gihiştinê wê, di şîroveyên wî yên li ser 'nefsê' re wê, di awayekê de wê, werina ser ziman.

Şehrezorî di aslê xwe de ew di wê rewşê de wê, zêdeyî wê, di awayekê de wê, dema ku em li ser wê hizirkirina wî dihizirin wê, aqilê wî yê razber jî wê, di awayekê de wê, temenekê fahmkirinê wê bi wê re wê, fahmkirinekê wê bide me. Şehrezorî wê, di rewşa fahmkirina gîyanê de wê, dema ku wê, bahsa nefse û hwd wê bikê wê weke aliyekê ku wê, li wê bihizirê wê, di dîmenekê de wê weke ku ew ji aliyekê ve wê, bi têtîgînê wê li ser aqilre wê bi wê bihizirê. Lê di wê temenê de wê, nefse ku wê çendî ku wê di dîmenekê wê weke bi bedenê re jî wê werê ser ziman lê ew wê, weke ku wê, têtîkiliya wî ya ku ew bi wê bi gîyanê re didênê wê, di wê temenê de wê, di dema ku wê bahsa 'bilindbûnê' û ankû gihiştina 'lezet' û ankû 'têtîgîn teqez ên nûranî' ew wê, dixwezê ku wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ev wê weke nûqtetek giraniya bi gîyanê ve girêdayî ku ew wê dihênê ser ziman jî bê.

Têtîgîna kosmolojiya 'hikmet ûl îşraq'ê

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov felsefeya şehrezorî wê fahmbikê em divê ku wê bi dema berî wê re jî wê, werênina ser ziman. Di wê temenê de wê, têtîgîna 'felsefeya îşraqê' a suhrewerdî wê, di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê giring wê derkeve hemberî me bê. Di nava têtîgîna felsefeya îşraqê ku wê were were ser ziman wê aliyê wê bi têtîgîna gerdûnî a kosmolojikî re ku mirov wê li wê dinerê wê weke aliyekê wê yê din ê giring ku wê derkeve hemberî me bê. Suhrewerdî wê, hebûna gerdûnê wê, di awayekê ahengî de ku wê çawa wê bê ser ziman wê werê ser ziman. Şehrezorî wê, têtîgîna 'eleman' wê bi wê re wê, werênê ser ziman.

Lê di awa û renekê din de jî wê rewşa hebûna fezeyî a kosmolojikî ku wê bi têtîgînek 'sînor', 'destpêkê' û ku ew 'di birehe xwe de li dora xwe digerihê' û hwd re de wê, weke aliyê kosmolojikî ku wê bi wê re wê werina hizirkirin û wê werina ser ziman bin. Di felsefeya 'hikmet ûl îşraq' de wê, di wê rengê de wê, têtîgîna kosmolojiyî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku wê derkeve li pêş bê. Di aslê xwe de wê dema ku mirov li rengê têtîgîna fîzîkî, dîtbarî û her wusa zagonên wê yên tevgerê û ku mirov li wê dinerê wê, di awayekê de wê, têtîgînên 'newton' ku wê piştî wî di sedsale 16'min de wê derkevina li pêş wê werênê ber bira mirov. Di wê çerçoveyê de wê, pergalek hizirkirina li ser rêgezên fîzîkê di wê çerçoveyê de wê, bi wê têtîgîna wî ya kosmolojikî re wê, di awayekê de wê, hizrekê wê mejiyê mirov de wê çêbikê.

Di wê temenê de wê, dema ku wê bahsa 'maşûq' ku ew li dorê digerihiin di birehê de ku wê bikevina bin bandûra maşûqna din de wê, di wê rengê de wê bi wî re wê werê ser ziman(çav: Suhreverdî, Hikmetü'l-Îşrâk, 94-100). Di aslê xwe de wê mijara tevgerên cismên azmanî ku wê hê di wê demê de wê li ser wê were hizirkirin de wê, di wê temenê de wê hizrên cûda wê werina ser ziman de wê, suhrewerdî wê çerçoveye hizirkirinê a ku wê di wê çerçoveyê de wê, bi têtîna kişînakutleyê re ku wê taqabûlî wê bikê wê ew wê bi hizrên xwe re wê bènê ser ziman. Di wê temenê de wê, şuhrewerdî wê, dema ku ew bahsa tevgerên cismên fezeyî wê bikê wê weke ku mirov di kiştêkê dide û kişt diçê wê aliyê û dihê vê alê wê, di wê rengê de wê, di awayekê de ew di birehe xwe de digerihe wê, di wê rengê de wê, di ahenge wê de wê, çawa wê bibê ew li wê dihizirê û wê, di awayekê wê rengê de wê werênê ser ziman. Wê dema ku wê bahsa kes wê bikê wê, weke 'kes ku ew yê ku ew tevgerê dikê wê, di nava tiştê ku ew di wê de ya wê ew wê bikê' re wê, di rengê de wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, her cismên azmanî ku ew bi tevgerin wê weke felekekê wê werina ser ziman û wê her felek jî wê, weke tevgerên wê yên cûda wê weke ku wê hebin ew wê li wê bihizirê. Di derbarê tevgerên cismên azmanî de wê, suhrewerdî wê balê bikişênê li ser "pergale **Meşşâî**"yê ku wê di wê temenê de wê, weke çerçoveya hizirkirina tevgerên cismên azmanî wê werênê ser ziman bê(çav: Suhreverdî, Hikmetü'l-Îşrâk, 100). Suhreverdî ew wê li ser temenkê têtîna felsefeyê rohnîyê û ankû 'nûrê' re wê dixwezê ku wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê bi wê re wê li ser sedemê û temenê bûyîna wê bihizirê.

Suhrewerdî wê dema ku ew '*pergale Meşşâî*'yê wê li wê dihizirê wê, di çerçoveyek ahengî de wê, çawa wê, li dora xwe wê, gerwêrk wê bi zivirin wê li wê bihizirê. Di mijara tevgerên cismên azmanî de wê, di çerçoveya têtîna felsefeya îşraqê a azmanî de ew wê, dihizirê wê dixwezê ku ew li ser sazûmanak fahmkirinê a bi tevgerî re wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di wê awayê de wê mijara hebûna tevgerên cismên azmanî wê di wê demê de wê weke ku em bi felsefeya suhrewerdî û ya şehrezorî û hwd re wê dibînin wê, di awayekê de wê, pîrr zêde wê, di rojava wan de bê. Ew di wê temenê de wê li wê dihizirê. Suhrewerdî di awayekê de ew dixwezê ku ew ji hemû tevgerên azmanî û cismên wê re vegotinekê

werênê. Ber vê yekê ew wê, di xwezê di çerçoveya 'pergale Meşşâî' a azmanî a tevgerê de aliyekê bêvegotin nemênê.

Li gorî wî cismên azmanî wê li gorî hebûn, bandûr, wûcan û hacmên wan ve wê di nava rewşek tevgerî de bin. Di wê temenê de wê minaq mijar tevgerên ji hev cûda de wê, gotina 'weke yê bi hebûnê re qayim ku ew nûr' in re wê werênê ser ziman(**çav**: Suhreverdî, Hikmetü'l-işrâk, 118-119.).

Di wê rengê de wê, di dewama wê de suhrwerdî wê, piştî wî re wê balê bikişênê li ser tevgerên gerwêrkan, bûyîna cismên cûda û tevgerên 'lineerî. Wê di dewama wê de wê, dema ku wê bahsa wê bikê wê cûdabûna wê weke li gorî wûcana wê li wê bihizirê û wê, di dewama wê de wê, di cismên azmanî de wê tevger û gihiştina wan a hevdû de wê, bi têtîliya wan a têtîna 'nûrê' ve girêdayî wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman(**çav**: Suhreverdî, Hikmetü'l-işrâk, 94.).

Di dewama wê de wê, di rewşa cihêbûyîna tevgerê de wê, bi makanismayek teybet re wê ew li gorî wê bibê. Di têtîna suhrwerdî a fezeyî de wê li gorî têtîna mekan û demê wê werê hizirkirin. Li gorî wî tevgera xelekî wê dayimî bê. Di wê temenê de wê, rêgeza tevgerê a pergale tevgerê a suhrwerdî wê ji ya ragihinêr wîrdetir wê girêdayî têtîna nûrê (rohniyê) were ser ziman(**çav**: Suhreverdî, Hikmetü'l-işrâk, 94.).

Suhrwerdî di pergale xwe ya vegotina fezeyê de wê, di wê çerçoveyê de wê, di ahengekê de wê bi wê re wê bihizirê. Wê têtîna sînor û destpêkê ku wê, di awayekê de wê, bahsa wê were kirin wê, dema ku em li ser wê bihizirin bi awayekê xwezayî em divê ku em têtîna demê ku ew weke menekê ew dihê li wê hizirin fahmbikin. Li gorî wî rohnî wê temenê tevgerê jî wê biafirênê. Li gorî wê têtîna ku mirov bihizirê wê weke ku wê newton ku ew dihênê ser ziman li her cismê ku ew hêzek tahfandinê lê hatkirin wê bi tevger bibê û wê ew tevger wê, di ahenge xwe de wê bidomê re wê, di awayekê û rengê de wê, dikarê wê fahmbikê.

Weki din wê li gorî suhrwerdî wê, ew tevgerên komplika ên li fezeyê bi cismî we biriqina wan li dunyayê wê bibê û wê bi wê re wê li gorî wî ew jî wê karibê bibê sedema tevgerên din. Di wê rewşê de wê rohniya rojê wê minaq bide. Li gorî suhrwerdî wê, heta ku ew rohnîdayîn hebê wê ew tevger û ahengên wê yên di zikhevdû ên komplika jî wê xwe bidina domandin. Weki din ku ew bi kêtîkek piçûk ku ew rohnîdayîn qûtîbê wê, temenê wê bi tememî wê ji holê rabikê. Di wê çerçoveyê de

wê, têngîna suhrewerdî wê ji du aliyan ve wê mirov dikarê wê fahmbikê. Yek wê ji aliyê têngîna fezeyî û zagona wê ya tevgerê a ku ew bi hêzek tahtfanê re ew dibê wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ya din jî wê ji aliyekê din ve wê, weke çawa wê têhna rojê wê bide ser rûyê ardê û wê, li wê şînahî û tevgerî bi wê bibê û dewrûdayimî bi wê ew wê bibê wê di çerçoveyek têngînî a zagonî a xwezayî de wê, ew wê karibê bi wê re were fahmkirin bê.

Suhrewerdî awayê vegotinê ê di derbarê fezeyê de ku wê, di **temenekê** 'retrograde' de wê, bibê ku wê werênê ser ziman. Di wê rewşa fahmkirina 'retrogradê' de wê, pirsgirêka fahmkirina gerwêrkê bi şûnve ku wê herê wê, di wê temenê de ku wê serî li ser wê were wastandin wê weke aliyekê ku wê, ji ahengê xirabê' mirov dikarê wê werênê ser ziman. Lê di wê demê de wê ber ku wê her tişt wê, di çerçoveya ahengekê de wê, hewl bê dayîn ku were fahmkirin êdî wê ew şiqitîna ji ahengê wê çawa wê bi wê were fahmkirin wê, weke aliyekê din ê ku wê, çawa wê were fahmkirin wê weke pirsêkê wê li holê wê bimênê. Mijarê de wê, dema ku wê were gotin ku wê gerwêrk wê di awayekê de wê, di ahenge xwe de wê bêl ku ew xirabibin û ji rê derkevin wê werina ser ziman wê, ew wê tevger û vegûharên wê ên ku ew bi wê re dibin jî wê weke aliyekê din ê ku wê çawa wê werina fahmkirin wê li pêşîyê weke aliyna ku ew pêwîst in werina fahmkirin wê bimênin. Di wê temenê de wê, suhrewerdî wê, wê, di awayekê de wê zêde serî li ser 'kûreyên azmanî ku ew bêl ku ew dewrûdayimîya xwe temen bikin wê çawa wê bi şûn ve wê vegerihin wê, li ser wê bisekinê. Ev alî wê di aslê xwe de wê weke aliyekê pirsî ê weke bêbersiv jî wê bimênê wê dîmenekê wê bide me. Lê piştî Suhrewerdî wê, şehrezorî wê, di awayekê de wê, weke ku mirov ji hizrên wî yên kosmolojikî fahmdikê ku wê bi stêran re wê werênê ser ziman ku wê hinek stêr wê carna wê bi hêzek lezê a zêde bin û hinek jî wê bi hêzek lezê a kêmbin diçin ku wê werina dîtî wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de ew cûdahiya bi tevgerî wê weke aliyekê giring ku wê, ew wê serî li ser wê biwastênê bê.

Suhrewerdî wê, dema ku wê tevgerên bi şûn ve û pêşve serî û binî re wê werênê ser ziman wê rêya hebûnek objeyî ku ew çendî di nava wê ahengê de hebê jî wê, bi serê xwe wê bi objeyî wê hebê û wê, bînenê ser ziman. Wê jî wê bi tevgerên mirovekî ku ew minaq didê re wê werênê ser ziman. Mirov di dînyayê de di nava ahengekê xwezayî de dijî. Lê ew tenê bi serê xwe dikarê bi şûn ve herê, pêşde herê, bi serî û binî ve xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê rengê de wê, ya ku wê ji wî re wî weke referans wê

werina dîtin wê, weke ku em fahmdikin wê ev rewşa xwezayî a di jîyanê de bê ku ew dixwezê ji wê gavê biavêjê û wê, bi wê werênê ser ziman. Lê ew wê jî wê, dema ku wê werênê ser ziman wê weke ku wê weke ku ew di **‘hikmetûl îşraqê di fasla 118’**ê de wê werênê ser ziman wê, ku wê cihêbûyîna tevgerên wan wê bi têkiliya maşûqan a bi hevdû re ku wê bibê wê, bi sedema wê ew wê bibê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, suhrewerdî wê weke ku wê balê bikişênê li ser rewşek kişînî a kutleyî jî. Di aslê xwe de wê, ew wê rewşa ku ew balê dikişênê li ser wê ew çendî ku ew wê bi têgînek ‘bandûrî’ wê werênê ser ziman jî lê wê, di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê, di şewayekê kişînek manyatikî de wê weke ku wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê, weke ku em di serdemên hemdem de wê weke ku em bi têgîna ‘qulkên reş’ ên weke stefan hewking wê werênê ser ziman ku wê bandûra wê ya manyatikî ku wê bi wê re wê, cismên li dora xwe wê bikê bin bandûra xwe de wê, suhrewerdî wê di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê weke ku wê bi têkiliya wê ya bi bandûrî a ku ew bi wê dihênê ser ziman re wê, bikê ku ew salixbikê. Suhrewerdî wê, gotina bandûrê û ankû ‘têsîrê’ ku ew bi wateya wê dihizirê lê ew wateya ku ew dihênê ser ziman wê, weke ku wê çawa wê bandûrê li hevdû bikin û wê, hevdû bi tevgerên xwe bidina dîyarkirin wê, ev rengê fahmkirina wî di awayekê de wê weke ku wê taqabûlî awayekê fahmkirinê ê wê rengê bikê. Suhrewerdî wê, dema ku wê bahsa ketina bin bandûra hevdû de wê bikê wê, di wê temenê de wê, weke ketina birehe hevdû de û wê dema ku ew di nava birehe hevdû de bê wê, weke ku wê di qada hevdû a bandûrê de bê wê, di awayekê de wê li wê bihizirê û wê, bi wê re wê, ew qada birehê ku ew kijan cismê bê wê bi bandûra wê re wê ya din wê çawa wê, dîyarîya wê bi xwe re wê, werênê li holê wê, bixwezê ku ew di dîmenekê de wê, bi wê re weke ku ew bi gotin bikê. Di wê temenê de suhrewerdî wê dema ku ew wê rewşa bandûrê wê dikê ku ew wê fahmbikê ew weke ku ew hîsdikê ku wê bi hinek rewşên xarîb re wê rû bi rû bê. Di wê çerçoveyê de ew gotina bandûrê çendî ku ew, weke ku ew bi kardihênê jî lê ew di wê hîsê de ya ku wê ji wê bandûrê zêdetirî wê, di wê çerçoveya wê ketina birehe hevdû de ku wê bi wê re wê bibê wê hebê. Ber vê yekê wê çawa wê ew wê fahmbikê û ankû wê bide fahmkirin ya ku em dibînin wê weke ku wê bikeve nava hewldana wê de.

Ber vê yekê wê, demekê wê weke ku em dibînin wê xwe bide fahmkirina tevgeran bi serê xwe. Di wê temenê de wê, her tevger wê bi serê xwe wê, çawa wê bandûrê wê biafirênê wê, di wê rengê de wê, bikê

ku wê fahmbikê. Lê em wê dibînin û em dikarin bi awayekê êmin wê bi gotin bikin ku ew hin bi hin wê têdigihê ku wê asta leze tevgerê wê, bandûra wê çawa wê, li gorî wê xwediyê qadekê bê wê weke ku ew wê dibînê û êdî ew wê hin bi hin wê fahmdikê. Ber vê yekê ew ku wê di gelek aliyên de wê bahsa tevgerên cismên azmanî wê bikê wê çendî wê bi serê xwe wê, wan wê werênê ser ziman wê di dewam wê de wê, weke têngînek 'navendî' ku wê çawa wê di astek giştî de wê, ew wê, bi wê re wê hebê û wê îdereya hemû aliyên din wê di destê xwe de wê bigirê wê li ser wê jî wê bisekinê. Suhrewerdî ew di wê temenê de ew digihijê têngîna tevgera giştî a gelemper û têngîna tevgerê a teybet ku ew ji hevdû cûda hena û wê, di dewama wê de wê, çawa wê bandûra wan wê li hevdû wê hebê. Ew wê, di çerçoveyek ahengî a bi têkiliya wan a bi hevdû re de wê, dixwezê ku ew wê fahmbikê.

Lê di hizrên suhrewerdî de wê weke ku wê werênê ser ziman ku wê, ji 'felekên sabit' ku wê ji wê wirdetir wê gelek felek û elem ku ew dibê ku ew hebin wê li ser wê bisekinê. Vê gotinê em dikarin wê weke dervî 'rêkadiza me' ku wê gelek rêkadizên din jî wê ji wê cûda wê hebin wê bi intibayî wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û ew balê bihizirkirina xwe re bikişênê li ser wê. di wê temenê de ew *hebûna felekê bi sekna wê* re li wê dihizirê û ew tevgerên cismên nava wê dikê ku ew wê wê kifşbikê û li wê **bihizirê**.

Ji van hizrên suhrewerdî wê, şehrezorî wê ji wan gavê biavêjê û wê bihizirê û wê li kûreyek tamî û giştî wê bihizirê û wê, di wê temenê de ew dixwezê ku ew di wê temenê de kûreyê bi tamî wê fahmbikê wê ji wê wirdetir jî wê hebê û wê çî hebê wê, li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, têngîna '... ya ji wê wirdetir' wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di dewama wê de wê li ser têngîna kûreya tam re wê bi têngîna gerdûnê re wê were li wê hizirkirin. Suhrewerdî wê, dema ku ew li wê dihizirê wê, di nava cisman de wê hebûna valahiyê wê, di awayekê de ku wê çawa wê hebê wê, ji aliyekê din ve jî wê li wê bihizirê. Şehrezorî wê, bi têngîna di nava du cisman de hebûna valahiyê re wê li wê bihizirê. Di awayekê de wê weke ku em bi hizrên suhrewerdî re jî û yên şehrezorî re jî wê li ser têngîna '... ya ji wê wirdetir' de jî wê bi awayekê zelal ku mirov rastî hinek gotinan dihêt wê bi wê re wê, were hanîn li ser ziman. Ev wê, di hem di nava hizrên kosmolojîkî ên suhrewerdî de jî û hem jî di nava hizrên felsefeyî ên şehrezorî de jî wê, bi awayekê wê werina dîtin.

Di çerçoveya têngîna kosmolojîyîkî de wê, di wê demê de wê nîqaşên ku wê bibin wê weke ku em têngîna 'kûreya tam' weke ku em bi suhrewerdî

de dibînin wê hizrên filosofên demê ên weke kûrê sîna de jî wê werê dîtin. Têgîn û gotinên weke “gîştî bi kûreyek tek gerek hebê” re wê werênina ser ziman. Wê demê wê, dema ku wê bi mantiqî wê, di wê temenê de wê, li wê were hizirkirin wê demê wê ji wê gîştîya tam a kûreyê wîrdetir jî wê çawa wê hebê û ankû nebê wê li wê were hizirkirin. Hewldana fahmkirina wê jî wê weke têtgînek fezeyî a kosmolojikî ku wê li wê were **hizirkirin** re wê derkevina li pêş.

Suhrewerdî di aslê xwe de wê, di çerçoveya hizrên xwe de wê weke ku wê bi têtgînên weke ‘aqilê cihê’ û hwd re ku wê taqabûlî gotina “nûra mucerret” bikê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê derkeve dervî têtgîna kosmolojikî a klasik jî. Wê di wê temenê de wê, hin bi hin wê bi ber têtgînek hemdem ve wê temenekê hizirkirinê wê di wê temenê de wê, bihizirê û wê bikê ku ew wê werênê ser ziman. Di pergalek Meşşâî’ de wê, aqil û bûjenê ji hevdû cûdakirina wê bi derfet bê. Wê, di wê temenê de wê, cismên hevgirtî di hevgirtiniya wan de wê, têtgîna valahiyê a pêwîst ku wê li ser wan re wê çawa wê pêşkevin (û ankû wê hebin), çawa bi tevger in, û hwd re wê li ser temenê têtgîna sedemgeriyê re wê, weke gavek giring ku wê were avêtin jî wê were dîtin.

Di dewama wê de wê, rewşa têtgîna wê di çerçoveyek qatagoriyî de wê bi têtgiliyên çaprazî de wê, bi têtkilidanîna re wê, bi hezaran ‘aqilên cihê’ wê bi wê re wê werina bidest xistin. Di felsefeya îşraqê a suhrewerdî de wê di dewama wê de wê ‘rêgeza zêdebûnê’ ku mirov wê bi wê bihizirê wê, hevrast, duzrast ew li dûv hevdû rêzkirî bi hezaran ‘aqilên cihê (nûra mucerret) ku wê hebin wê, bi têtgînek ontolojikî wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê li ser têtgîna ‘lawaziyê’ re wê bihizirê û wê di wê temenê de wê ‘hemû nûrên zayif û li jêr bi aliyê pêwîstî ku wê bi bandûr bibin’ re wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, li ser têtgîna ‘stêrên bisekn’ re wê, bihizirê û wê rewşa wan a bisekn ku wê çawa di nava ne dîyariyekê de wê, li wê bihizirê wê, weke aliyekê din ê ku wê taqabûlî têtgîna tevgerê ku ew dixwezê bi wê bihizirê bê.

Di pergale Meşşâî’ de wê, rengên hizirkirinên suhrewerdî wê ji aliyekê din ve jî wê werina wateya rewîsyonek gîştî û giring di ya klasik de. Wê ew jî wê di wê nûqtayê de wê bin ku wê, di rewşa ya dirêjehî û rakirî ku wê bi awayekê sazûmanî wê gelek cismên cihê ku wê hebin wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, were dîtin. Li gorî wê jî wê, hijmara cismên azmanî û aqilên cihê wê weke hevdû bin wê werê hizirkirin. Di wê temenê de ew di awayekê de wê rewşek qatagorikî wê bi wê re wê, bikê ku ew pêşbixê û wê dikê(çav: Suhreverdî, Hikmetü’l-İşrâk, 100-102).

Suhrewerdî wê di çerçoveya têgîna fezeyê de wê, li ser stêr, wûcana wan, tevger û rewşên wan re wê bihizirê û wê bi wê re wê, werênê ser ziman. Di dewama wê de wê li ser wûcana heyvê û rojê jî wê bihizirê û wê, di wê temenê de wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di xabate wî ya ' hikmetûl îşraqê di fasla 10'min de wê, bahsa rewşa rojê wê bikê û wê weke 'hebûnek navendî' wê pirr zêde wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Wê, di wê beşê de wê, di nava bedenê mirov û dil de wê çawa wê têkiliyek wê hebê wê rojê jî wê bi navendîtiya wê re wê di awayekê de wê têkiliyekê bi heman rengê wê bixwezê dênê û wê werênê ser ziman. Li ser mantiqê şîbandinê re wê dikê.

Di pergale hizirkirinê a suhrewerdî de wê, di wê temenê de nîşanakên hizirkirinên ji dema kevnera ên zerdeştîyê jî mirov dibînê. Minaq wê 'hûrrakş' wê weke 'rojê' wê werê ser ziman. Wekî din wê gotina 'şehrîr' ku wê di zerdeştîyê de wê taqabûlî têgîna ferîşteya azman û madenan wê bikê wê, ew wê, bi wê re wê, werênê ser ziman.

Suhrewerdî wê, rojê wê weke navenda fezeyê ('rêkadizê') wê, di awayekê de wê wê werênê ser ziman. wê weke çavkaniya wê ya hebûnê, bûyînê, pêşketinê wê werênê ser ziman. Di wê temen û rengê ku ew wê suhrewerdî wê werênê ser ziman de wê, ji wan rengên gotinên wî mirov dikarê xwe bigihênê têgîneke weke ya 'berfirehbûyîna fezeyê' jî. Ber ku wê di wê temenê de wê ew wê, gotinê wê, bitemen bikê û wê werênê ser ziman.

Suhrewerdî wê, di wê temenê de wê, dema ku ew li ser pergalek fezeyê wê bihizirê wê, li ser temenê berfirehbûyîna wê re wê, têgînek ahengî ku wê li wê bihizirê ew di wê çerçoveyê de ew ji destpêkê û dema wê ya wê kêlîka ku ew di wê de dihê hizirkirin heta wê kêlîkî wê, çawa wê bi hevdû re wê di nava tevgerê de bê wê, bi wê re wê, bihizirê. Di wê temenê de wê suhrewerdî wê di du awayan de wê, bi têgîna tevgerî wê bikê ku wê bide fahmkirin. Yek wê, di temenekê giştî ku wê, hemû gerdûn û feze ku wê bi hevdû re wê, di wê tevgerîya ahengî de bê wê li wê bihizirê bê. Aliyê din ê teybet jî wê li ser rewşa gerwêrk û ankû cisman a bi serê xwe ku wê xwediyê rewşek tevgerî a bi serê xwe bin di nava wê de wê, li ser wê bi sekinê. Di wê temenê de wê, çendî ku ew wê weke ku wê di ahengekê de wê weke ku ew li wê bihizirê lê wê di dewama wê de wê, cihêbûyîna wan di wê ahengê de jî wê weke ku wê bixwezê bi awayekê wê bikirpênê.

Di dewama wê de wê, jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, têgîna pergale fezeyê û vegotina wê ku wê rojê

wê, weke navenda wê werênê ser ziman wê, dervî fahmkirin û têngînên mîtolojiyê ên berê wê, di nava felsefeya îşraqîyê de wê, çerçoveya wê ya hizirkî a giştî û teybet wê, bi teorîkî ku wê were pêşxistin wê di awayekê de wê, were dîtin. Têgîna kosmolojiyê û hizirkirina wê ya li herêmê wê weke kevneşopîyekê wê, xwediyê mejuyek bi hezaran salan bê. Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, di wê temenê de wê, ew wê, çerçoveya wê, suhrewerdî wê bixwezê ku wê werênê ser ziman. Suhrewerdî wê, di nava hevdû de û ankû di zikhevdû de wê, ji hinek aliyan ve wê, werênê ser ziman. Wê têngîna dualist û monismî wê, têkiliya wan a bi hizrên dualist ên herêmê re wê, ew wê pergale wê di temenek rast de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di mîtolojiya zerdeştîyê de wê, çendî ku wê di nava gîyane baş û ya nebaş de wê, ew çerçoveya fezeyî a gerdûnî wê bi dualiteyekê wê werê ser ziman jî lê wê ew dualite wê, di hebûna 'zerwan' de wê, bi temenekê monist a demkî re wê were bi temenkirin û wê bê hanîn li ser ziman. Ber vê yekê wê, têkiliya 'dualism-monismê' wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê giring ê hiyararşîkî a fahmkirinê wê biafirênê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê suhrewerdî wê bihizirê wê, di awayekê de wê, hem tiştê wê bi serê xwe bi awayekê monist wê bi wê bihizirê û hem jî wê, weke bi ya vajî xwe re wê hebê wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di têngîna kosmolojiyê de wê, di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê, têngîna monist ku wê di yekkirinê de wê, di awayekê de wê, bi hiyararşîkî wê were kirin wê bi wê re wê, were pêşxistin wê were dîtin. Suhrewerdî wê, di wê temenê de wê, dema ku ew di çerçoveyek hizrî de ew pergalek hizirkirinê a kosmolojiyê dixwezê biafirênê û wê werênê ser ziman wê, bi wê re wê ji van aliyan ve wê li wê bihizirê.

Di aslê xwe de wê pergale kosmolojiyê a Meşşâî' wê, di awayekê de wê, weke pergalek ku wê, di destpêka serdemên navîn de wê, di çerçoveyek felsefeyî de wê, pêşkeve û wê were ser ziman. Di wê de wê, hê di demên wê yên hizirkirinê ên berî wê de jî wê, weke navend ku wê roj wê were ser ziman wê bibê. Weki din wê, rewşên weke yên bi tevgerê, nêzîkati û dûrahîyîti û hwd re wê çerçoveyek kosmolojiyê a giring wê bi fahmkirina wê re wê bide me.

Di aslê xwe de wê, pergale kosmolojiyê a Meşşâî' bi matematikî wê hanîna wê ya li ser ziman wê, di awayekê de wê, dîmenekê bi pergali a fahmkirinê a fezeyî wê, baştirin wê karibê bide me. Di wê temenê de wê, rijandina pergale Meşşâî' a kosmolojiyê li zimanê matematikê û bi wê

hanîna li ser ziman wê, di wê çerçoveyê de wê, karibê me bigihênê encamên xorttir. Em dibînin ku wê, suhrewerdî wê bixwe jî wê di demên xwe yên xwe yên dawî de wê, weke ku wê di nava lêgerîna di wê temenê de bê. Wê di wê temenê de wê, li ser temenekê fahmkirinê derxistina li pêş matematikê û hin şîroveyên mantiqî ên di wê çerçoveyê de wê, karibin bibina temenê hinek fahmkirinên cûdatir jî.

Têgîna razberiyê a şehrezorî û encamên wê

Di aslê xwe de em dema ku di dewama mijarê pergale kosmolojîkî a Meşşâî' de wê, çerçoveya hizirkirinê a piştî sùhrewerdî re ku wê bi şehrezorî re wê bi çerçoveyek razber re wê were hizirkirin em hinekî bi wê li ser wê rawastihin wê di awayekê de wê, karibê hinek fahmkirinên din jî bide me. Lê li vir wê, di aslê xwe de wê, têgîna razberiyê a şehrezorî wê bi serê xwe wê weke aliyekê giring wê, di serî de em divê ku wê werênina ser ziman. Piştî wê fahmkirina pergalek Meşşâî' û fahmkirina wê têgîna razberiyê a şehrezorî wêbi teybetiyên wê yên fahmkirinê re wê karibê temen û çerçoveyek fahmkirinê ew baştirin bide me. Di nava wê çerçoveya hizirkirinê a pergalek kosmolojîkî de wê, dema ku wê şehrezorî wê dihizirê ew dixwezê ku ew bigihijê hinek encamên din mazintir û giringtir. Ber vê yekê ew dixwezê hinekî din wirdetir herê. Ber vê yekê jî ew wê, gotina razberiyê û ankû têgîna aqilê razberiyê wê di temenê wê rengê hizirkirina xwe de wê pêşbixê, bicihbikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara têgîna razberiyê ku şehrezorî li wê dihizirê ew dixwezê van rewşên fezeyî ên kosmolojîkî, ên ji wê reşa kûreyê a tam 'ya ji wê wirdetir' û hwd bi wê fahmbikê. Di awayekê de ew bi aqilê xwe dixwezê bigihijê têgîna ya ji wê wirdetir jî.

Di wê çerçoveyê de wê, şehrezorî wê bi aqilê xwe de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, zêdetirî wê, di temenekê hizirkirinê de wê bi teorîkî wê bixwezê ku ew bihizirê. Şehrezorî wê, teybetîya hizirkirina wî ew bê ku ew di temenekê hemdem de dihizirê û ew di dewama wê de ew dixwezê ku ew bi felsefeyê û teorîkî bihizirê. Ber vê yekê ew felsefeyî di her firsendê de derdixê li pêş.

Derxistina wî ya felsefeyê a li pêş wê sedemên wê yên giring ên bi fahmkirinê re wê hebin. Ew di wê temenê de ew asta fahmkirinê û dema ku ew digihijênê de ew dixwezê ku ew bigihênê li hevdû. Di nava wan de

ew, dixwezê ku ahengekê bide çêkirin. Dem wê weke demek ku ew bi aqil pêşdikeve bê. Ew wê jî dibînê. Ber vê yekê ew aqilê teorikî wê, bi temenekê felsefeyî wê, dixwezê wê, werênê ser ziman. ew her tiştê wê bi objeyî wê bi xwe û ankû hebûna wê xwe re wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, têgîna fahmkirina objeyê wê bi xwe re wê fahmkirina wê weke aliyekê hizirkirinê ê din bê ku wê bi wê re wê li wê bihizirê. Li ser wê temenê de wê bi felsefeyî têkiliya nava objeyan wê çawa ê ew wê bi hizrî wê fahmbikê û wê şenber bikê bi fahmkirinê wê li wê bihizirê.

Di warê têgîna razberîyê de wê, ew wê bi wê re wê, di awayekê de wê were dîtin ku wê şewayek aqilî ê ku wê şehrezorî wê bi wê bihizirê wê were dîtin. Di dewama wê de em dikarin wê jî wê werênina ser ziman ku şehrezorî wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê weke ku wê bixwezê ku ew bi wê re li wê bihizirê. Teorizekirina wî ya bi hizrî wê, di awayekê din de wê di fahmkirinê de wê têgînên kirinî û ankû pîretikê bi hizrî wê, derxê li pêş. Li ser temen û têgîna pêkhatinê û ankû rûdayinê û hwd re ew dihizirê û wê di wê temenê de wê xwediyê temenekê hizirkirinê ê bi wê re wê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku ew bi wê re li wê dihizirê û wê dixwezê ku wê werênê ser ziman.

Şehrezorî aqilê razber pêşxistina wê ya di astek bilind de wê, pêşnîyar bikê û wê di wê temenê de wê, giringiyê wê bide wê. Di wê temenê de wê li wê bihizirê. Aqilê razber ê şehrezorî wê, xosletê wê yê pêşî ew bi temenekê zêhnî û hişmendî dihizirê re wê derkeve li pêş. Tiştê ku ew bi objeyî bi hişdikê wê weke fenomen û ankû objeyek hizrî wê, çawa wê ew wê, fahmbikê wê di wê de wê kûrbibê wê, di wê rengê de wê li wê bihizirê. Ew hizirkirina objeyê wê di wê temenê de wê temenê kûrbûna di wê de wê çawa wê çêbikê ew di wê şewayê de li wê dihizirê. Ber vê yekê bi hizirkirina wî ya objeyê wê weke aliyekê hizirkî ku ew li wê û hemû hûrgilên wê bi hişdikê û her ku ew bi hişdibê ew di wê de kûr dibê wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Şehrezorî wê, dema ku wê teorizekirinê wê pêşbixê wê, di wê temenê de wê, armancên wî yên bi fahmkirijnê re wê hebin. Ew li ser wan re bi wê dihizirê û dixwezê ku wê pêşbixê. Lê di wê temenê de wê, dema ku ew têgîna wî ya razberiyê ku em hinekî empatiyê bi wê bikin û bihizirin em dikarin wê di dewama wê de wê, werênina ser ziman ku ew çawa ji bûjenê bi ber objeya aqilî ve dihizirê wê, di çerçoveyek pêvajoyî a hizirkirinê de wê bi wî re dikarê kifşbikê. Ev pêvajoya ji bûjenê bi ber têgîna objeyê ve wê, di awayekê de wê, di nava aqilê hemdem de wê

weke aliyekê giring ê hizirkirinê bê. Di wê çerçoveyê de wê, li ser temen û têngîna bûjenê re wê, ew wê bi biriqîna wê re wê, bi têkiliya nava herdû aliyên re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku wê werênê ser ziman. Minaq têngînên weke bûjenîparêz û nebûjenîparêzî ku wê pêşkevin wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê bi hebûn û hizra wê re wê bi awayekê dûalîteyî wê xwe bide dîyarkirin. Li vir emê wê bibînin ku wê, di têngîna objeyî wê weke fenomenekê wê hizirkirina bi wê re wê, di serdemên navîn de wê, di wê temenê de wê zêdeyî wê derkeve li pêş.

Wekî din wê minaq rêyên hizirkirinê ên wek ebi mantiqê, matematikê, metafizîkê û cûreyên dion ên zanyarî û hwd re ku wê pêşkevin wê, di wê temenê de wê, wate û bingihê wan ê bi hizirkirinê re jî wê hebê. Wê dema ku em wan baş fahmbikin em wê dibînin ku wê li ser temenê fahmkirin û kûrbûnê re wê çawa wê, bi hevdû re û ankû di zikhevdû de wê ew wê were dîtin wê dikarê fahmbikê.

Di mijara teorizekirina bi hizirkirinê re wê, di wê temenê de wê, li ser têngînên ku mirov bi fenomen dikê dihizirkirinê de wê, bi wê re wê, were ser ziman. Lê di awayekê din de jî wê weke ku em di nava rengê hizirkirinê serdemên kevnera de wê dibînin ku wê di awayekê de wê, qatgorizekirina li aser têngîna û hizran re a rewş, tişt û hebûnên xwezayî û aqilî û hwd re wê dikarê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, çendî ku wê razberkirin wê di temenê xwe de wê ji aliyekê ve wê fêr û azmûnên me yên jîyanî jî wê di temenê xwe de wê bhawênê jî lê ji aliyekê din ve jî wê, di çerçoveya bi gotinkirinê de wê bitêkiliyek hişmendî re wê, di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê mijarên ku ew dihizirê ku ew dibêjê ku ew ew tenê dikarin bi aqilê razber re werina fahmkirin' wê, di wê temenê de wê, weke mijarên hizirkirinê ên ku wê di wê temenê de wê, werina ser ziman bin. Di nava jîyanê de wê dema ku em di çerçoveya têngîna razberiyê re bihizirin wê her tişt wê, di çerçoveya têkiliya wê hişmendî re wê, ew aliyekê wê yê razberî wê hebê. Her hebûn, bi dîyardeyî, fenomenî û hwd re wê, di wê temenê de wê, dikarê wê di awayekê de wê, fahmbikê.

Lê xosletên aqilê razber wê, di serî de wê, di awayekê cûda de wê xwe bidina dîyarkirin. Aqilê razber wê, hemû tiştê şenber wê, di awayekê de wê, bi hişbikê. Wê di wê temenê bi hişkirinê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê, bikê ku ew wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman. Aqilê razber wê dema ku em li ser wê hebûna şenber re wê bihizirkirin bi aqilekê û hişmendiyekê re wê, mirov dikarê wê bi wê re

wê bêjê ku wê temenekê kûrbûnê wê bi wê re wê ji me re wê biafirênê. Di tiştê de pêdeçûyina bi kûrbûnê re wê, di awayekê de wê temenê hizirkirinê wê bi wê rengê wê biafirênê.

Şehrezorî wê, di wê temenê de wê dema ku ew weke beremberê aliyê mediyetê li aliyê menewiyetê dihizirê û di wê xwe dixwezê kûrbibê û wê, fahmkirina xwe di wê de kûrbikê ew rêya wê di wê temenê de wê, bi wê re dibînê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku ew bi wê dihizirê wê çawa wê, di wê rengê de wê, aliyê mediyetê wê ji wê zêdetirî wê, weke têngnekê, fenomenekê û hwd re wê, ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku em tiştê bi bûjenê weke ku em vajî wê bi şenberî li wê bihizirin wê ew wê were dîtin. Wê dîyar bê. Wê karibê were derkkirin. Bê derxistin li têngiştinê û li hiş. Di wê temenê de wê ew wê bi wê re wê were dîtin. Lê di wê razberiya wê de wê, dema ku ew têngîna şenber ku ew bi hebûnî ew heya wê, demê wê, em di wê de kûrbibin wê, çawa wê bi derfet bê. Şehrezorî wê, rêya wê bi aqilê razber re wê, bibînê. Wê, dema ku ew minaq gotina fezeyê û ankû gerdûnê dihilde li dest bi têngînek kosmolojikî wê, di wê temenê de wê bi wê re wê, bihizirê û wê, bixwezê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di mijara razber de wê, dema ku em bi aqilekê serrû li wê bi gotinî bihizirin wê weke têngînek bi hizrî ku ew beremberê wê, bi şenberê nebê jî wê karibê were fahmkirin. Lê şehrezorî ew di wê temenê de dihizirê ku wê, wê her tişt wê, karibê bigihijê beremberê xwe û wê, di dema ku em ji aliyê şenberî wê çawa em digihijina li wê, bi heman rengê ji aliyê razberiyê ve jî wê, hizirkirina me bi wê rengê wê bigihênê wê beremberê wê yê heyî. Di wê temenê de wê, ew jî wê di awayekê de wê, weke şewayekê hizirkirinê wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Weke ku em bi hizira şehrezorî re wê dibînin wê têngîna razberiyê wê li ser temenekê nedîyarîyê re wê, çawa wê bi ber dîyarîyê ve wê herê wê bibînê. Em ku em empatiyekê bi wê rengê şehrezorî re bikin em dikarin wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê werênina ser ziman. Ku em bêjin 'dayika min li vir a', 'bavê min nûha hat malê', ez nûha xwarinê dixwûm' û hwd ku ez van çalakîyan di dema ku min ew bi lêvkin de ku ez bikim û ew di awayekê de weke werina kirin wê awayekê şenber bin. Lê dema ku 'ez azmana gelek dûnyayên din hena' wê weke têngînek hem şenber û hem jî dikarê bi razberî ku ew were fahmkirin jî bê. Lê dema ku ez bêjim ku 'fezeyê jîyanên din jî hena' wê, ev wê weke têngînek ne dîyar bê. Wê ne kifşbikê ku ew hena û ankû nîn in. Wê demê wê ev wê, weke aliyekê ne dîyar û ankû razber wê hebê. Wê demê wê razberî wê, di

awayekê de wê, ya nedîyar bê ku ew dihê hizirkirin. Di wê temenê de wê bi wê ya nedîyar ku ew were dîyarkirin wê weke pêvajoyek fahmkirin ji ya razber bi ber ya şenber ve wê were hizirkirin jî bê.

Hizirkirina şehrezorî a razber wê, di wê temenê de ew minaq 'gotina 'xwûdê' ku ew hilde li dest ew ne dîyar a ku ew heya û ankû nîn a. Wê, di wê temenê de wê, beremberê wê ti tişt wê bi şenber weke nîşanaka wê nebê. Wê demê wê, di wê çerçoveyê de wê aqilê razber wê ev wê weke mijarek wê bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, li ser wê re wê bi hizirê.

Razber wê, di wê temenê de wê, ji ya bûjenî(maddî) a jîyanî dûr wê, di awayekê de wê bihizirê. Wê bi mantiqî wê temenê wê li ser ya nedîyar bê.

Dema ku wê dê û ankû bavek wê bêjê 'ew kûrê min a' wê di wê gotinê de ku ew kî weke kirdeya 'kûrê wan' hebê û ku ew newê zanîn wê ew weke hizrek razber wê di wê temenê de wê bimênê. Lê dema ku ew di wê demê de ew kirdeya kûrî were zanîn bê wê ew şenber bê. di wê temenê de wê, di temenê de wê ew wê were ser ziman.

Di çerçoveyê ontolojîkî de wê, aqil wê, di serdemên navîn de wê, di wê temenê de wê, pêvajoyek xwe ya kûrbûnê a bi razberî wê bijî. Wê, di wê, di wê temenê de wê, ew pêvajoya pêşketina aqilê razber wê, di awayekê de wê, temenê teorizekirinên serdemên hemdem ku wê piştre wê were û bibê jî wê ji aliyekê ve wê biafirênê. Di nava aqilê serdemên navîn de wê her tişt bi objeyî, bûjenî, dîyardeyî û hwd ku ew hena wê weke fenomenna aqilî wê, bèn têgihîştin bi hişkirin. Wê li ser wê re wê bèn hizirkirin. Hebûna têgînê wê, li ser wê were hizirkirin. Minaq wê, gotina 'afirînê' wê weke gotinek razber bê. Wê dema ku em wê bi çêkerîyê û ankû çêkirinekê wê salixbikin wê, ji aliyekê ve wê bi rêgezî wê ew hertimî wê, weke têgînek razber wê bimênê. Dikarê wê tenê bi tiştêkê şenber ê afirî re jî wê werênê ser ziman û salixbikê û dikarê wê bi milyonan tiştên ku ew afirîna di jîyanê de û hena re jî wê salixbikê û wê werênê ser ziman. Wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, ev rewş wê, weke rewşek teybet razberiyê bê. Têgînên razberî wê, di wê temenê de wê, li ser temenekê rêgezî û qatagoriyî re wê, di awayekê de wê, temenê hizirkirinê wê bi wê re wê biafirênê û wê, karibê wê, werênê ser ziman(Çav: Şehrezûrî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye fî 'Ulûmi'l-hakâiki'r-Rabbâniyye. p. 150-210).

Di warê hizirkirinên razberî de wê, di wê rengê de wê, di wê temenê de wê, dema ku em minaqêkê bidin em dikarin gotina 'xwezayê' wê minaq

bidin. Di gotina xwezayê de em çendî ku em dikarin xwezayek derve a jîyanî ku ew bi daristanan re tiştî darin re wê li wê bihizirin re li wê bihizirin. Lê ji aliyekê din ve wê xwezaye hebûna tişteke, zindiyekî û hwd jî wê werênina ser ziman. Şehrezorî wê dema ku ew li ser têngîna razberiyê dihizirê ew wê dikê wê bide dîyarkirin ku wê her tişt wê, di awayekê de wê razberî wê di wê de wê hebê. Şenberîya ku em bi wê dihizirin û em wê derkdikin jî wê tenê dîmenek bê û ew dîmen jî dikarê bi nerînek din bi razberî were dîtin. Dema ku ez bahsa xwezayê bikim, dikarin gelek xweza hebin. Di xwezaye derve de dikarin bi daristanekê re wê werênina ser ziman. Gotina daristanê jî wê, di wê temenê de wê ji aliyekê weke ku wê daristan ji daran wê biafirin wê bi wê re wê, şenber bê. Lê ew jî wê li gorî mantiqê şehrezorî wê razber bê. Ber ku wê, daristan wê ne kifş bê. Ne bi sînore xwe kifş a û ne jî tenê bi hebûnekê wê dikarê wê werênê ser ziman. Di wê de gelek dar hena. Dema ku em bahsa darekê dikin wê di dîmenê pêşî de wê, dar wê dîyar bê. Wê weke ku ew şenber bê. Lê dar wê ji gelek tiştan wê di xwe de wê biafirê. Ew çerçoveyek kombînasyonî a bi wan diafirê bê. di wê darê de wê gelek elementên ku ew werina derxistin li holê wê hebin. Di wê temenê de wê dikarê heta ku mirov dikarê di wê de kûr herê û wê fahmbikê. Di wê rengê de wê dema ku em li ser mantiqê şehrezorî re wî empatiyê dikin em wê bi awayekê wê dibînin ew weke şenberî û razberî wê, di zikhevdu de wê, di awayekê de wê ji hevdu re wê temenekê fahmkirinê wê weke ku wê biafirênin wê werina dîtin. Minaq wê dema ku emz bêjim masa, wê weke ku wê bi şenberî ku masayek li pêşîya min hebeê wê weke qasta wê were kirin. Lê masa wê ne tenê wê ew bê. Wê gotinek giştî a qatagorikî bê. Di wê çerçoveya wê ya qatagorikî de wê, gelek masa wê karibin bi gelek awayan werina dîtin û kifşkirin. Wê demê wê, gotina masayê wê ji wê aliyê ve jî wê ne dîyar bê.

Razberî wê weke rêgezê wê yê giring wê, di wê temenê de wê, hizirkirinekê wê bi awayekê qatagorikî wê bi xwe re wê, di awayekê de wê, bide çêkirin û afirandin. Ev jî wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, razberiyê wê, weke temenekê kûrbûnê û bi wê fahmkirina pirr tiştî wê bibînê. Di wê temenê de wê dema ku em bi tênginekê li tişteke hizirkirin û me ew bi navkir wê ew bi navkirina wê tiştê wê çendî wê, weke ku em bi wê wê tiştê dihênina ser ziman wê ew bê? Wê ew ne dîyar bê. Di dema ku wê di wê temenê de wê were hizirkirin. Şehrezorî wê, bînek ser ziman ku mirov ji tişteke bahs

dikê lê bi wê bahskirinê re em gelek tiştan di nava jîyanê de ku ew hena bahs dikin. Yan jî em nizanin ku ew hena û ankû nîn in. Weke ku wê di 'kitabûl rumûz' de wê, nîqaş bikê wê, di wê temenê de wê, têgîna ne dîyarîyê û ankû ne zanîne wê, di wê temenê de wê, hizirbikê û wê, bi wê re wê, beremberê wê gotina kifşkirinê wê li ser wê re wê li wê bihizirê.

Gotina kifşkirinê a şehrezorî ku ew di wê temenê de dihizirê wê, di wê rengê de wê, bi teorikî wê weke gotinek giring wê xwe di wê rengê de wê di nava hizirkirinê de wê bide dîyarkirin. Li gorî şehrezorî û mantiqê wê gotinê ku ew dihênê ser ziman wê, ji pêş ve ku em çendî bêjin ku em tiştêkê dizanin jî em nizanin. Lê em dikarin wê, zanibin. Ankû em dikarin xwe bigihênina zanîna wê. Ev jî bi kifşkirina wê re wê bibê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê wê werênê ser ziman. Şehrezorî di temenê de wê, gotina razberiyê wê, di wê temenê de wê, di nava hebûnê û tiştê de bi objeyî ew wê çawa wê bi awayekê qatagotikî wê kûrbibê û wê bi wê re wê ji hevdû wê derxê wê bi wê re wê bikê ku ew bi wê bihizirê. Di wê temenê de wê, gotina razberiyê wê weke şewayekê hizirkirinê ê kûrbûna di jîyanê de wê bibîne. Wê, di wê tenê li gorî wê mantiqê hizirkirina wî ku em empatiyê bikin û bihizirin em dikarin wê bêjin ku wê, tişt wê ne weke ku ew tiştê ku ew bi awayî, çerçoveyî û hebûnê weke ku ew bi dîyarî heya bê. Wê ji wê zêdetirî ew tişt wê bi xwe re wê hebê. Em dema ku em bahsa tiştêkê û zanîna wê dikin em wê tiştê wê hemûyî nikarin wê bêjin ku em dizanin. Mînaq em dema ku em bahsa masayekê bikin wê demê em em dibê ku ew masa ji dar dibê. Dar di axê de şîn dibê. Di axê de elementên ku ew wê diafirênin wê hebin ew jî wê weke aliyna ku em wan nizanin wê hebin. Di wê temenê de wê şewayekê dîyalektikî a bi hevdû ve girêdayî wê bi wê re wê, hebê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê(Çav: Şehrezûrî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye fi 'Ulûmi'l-hakâiki'r-Rabbâniyye. p. 250-310).

Di aqilê şehrezorî de wê, dema ku em bihizirin wê, weke ku em di navaroka 'kitabûl rumûz' fahmdikin wê, li ser rewşa tékiliya tiştê bi objeyî a bi hevdû re wê çawa wê li ser temenekê sedemî wê werênê ser ziman wê awayekê hizirkirinê wê di dewama wê de ku em dikarin di çerçoveyak wê têgîna dîyalektikî de wê kifşbikin û wê werênina ser ziman wê di wê rengê de wê xwe bide dîyarkirin. Şehrezorî wê girêdanên xwe wê, di wê temenê de wê di temenekê felsefeyî de wê bi hizirkirinê re wê li ser temenekê levkirinê wê bixwezê ku wê fahmbikê û wê werênê ser ziman(Çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye,. III, p. 120-151).

Di wê temenê de wê bi têngîna razberiya şehrezorî re li ser gotina wî ya kifşkirinê re wê gotinê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku ew di wê temenê de wê kifşkirinê wê weke şewayekê wê yê di wê de wê, ghiştina li wê fahmkirina wê bibînê. Wê, di wê temenê de wê bi wê re wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Razberî wê di temenekê zêhnî de wê bi hişkirina bi gotinî re wê, di awayekê de wê, xwe di awayekê de wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku em bahsa tişteke bi gotinî dikin wê gotinê wê weke ku wê zaroyek wê ew wê bi tişteke wê bi wê re wê salixbikê wê di wê rengê de wê di awayekê de wê dikarê wê fahmbikê. Mînaq wê zaro wê dema ku wê pêşî wê bêjê 'masa' wê, piştê wê masayekê û piştî wê jî wê gelek masayan wê bibînê û wê li ser wê re wê gotina masayê wê di mejiyê xwe de wê 'ji razberiyê wê derxê' û wê şenber bikê. Lê ew gotin wê hertimî wê weke têngînekê wê bi gotinî wê di mejî de wê hebê. Bi wê re wê mirov karibê gelek tiştan bi masayî bi wê re wê werênina ser ziman. Mînaq zaroyek wê dema ku wê goti masa û masayek wê bi awayekê, mazinahiyekî û hacmekê wê bibînê û wê bi wê re wê salixbikê. Lê wê awayên din ên piçûk mazinahi, bilind nizm û hwd wê bi gelek awa û hacmên din jî wê masa wê hebin. Wê, demê wê gelek masa wê bi gotina masa'yê re wê hebin. Di wê temenê de wê, hemû masa wê masa bin. Lê wê ne di awayekê de wê masa bin.

Ev pêvajoya fêrbûnê wê di wê temenê de wê, di mejiyê mirov wê, bide çêkirin ku wê bi gotinekê wê, bêhijmarê wê sînorê wê hebê ku mirov karibê awa, reng û darêjkên wê pêşbixin. Di wê temenê de wê, dema ku wê rewş wê ev bê wê demê wê, ew şenberî wê, xwediyê temenekê razber bê. Wê bi wê re wê hebê. Wê demê ew gotina masayê û ew masaya ku me ew dît û bi wê salixkir wê çendî wê karibin wê weke du aliyên ku ew lev dikin bin? Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mriov wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê, gotina razberiyê wê, weke temenekê ghiştina gelek aliyên din êmn objeyî wê bi wê re wê bibînê. Di wê temenê de wê gelek aliyên din ên ku em dikarin wan bi wê re salixbikin û werênina ser ziman wê bibînê(Çav: Şehrezûrî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye fî 'Ulûmî'l-hakâiki'r-Rabbâniyye. p. 350-410).

Di wê temenê de wê, tişteke wê dema ku ew hebê û mirov nizanibê ku ew heya wê ji aliyê me ve wê razber bê. Wê demê wê nezanîna me û ankû ne dîyarîya bi me re a di derbarê wê de wê temenê wê têngîna razberiyê wê weke ku wê şehrezorî wê li wê bihizirê wê di mejiyê me de wê biafirênê. Mînaq em gotinên pêşîyan ên weke 'jin jina çi şera çi mêra'

wê dikarin wê di wê rengê de wê, werênina ser ziman. Wê di wê gotinê de wê ne dîyar bê ku wê çi jin, çi şêr û hwd wê hebin û wê bi wê re wê werina şibandin. Lê em dikarin wê bêjin ku wê, dema ku wê cara pêşî ew gotinê kê gotibê wê, şêrek û jinek wê dîtîbê û li berçavên wan bê bi dîtînê ku ew li ser wê re bi şenberî wê gotinê dibêjin? Di wê temenê de mirov dikarê bi gotinê re wê empatiyê bikê û wê bibêjê. Lê bo yên piştê ku ew wê, dibêjin û ew dihênina ser ziman wê ne wwusa bê. Ew ne dîyar bê. Heta ku wê nizanibin ku wê kîjan jinê û şêrê wê qast bikin. Lê wê di gotinê de wê, gotina jinê jî û ya şêrê wê karibê hemû jinên di nava jîyanê de hena wê qast bikê û wê ji aliyê gotina şêr ve jî wê karibê hemû şêrên ku ew di nava xwezayê û jîyanê de hena qast bikê. Di wê temenê de wê ew wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, di dewama wê de wê werênê ser ziman.

Gotina razberiyê wê, di wê temenê de wê, dema ku wê şehrezorî wê werênê ser ziman ew li gotina gerdûnê û azmana dihizirê. Ew di wê temenê de ew tiştêkê dibînê weke rojê, heyvê, stêr û hwd. Ew bi wê re dihizirê ku ew tişt hebin dibê ku tişt na din jî hebin. Di wê temenê de ew li wê dihizirê. Di wê çerçoveyê de wê, li ser têgîna kifşkirinê re wê bi wê re wê bi kosmolojikî wê bihizirê û wê bixwezê ku ew xwe bigihênê hizirna di wê çerçoveyê de ku ew bi wan rastiye baştirin fahmbikin. Gotina razberiyê wê, di nava jîyanê de û bi teybetî di meji de wê bi wê re wê temenekê bê sînor ê hizirkirinê wê biafirênê û wê bide hizirandin. Hemû sînorên hebûnê wê ji wê re wê weke sînorên fahmkirinê wê biafirênin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê di serî de wê dikarê wê weke aliyekê giring wê werênê ser ziman. Aristo wê dema ku ew li ser têgîna razberiyê wê bihizirê wê bi têgîna daerêjkê re wê, li wê bihizirê. Di wê temenê de wê, darêjk wê, ew wê êdî wê dema ku ew afirî û bû wê reng, awa, mazin, piçûk û hwd wê bi hemû xosletên wê re wê, bi cûdahiyên wê re wê karibê li wê were hizirkirin. Di wê temenê de wê, di wê temenê de ez minaq ku ez nizanibim ku dar çi ina. Lê ku di mejiyê min de ew gotinên weke piçûk mazin, hindik, gelek, reng û awayên rengan û hwd wê di serê min de hebin wê dema ku wê dar wê, têbigihim ezê wê, darê êdî piştê bi wan xosletan bihizirim. Minaq ezê darê bi rengê sipî û ankû rengê reş re li wê bihizirim. Dibê ku darên di wan rengan ne bin. Lê ez wê dihizirim û ew tenê weke hizrekê di mejiyê min de bê. Ev wê weke hizrekê bê di mejiyê min de. Di wê temenê de wê afrînerîya bi hişmendî a di mejî de ku wê mirov zêhnê xwe wê karbênê û wê bikê wê, di wê temenê de wê di

awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman bê. Şehrezorî wê, di wê temenê de wê dema ku ew li wê dihizirê wê, di awayekê de wê weke ku em bi wî re rengê hizirkirina bi gotina razberiyê re wê dibînin wê weke ji ya giştî bi ber ya negiştî ve wê çawa wê were wê bihizirê. Wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê di zikhevdû de wê bihizirê. Minaq wê, dema ku wê li têngnek giştî wê bi xwûdê re wê bihizirê ku ew bi ber afrînerîyên di jîyanê de re diçê wê bihizirê. Di dewama wê de wê her afrînerîyê jîyanê wê di awayekê de wê bi ber wê ve ku wê herê jî wê karibê bi wê bihizirê. Di wê rengê de wê, aliyên weke yên giştî û ne giştî wê ew jî wê ji aliyekê ve wê karibin weke têngîna wê di mejiyê me de wê bimênin bin(Çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye, III, p. 240-251).

Hizirkirina razberî a şehrezorî wê di wê temenê de ku em bi empatiyê li wê bihizirin û wê fahmbikin wê li ser sê temenan wê were fahmkirin. Yek gotin bê. wê bi gotinê wê bi hişkirina objeyê re wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Ya duyan jî wê, aliyê ji wê fahmkirinê gihiştina daraza wê û hwd bê. Wê, di wê temenê de wê, ew rengê fahmkirinê bi gotinê wê, di wê temenê de wê di temenekê hişmendî ê çawa de wê were fahmkirinê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Aliyê darazê wê weke aliyekê hizirkirina me ya objeyî ê funksiyonî jî wê, karibê dîmenekê hizirkirinê bi xwe re bide me. Aliyê din ê sêyem jî wê weke aliyekê giring bê. Ew jî wê ew bê ku wê çawa wê di awayekê de wê, ji gotinê wê bigihijê têngînên nû. Ankû weke ku me hinekî li jor hanî ser ziman darêjk, awa, şekl, awayên din û hwd ên bi wê re. Di wê temenê de wê di wê rengê de wê, em dikarin bi gotina ji wê derkkirinê, derhanîne û hwd re wê werênina er ziman û wê fahmbikin. Di wê temenê de wê, minaq em weke bi rengê şehrezorî re empatiyekê bikin û derhanînekê ji wê derhênin wê di wê rengê de bê. Em darekê weke wê bi temenî bihizirin. Ji wê darê em çi dikarin wê derhênin? Em dar wê karibê fêkî bide me. Ew fêkî wê têtj û ankû lezetekê wê bide me. Ew lezet wê hêstekê û hwd wê bide me. Di wê rengê de ew li dûv hevdu wê di awayekê dîyalektîkî de wê, derhanîne wê ji hevdu wê derhênin. Derhênanîna ji hevdu wê, weke aliyekê wê yê giring ê bi darêjkî li ser aliyên wê yên darazî û hwd jî wê dikarê wê fahmbikê. Di objeyekê de me reng li wê bihizirin wê, weke aliyekê darazî ê fîzîkî bê bi têngnek dîtbarî. Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, mazinahi û piçûkayîti jî wê ji aliyekê ve wê karibê heman rewşê bi xwe re bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman. Aqilê razber wê di wê temenê de wê,

bixwezê ku em ya darazî û nedarazî wê ji hevdû cihê bikin û wê werênina ser ziman. Wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê fahmbikin(Çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye., III, p. 520-551).

Hebûnek bi darêjkî wê weke çerçoveyek aqilî a nedarazî a objeyî bî. Wê, di wê temenê de wê dema ku em li wê dihizirin wê, xosletên wê yên weke reng, awa û hwd wê, aliyên wê yên darazî ku mirov dikarê wê, li gorî wê û ankû xwe biafirênê û ankû xosletan li wê bikê re wê, were dîtin û ser ziman(Çav: Şehrezorî, eş-Şeceretü'l-Îlâhiyye., vaIII, p. 520-551).

Aqilê razberî wê, di wê temenê de wê, temenê ji hev derhênênê ku wê biafirênê wê di wê temenê de wê, aliyekê mantiqî jî wê, di wê temenê de wê bi xwe re wê, derxê li pêş. Di wê temenê de wê, razberî wê, dema ku em li pêşketina wê dinerin wê bi wê re wê di ahengekê de wê mantiq û hwd wê, bi têgînî wê di nava aqil de wê zêdetirî wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Mantiq wê, di awayekê de wê, çendî ku wê ji aliyekê ve wê bi darêjkê wê temenê wê yê objeyî wê hebê bi şenberî wê were dîtin jî lê wê li ser darêjkê re wê, di temenekê levkirinî û girêdanên fenomenîkî û ontolojîkî re wê, di wê rengê de wê çerçoveya hizirkirinê wê bi wê re wê biafirênê. Hizirkirinên bi bawerî ku wê zêdetirî wê, di nava jîyanê de wê di serdemên navîn de wê pêşkevin wê aqil wê ji xwe re wê bikina temen wê, aqilê razber û mantiqê wê zêdetirî wê di temenê fahmkirinên xwe de wê, pêwîst bibînin. Ber vê yekê wê, di wê rengê de wê, aqil wê dema ku wê ji jîyanê wê derkeve û wê, heta ku wê li fezeyê û hwd jî wê bide kifşkirinan û hwd wê bikê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di awayekê giring de wê, werênê ser ziman bê.

Abdusamet yigit,kurdistan, cizira bota, sale 2009